

5

LETNIK LXXX
1980

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

IZHAJA OD LETA 1895

	Titu v slovo	229
Karel Natek	Dvakrat na Velebitu	230
Lado Cvetko	Kojnik — 802 m, Podgorje—Praproče—Podpeč	233
Janez Jerman	Poljanska dolina in njeni vrhovi	234
France Avčin	Njen prvi in poslednji	240
Nada Kostanjevič	Bili smo na Šmohorju	242
Jani Bele	Hej, Vi ...	243
Izidor Kofler	Gora sonca — Mt. Kenia	245
Jakob Ciglar	Po sledovih prve svetovne vojne	247
Janez Kovač	Konjičkova krona	249
Tine Orel	Dr. Slavko Tuta	250
	Društvene novice	252
	Iz planinske literature	261
	Varstvo narave	264
	Alpinistične novice	266
	Razgled po svetu	270
	Na kratko ...	275

Naslovna stran:

Viharnik

Foto Aleš Doberlet

Notranja priloga:

- 1 Jalovec iz Koritnice — Pavle Nagode, FK PZS
- 2 Julijci s Kanina — Pavle Nagode FK PZS

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, naslov: 61000 Ljubljana, p. p. 44 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak, Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, prof. Evgen Lovšin, prof. Tine Orel (tehnični urednik), Iztok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, ing. Albert Sušnik (fotografija), Franc Vogelcnik, dr. Tone Wraber — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312 553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 350 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 550 din (28 §). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

LETO LXXX | ŠT. 5 | LJUBLJANA | MAJ 1980

Glasiło
Planinske zveze Slovenije
»Planinski Vestnik«
je bilo z ukazom
predsednika republike
Josipa Broza-Tita
ob 80-letnici izhajanja
za poseben prispevek
k razvoju planinstva
v Sloveniji
odlikovano
z redom zaslug za narod
s srebrnimi žarki

TITU V SLOVO

Ob neizrekljivi žalosti, ki je te dni zavila delavce in občane v Sloveniji in Jugoslaviji, tudi slovenski planinci še posebej globoko občutimo izgubo, ki nas je s Tvojim odhodom vse tako prizadela. V Tvoji zadnji bitki, ljubljeni maršal, bitki za življenje, ki je edine v svojem življenju nisi zmagovito izbojeval, smo upali, hrepeneli in stalno želeli, da se najhuje ne bo zgodilo. Vendar je ta skupna želja neuresničena.

V tem času smo ponovno podoživljali zgodovino, ki si jo pisal z veliko začetnico, skupaj s komunisti, ki si jih kot peščico revolucionarjev peljal z delavskim razredom Jugoslavije in narodi in narodnostmi v boj za narodno in socialno osvoboditev. Že takrat je pesnik napisal: »da nas je malo in da bo v uporih vse pobralo«. Vendar je tudi odgovoril, tako kot si razmišljal Ti in Tvoji tovariši, ki niso računali na verjetnost, marveč so tako kot pariški komunisti s samozrtvovanjem in izrednim odrekanjem žrtvovali vse za takrat skoraj utopične, nerealne in navidezno neuresničljive cilje. Tako smo še danes veseli tudi ocen, ki so jih dajali sovražniki ali nevtralni opazovalci, ki bi dali vse, da bi izrednega bojavnika in njegove tovariše imeli v svojih vrstah ali vsaj neškodljivega. V tistem času, in zgodovina to potrjuje, si, tovariš Tito, postal vodja najuspešnejše partizanske armade, ki je s svojim delom, bitkami in ofenzivami de facto postala enakovredna zavezniška armada.

Veseli smo, da je bilo v vrstah partizanov in revolucionarjev veliko planincev. Še danes po naše, po planinsko podoživljamo velike zgodovinske bitke na Neretvi, Sutjeski in drugih bojiščih, tudi takih, kjer, tovariš Tito, osebno nisi bil prisoten, pa so vseeno umirali borci s Tvojim imenom na ustih in prepevali čudovite pesmi, ki so se rodile po slavni bitki na Romaniji in drugod.

Na bojiščih v Jugoslaviji in Sloveniji je kri močila naše ljubljene gore in vršace. Maglič, Prenj, Kozara, Pohorje, Porezen, Graška gora, Dražgoše, Stol, Snežnik, Trnovski gozd, Rog, Slovenska Benečija in drugo so tako postali mesta za srečanja planincev in tudi za obnavljanje slavne zgodovine narodov in narodnosti Jugoslavije, pa tudi istočasno kraji, kjer tudi planinci lahko uresničujemo tvoje sporočilo, borimo se za mir, vendar tako, da lahko jutri branimo vse pridobitve naše socialne in narodne revolucije.

V obdobju obnove smo ne glede na izredne napore za izgradnjo najnujnejšega uspeli v novi Jugoslaviji skoraj čez noč in z velikanskim navdušenjem in naporom obnoviti veliko planinskih domov in poti in obnoviti tudi planinsko organizacijo. Tudi takrat si bil v duhu z nami, saj tvoje praktično pojmovanje socializma ni pomenilo samo delo, marveč tudi obnovo delovnih moči in del socialne blaginje že za prve generacije delavcev in delovnih ljudi.

Pomen bratstva in enotnosti, ki smo ga pod Tvojim vodstvom zgradili, je praktično preizkušen in je še vedno čudež za večino tujih opazovalcev. Vsi smo Ti lahko hvaležni, da izraz balkanizem sedaj uporabljajo za oceno razmer v drugih krajih in drugje za razmere, ko brat ni več brat in ko lahko na malih razlikah gradimo velike nesporazume.

Tudi planinci Ti sedaj obljublamo, da bomo bratstvo in enotnost med nami še naprej gradili tudi preko gora in tesnih stikov na drugih področjih in po svojih močeh še naprej prispevali k čudovitemu sožitju narodov in narodnosti Jugoslavije.

Dragi tovariš Tito!

Ostalo nam bo v spominu, kako si ljubil slovenske pesmi ter zlasti tiste, ki so opevale slovenske planine.

Hvaležni smo Ti in vedno nam bo ostalo v spominu, kako si sprejemal naše delegacije, ne samo organizatorje mladine in društvene delavce, marveč tudi naše vrhunske športnike-alpiniste.

Naša zadnja jugoslovanska odprava na Everest te je hotela presenetiti. Na skrivnem so načrtovali osvojitve vrha na Tvoj rojstni dan. Vendar so bili na vrhu prej. Prinesli so ti z najvišje gore sveta najvišji dosegljivi kamen, ki pa ti ga žal nismo mogli več osebno izročiti, čeprav smo se veselili skupnega srečanja tako kot po Makaluju.

Ta in druge odprave v gore naših prijateljskih držav so nosile s seboj čudovito ime Tito. Zanimivo je, da je Tvoje ime odpiralo srca angleškim in ameriškim padalcem, ki so pristajali v vojnem času v naših krajih, kot tudi pomagalo odpirati srca v krajih in pri ljudeh skoraj na vseh celinah sveta. Tvoje delovanje in uspehi v gibanju neuvrščenih je rodilo svojo oceno, da je Jugoslavija sicer srednje razvita mala evropska dežela, če pa bi merili zunanjepolitični ugled, vpliv in prestiž, pa bi bila prava velesila. Tako so ob obletnici Tvojega prihoda na vodstvo zveze komunistov o Tebi laskavo pisali tuji novinarji.

Veliko lahko povemo in veliko bomo še povedali o Tebi Tito, ki si postal simbol za samoupravljanje, socializem s humanim naličjem, simbol in vzor za strpnost in dogovarjanje, za enakopravnost narodov in narodnosti, za vse, kar smo ustvarjali skupaj, in za vse, kar bomo ustvarjali še naprej. V srečnih trenutkih, ko si z ostalimi tovariši obiskoval naše planinske postojanke in pota, smo veliko izvedeli in se veliko pogovorili.

Ostal si nam v srcih, spominu in zavesti. Kot ugotavljamo sedaj v vsej Jugoslaviji, si postal Tito last nas vseh. Na naših skromnih samotnih mirnih poteh v gorah, na pohodih in v stenah bomo mislili nate ter v delu in drugje še naprej izvrševali Tvoja zgodovinska izročila.

S posebno ljubeznijo pa bomo skupaj z jugoslovanskimi planinci negovali spomine na Tvoje revolucionarne, ilegalne in partizanske poti po gorah v Sloveniji in Jugoslaviji, po čudoviti deželi, ki ji radi rečemo tudi Titova Jugoslavija.

Slava Tvojemu spominu!

DVAKRAT NA VELEBITU

KAREL NATEK

Tile prijetni spomini z dveh potepanj po Velebitu, ki sta se odvijali v tako različnih okoliščinah, da se mi je zdelo primerno, da jih združim, kažejo različne obraze gore v lepem in slabem vremenu. Pred časom smo namreč Jože Žumer, Iztok Sajko in jaz skušali opraviti celotno prečenje Velebita od severa proti jugu, a nam tega načrta zaradi slabih razmer ni uspelo uresničiti. Drugi izlet na Velebit pa smo izvedli Marjetka Ivančič, Marjan Natek in jaz med prazniki lani. S teh dveh potepanj sem prinesel mnogo spominov, ki so mi še danes v veliko veselje...

V samotnih velebitskih prostranstvih je nekaj nenavadno privlačnega, kar tako prevzame človeka, da se venomer želi vračati vanje. Ko smo predlansko pomlad po devetih dneh grozljive megle, snežnih viharjev in gnilega snega bežali z njegovih višin v Liko, se mi je zdelo, da ga imam za lep čas dovolj. Tudi v Paklenico me ni več vleklo po onih novoletnih praznikih, ko sem šel tja dol iskat »pomlad« in tople sončne žarke, nato sem pa dva dni buljil v nizke oblake, iz katerih je lilo kot ob vesoljnem potopu. Tičal sem v oni luknji nad Aničevo loko, ki so jo pastirji spredaj do polovice zazidali, kjer bi se bilo ob lepem vremenu tako prijetno zbuditi, zajtrkovati na »hišnem pragu« in gledati v dolino iz rokovnjaške perspektive.

No, in potem je prišlo pet lepih, obetavnih dni prazničnega brezdolja, ki jih je bilo treba izkoristiti. Sončni predpraznični dnevi in s snegom pobeljeni hribovi so vabili na potep. Ko sem Marjetki in Marjanu omenil, da bi šli za praznike na Velebit, sta bila navdušena.

Sreda, 28. 11. 1979

Ko smo se proti večeru pripeljali na preval Klanac med Kravskimi poljem in Liko, nam je v zahajajočem soncu zažarela nasproti vsa dolga veriga velebitskega grebena. Spodaj v dolini se je že mračilo, iz vlažne zemlje se je dvigala meglica, nebo in gora pa sta žarela v rumenem in rdečem ognju umirajočega dneva. Kdo bi mogel prešteti vse vrhove, ki so se kot zobje na žagi vrstili od severa proti jugu? Med njimi ni bilo moč spoznati najvišjega, kot složna vojska velikanov so nam stali nasproti in branili pristop k morju. Molče smo sloneli ob skalovju nad cesto in vsrkavali vase žareče barve. Popolno tišino je sekal le klic neznane ptice v grmovju. Čeprav je pritisnil mraz, smo dolgo opazovali, kako se je noč plazila iz doline po strmih pobočjih navzgor in prižigala zvezde nad zasneženimi vrhovi. Le-ti so se samo za nekaj minut pogreznili v temo, saj jih je kmalu oblila modrikasta mesečina.

Četrtek, 29. 11. 1979

V prelepem jutru smo se odpravili z Malega Halana proti Svetemu brdu, ki je daleč na severozahodu žarelo nad šumečimi bukovimi gozdovi. Pot se je celi dve uri vlekla skozi gozd, iz ene vrtače v drugo. Ko je postala že malce dolgočasna, se je gozd nenadoma končal in prispeli smo do pastirskih stanov na Dušicah, obsežni kraški planoti ob vznožju Svetega brda. Od tod je gora kot premec velikanske ladje, pred katerim so vzvalovile Dušice. Revni stanovi stojijo v bukovem gozdčku na vzpetini, od koder se vidi planota kot na dlani. V njih je vladal tak nered, kot bi med pastirje udarila strela in bi se razbežali na vse strani.

Na vrhu hriba je pihal orkanski veter, ki je nosil po zraku drobne koščke ledu. Morali smo se spustiti na primorsko stran in poiskati zavetje, kjer je bilo kljub vetru prav prijetno. Od Novigradskega morja pod nami se je odbijala slepeča sončna svetloba. Onstran njega so se v nedogled širili Ravni Kotari, nekje v daljavi se je vlekel iztegnjeni Pag, proti severozahodu pa se je na dosegu roke bleščala ogrlica najvišjih velebitskih vrhov. Tik pod našimi nogami se je v globini vila soteska Orljače, kamor se južna pobočja Svetega brda neposredno iztekajo. V globoki zajedi na njenem koncu se je spet lesketalo morje.

Tako je torej na Velebitu ob lepem vremenu. Kadar pa namršči čelo, se zakrije v sivo kopreno in zarohni z ušesa parajočim grmenjem ter zavijanem viharja, ga je najbolje pustiti pri miru. Ali pa ne! Če bi se predlani ustrašili dežja, ki je padal že v Jurjevu, ko smo stopili iz avtobusa, bi sami sebe prikrajšali za prelepo dogodivščino. Treba je biti optimist, smo si tedaj rekli, nad tisoč metri bo gotovo snežilo. Krenili smo zgodaj popoldne ter prispeli na Oltarje že skoraj v mraku. Ko smo zavili s ceste na široko, blatno gozdno pot proti Zavižanu, so tik nad našimi glavami viseli temni sivi oblaki. Štiri ure poti do Zavižana v temi in snegu se nam sploh ni zdelo veliko. »Noči so pozimi dolge in je težko vzdržati deset ur v postelji.« je nekdo izjavil sredi gozda. Bili smo že utrujeni, ko smo po nekaj urah stopili iz gozda na čistino. Markacij je zmanjkalo, v nas pa je udarila silna burja, ki je sproti zabrisala naše sledove. Po kratkem posvetu v temi smo jo ubrisali kar naravnost. Že po pobočje kmalu strmo nagnilo v električni drog. Najprej smo poskusili na levi, a se je pobočje kmalu strmo nagnilo proti Liki. Obrnili smo na desno in se polagoma vzpenjali proti Zavižanu, ki nas je čakal nekje na koncu žic, v katere se je s piskajočim glasom zapletala starka burja. Nenadoma se je Jože, ki je hodil prvi, ustavil. Kazal je na široko gaz, ki je prečkala našo pot. Nekaj minut pred je tod kolovratil medved, saj burja še ni zabrisala njegovih sledov. Moram priznati, da se nisem prijetno počutil, kajti kdor je v takem metežu na poti, umira od lakote ali pa je malo udarjen. In če zver že nekaj dni ni nič žrla? Ja, prav lepo se je nastavljal novembrskemu sončku v zavetju skal pod Svetim brdom, ko se srce samo od sebe odpira lepoti, ki nas obdaja. Pod nogami čutiš, da je gora ukročena, mirna, najrajši bi objel vse te bleščeče vršiče. Takšen vtis bi imel o Velebitu, če ga ne bi poznal tudi v snežnem metežu, ki iz glave hitro izpiha vso planinsko ročico, ko z vsakim korakom kljubuješ naravnim silam in samemu sebi. Lahko bi se tudi zgodilo, da tedaj ne bi zmagali in potem ne bi nikdar izvedeli, da so le nekaj sto metrov niže cvetele breskve in marelice.

Petek, 30. 11. 1979

Naslednjega dne smo točno opoldne krenili po strmih klancu navzgor v Veliko Paklenico. Spet je bilo prekrasno vreme, da smo se po kosilu kar raztegnili po travi. V spodnjem delu doline je bilo živo kot na mravljišču. V Aničevem kuku in sosednjih stenah je bilo vse polno plezalcev, od vsepovsod je donelo razbijanje kladiv, prešerno vrskanje in preklinjanje. Daleč navzgor po dolini se je razlegalo hrumenje tega alpinističnega babilona, dokler ga ni preglasilo vedno glasnejše šumenje potoka ob poti. Mimo Borisovega doma in vonja po čevapčičih smo jo urno vžgali navzgor v strmo pobočje ter ostali sami. Zlagoma smo se vzpenjali po lepi poti, ki se vijuga skozi gozd proti prevalu Buljma. Sonce nas je prijetno ščegetalo, topel vetrič nam je brisal znoj s čela, »poletno« vzdušje nas je prevzelo.

Pri skupini temnih borovcev smo se ustavili, ker nam je vzelo voljo. Preval, ki smo ga ves čas gledali nad sabo, se je spremenil v majhno sedelce na stranskem grebenu, prava Buljma pa se je prikazala visoko nad nami. Ko smo mislili, da smo že skoraj na vrhu, se je izkazalo, da je za nami šele dobra polovica poti. Prijeten vzpon se je spremenil v moro; globoka dolina pod nami, kjer so se že zbirale hladne večerne sence, nas ni več zanimala. Hrepeneče smo se ozirali navzgor in se pošteno nabuljili, dokler nismo zagledali prevala pred sabo. Naproti nam je zapihal leden veter, stopili smo na zmrznjen sneg. Planoto Struge pred nami je že zagrnila modrikasta senca. Poletne sanje so se v hipu razblinile.

Kakor hitro sem z roba velike in s snegom zasute vrtače zagledal Badanj, sva z Velebitom postala stara znanca. Čeprav je bila takrat gosta megla in je lilo kot iz škafe, sem takoj prepoznal skalnat rob, preko katerega smo predlani stopili na široko melišče. Ko smo hiteli proti Štirovcu, sem srečeval nove podrobnosti, ki so mi ostale v spominu od prvega srečanja. Natančno sem se spomnil manjše vrtače sredi okrogle jase v globeli, kjer smo takrat počivali in z vedno manj upanja iskali znak, da smo na pravi poti. Tisto leto je bila snežna odeja v začetku aprila tako debela, da se markacije sploh niso videle izpod nje. Potem sem se spomnil nenavadno skrivenčene bukve, pri kateri se pot prevesi v drugo vrtačo z obsežnim travnikom. Malo nad njim smo na drugi strani zagledali planinski dom. Tedaj sem spoznal mesto, kjer smo se odločili za takojšnji sestop v Liko — edino možnost, ki nam je še preostala. Nisem vedel, ali naj se smejem ali jezim, kajti to se je zgodilo le dvajset metrov proč od bajte.

Tistega dne smo zjutraj odšli z Visočice v gosti megli, orkanskem vetru in gnilem snegu, v katerem se nam je včasih udrlo do pasu. Deževati je začelo uro kasneje in nas nato neusmiljeno pralo ves dan. Navdušenje je počasi plahnelo, a smo vseeno rinili naprej. In tako smo proti večeru prišli v Štirovac, premrazeni, mokri, zlovolljni. Mislili smo samo na kočo, ki se je skrivala nekje v temnem soncu. Prijatelj, ki je bil poleti na Velebitu, mi je pred odhodom dejal: »Dovolj ste trmasti, da boste prišli skoz, bajte v Štirovcu pa ne boste našli. Mejdun, da ne!« Toda tedaj smo morali najti bajto, ker bi sicer »pocrkali« od mraza. Vzdušje je bilo obupno in po malem grozljivo. Temen kotel, iz katerega se tudi v lepem vremenu nikamor ne vidi, je bil tedaj zvrhano poln ogabne mešanice nepreglednega, sovražnega gozda in cureče ledene megle. Spuščal se je mrak in vsak trenutek se je manj videlo. Potrpežljivo in vztrajno smo iskali, a bajte res nismo mogli najti. Ko se je stemnilo, smo opustili iskanje in se odločili, da po najkrajši poti odidemo v Liko.

Presneto, bili smo resnično optimisti, ko smo se s takim prepričanjem podali v dolino. Menda se nam je zdelo samoumevno, da bomo pot našli, čeprav smo vedeli samo, da moramo proti severu. Obrnili smo se torej v tisto smer, se razmaknili za nekaj metrov vsaksebi in z baterijami iskali kakršnokoli znamenje o poti. Ko smo kolovratili po čistini pred domom, so se mi začele stvari nevarno »fučkati«, kasneje pa se mi je spet povrnila volja do iskanja. Nekaj časa se mi je zdelo čudno, da so drevesa tako lepo razmaknjena za dva metra in šele čez čas se mi je posvetilo, da bi lahko bila nekje pod snegom pot, ki smo jo iskali. Nič nisem rekel, ampak sem čakal na trdno znamenje. Ne vem, po kakšnem čudežu sem na drobni bukvi zagledal nekaj rdečega, bila je prava markacija, do polovice zasuta s snegom. Nisem hotel zadržati veselja in sem zarjul s strašnim glasom. Pritekla sta Jože in Iztok, potem pa smo skupaj našli še eno markacijo in še eno... Uro zatem smo nenadoma stopili iz megle in v temi pod nami se je zasvetilo nekaj osamljenih lučk. In potem smo drveli navzdol, kar v čevljih prebredli narasel potok, korakali po neskončni cesti z velikimi lužami in se vrnili med ljudi...

Sobota, 1. 12. 1979

Ob sončnem vzhodu smo bili že na Strugah. V jutranjem mrazu in modro-vijoličastem snegu smo stali pri Marasovcu in gledali s soncem ožarjeni Badanj, skoraj pozabljen sredi širne planote. Sonce smo ujeli na prvem robu, kamor smo se kljub skromni strmini le s težavo povzpeli po zamrznjenem snegu. Smejali smo se lastni neumnosti in iskali krivca, ki je bistro oznanil, da nam zimska oprema ne bo potrebna. Strma pobočja Babinega vrha in drugih vršičev so se lesketala kot ogledalo. Tako lepo so se stekala v globoke vrtače in čeprav smo v eni od njih zagledali zaledenelo Babino jezero, si ga nismo želeli ogledati po hitrem postopku. Edina količkaj varna pot je šla po grebenu, od koder je veter deloma spihal sneg. Tako smo se kot lutke dvigali in spuščali po grebenih med globokimi vrtačami. Bilo je lepo, saj so se lahko oči po mili volji pasle po bližnjih in daljnih razgledih. Ves svet se je iskril v sončnih žarkih, nad nami zametno modro nebo, v daljavi se je lesketalo morje in nikjer žive duše. Hodili smo vsak po svoje, z lastnimi mislimi, srkajoč vase lepoto dinarskih gora. Ko smo stali na Vaganskem vrhu, najvišji točki na Velebitu, so se naši pogledi obračali h goram na vzhodni strani. Koliko poti, koder še ni hodila planinčeva noga, pozabljenih dolin z nežnimi jezeri in kristalno modrimi deročimi rekami, nedotaknjene divjine! Prelepa si, oj ti sila Velebita!

KOJNIK — 802m, PODGORJE—PRAPROČE—PODPEČ*

(Čas za hojo dve uri in pol)

LADO CVETKO

Z vrh Kojnika sestopamo proti severozahodu po travnatem pobočju v smeri, kjer leži vas Podgorje; le-ta nam je vso pot na povratku na desni strani. Od vrha do gozdne meje je pot označena bolj poredko; znamenja najdemo na nizkih skalah med travo, saj ni tod nobene bolj opazne steze. Po približno sto višinskih metrih pridemo med nizko in redko borovje, kmalu zatem pa na kolovozno pot, v mešan gozd z bukvami in hrasti; in tako po približno tričetrturi hoji pridemo do vasi Podgorje. Naša pot se nadaljuje po asfaltirani cesti pod vasjo proti železniški postaji Podgorje ali pa gremo kar skozi vas, sredi katere stoji vaško znamenje iz 15. stoletja. Obe poti se združita na koncu spodnjega dela vasi ob kapelici. Tu naša pot zavije s te ceste v levo na kolovoz, ki se po 50 metrih cepi v dve smeri. Naša pot gre levo proti vasi Praproče; do nje je približno tričetrt ure hoda.

Kolovozna pot vodi nekaj sto metrov med gostim brinjem, po 15 minutah pridemo do železniškega prehoda Podgorje—Pula. Pot nadaljujemo naravnost naprej do borovega gozda; v gozdu, po približno 100 metrih, zavije naša smer na desno, se začenja rahlo vzpenjati, medtem ko teče bolj zvožena kolovozna pot naravnost naprej ob železniški progi.

S poti zavijemo po 200 metrih levo navzdol do zapuščene male njivice s kamnito ograjo, značilno za te kraje; le-to na nasprotnem koncu prekoračimo in nadaljujemo pot po sprva rahlo opaznem kolovozu med redkimi hrastiči levo navzdol. Po nekaj deset metrih pa že korakamo po širokem kolovozu mimo večje jase; imenujejo jo »Kavrca«, obdana pa je tudi ta s široko kamnito ograjo. Ob razgledovanju na levo in na desno, ki nam ga nudi ta del poti s pogledom na Slavnik, bomo naravnost pred nami zagledali na griču staro cerkvico Gradišče, no in ta je obenem tudi za znamenje, da bomo zdaj zdaj v Prapročah.

To je tipična istrska vasica s petnajstimi hišami; polovico vasi so nemški okupatorji jeseni leta 1943 požgali.

Vas je odmaknjena od vseh prometnic, zato je tu dovolj priložnosti za miren počitek. Pri Rojčevih, po domače pri Fajcu, s hišno številko 13, se lahko popotnik — planinec brez bojazni oglasi; tam ga bodo zagotovo gostoljubno sprejeli in primerno pogostili. Iz Praproč gremo proti vaškemu pokopališču, za lučaj od le-tega zavijemo na desno mimo vodnega zbiralnika; to je precej velika betonska ploščad, rahlo nagnjena proti hišici z vodnjakom.

Dolga desetletja ali celo stoletja, preden so zgradili vodni zbiralnik (leta 1924), so Prapročanke nosile vodo v škafih na glavah čez strme pečine nad Podpečjo, po kateri vodi zdaj naša pot.

Desno od zbiralnika nas vodi steza rahlo navkreber skozi gosto borovje in brinovje; kmalu pridemo do manjše kraške jame, ali bolje rečeno, do rova, ki leži na griču z imenom »Bezlat«. Od tu se spustimo spet malce navzdol, nato spet nekaj sto metrov čez kraško planjavo rahlo navzgor in že smo na vrhu skalnih pečin, na prehodu Zjat nad Podpečjo, kjer se krožna pot na Kojnik združi z že opisano potjo (glej PV št. 2/1980). Pred sestopom se še za hip pomudimo na tem izjemno razglednem mestu, kakršnih ni daleč naokoli in se še enkrat ozirom po tej nadvse zanimivi šavrinški deželici. Opisano pot iz Rižane na Kojnik so označili markacisti PD TOMOS Lojze Andrejašič, Dušan Popovič, Vili Primožič in Jože Šopinger.

* Z veseljem ugotavljam, da ste v 2. številki PV (stran 92, 93) objavili opis poti na Kojnik. Opisana pot iz Rižane na Kojnik je krožna, to se pravi, da se ne vračamo v dolino po isti poti, zato sem pripravil opis tudi povratne smeri. Vodiči so dandanes dragi, zato sem mnenja, da bo za opisano pot zvedelo kar največ planincev prav iz Planinskega Vestnika. Op. avt.

POLJANSKA DOLINA IN NJENI VRHOVI

JANEZ JERAM

Včasih nismo toliko potovali kot danes. Že obisk bližnjega večjega središča je bilo doživetje, česar smo se še dolgo spominjali. Kakih petdeset let ali več bo tega, ko je oče zapregel svojega konjička v nekoliko boljši voz, vendar brez vzmeti, in odpeljali smo se v Škofjo Loko. Do takrat še nisem bil tako daleč in s te poti so se mi najbolj vtisnili v spomin leseni mostovi s streho, ki jih je bilo po Poljanski dolini cela vrsta. Potem pa, zaradi zapore državne meje med Italijo in Jugoslavijo, ni bilo več mogoče z italijanske strani v Poljansko dolino. Le z nekaterih vrhov na italijanski strani je bilo mogoče videti del te doline. Večkrat sem jo s teh vrhov gledal in si želel, da bi še kdaj hodil po njej. Le nekaj dni po osvoboditvi sem sedel na kolo in se po opravkih odpeljal v Škofjo Loko. Poljanska dolina je bila prav taka, kot sem jo imel v spominu, le teh mostov s strehami ni bilo več in zato sem bil razočaran.

V hribe hodimo iz dolin, kjer imajo hribi svoje temelje. Prav tako kot gradimo hiše iz temeljev, tako sem začel z opisom teh krajev. Iz doline, kjer so izhodiščne točke za pohode v okoliške vrhove, ki le nekateri presegajo tisoč metrov nadmorske višine. Takih višin se planinci, ki so se že povzpeli na Triglav, radi izogibajo. Čisto gotovo pa je res, da mora pravi planinec, če res ljubi naravo, poznati tudi take vrhove in doline. Tudi sam sem obiskal mnogo visokih gora, pa tudi na Triglavu sem bil večkrat. Moči imam še dovolj, da bi ga lahko še vedno obiskal, pa vse raje zahajam na vrhove, ki se ne ponašajo z višino.

Tokrat sem vzel za izhodišče Gorenjo vas v Poljanski dolini, ki pomeni zame biser te doline. Res je tako, čeprav najbrž menijo o tem kraju drugače le tisti, ki se vozijo skozi ta kraj v pločevinastem »zaboju«. Povzpeli se je treba le na bližnjo vzpetino in ta biser je pred nami. Še ne dolgo tega je bila Gorenja vas kmečko naselje. Danes je tu že nekaj industrije. Veliki kozolci sicer še vedno kljubujejo sredi vasi, obkrožajo pa jih že nove stanovanjske hiše. Gorenji vasi se namreč obeta lep razvoj z bližnjim rudnikom. Najlepše travnike so že določili za gradnjo. Bo potem Gorenja vas še vedno »biser« Poljanske doline?

Cesta, ki pripelje iz Škofje Loke, je položena po vsej dolini. V Gorenji vasi se odcepi in gre proti Lučinam ter Polhovemu Gradcu in tudi proti Žirovskemu vrhu. Od Gorenje vasi naprej se Poljanska dolina prične kmalu zoževati. Na Hotavljah zaustavi pot majhen hrib Bela, ki napravi konec razkošni širjavi Poljanske doline. Tu se cesta spet razcepi. Starejši del pelje skozi ozko dolino Kopačnice, mi bomo pa šli naprej, nekaj časa še ob Sori, potem pa proti Sovodnju. Tu je dolina že tako zelo ozka, da se poleg potoka komaj še prerine skozenj tudi cesta. Nekoliko se razširi pri naselju Podgora. Več razkošja je na Trebiji, kjer se na levo odcepi cesta v Žirovsko dolino, na desno pa gre pot v Staro Oselico in naprej čez Ermanovec. Levo je Kovški vrh (790 m). Napotimo se proti Fužini, kjer se Sori, ki priteče iz Žirovske doline, pridruži Hobovščica ali Sovodenjščica. Ob Sori je hidrocentrala. Zgradili so jo 1924. leta in je bila takrat za ta kraj prava znamenitost. Od tu naprej so ob cesti in potoku Sovodenjščici le še skromne domačije naselja Hobovše, s posameznimi domačijami po pobočju Ermanovca in Koprivnika. Ob cesti so ostanki nekdanjih žag in kovačij. Posebno znana in priznana je bila kovačija, kjer so izdelovali sekire, »plankače« in »malarine«. Kovačija je še ohranjena.

Že takoj iz Gorenje vasi in potem naprej po dolini lahko opazimo, da je osojna stran bogata s smrekami in jelkami, na prisojni pa prevladuje bukov oziroma mešan gozd. Že smo na Sovodnju, to je zadnja vas v tem delu Poljanske doline, ki se po vojni naglo širi. Tu je obrat Jelovice »Jelobor« in tovarna za predelavo plastičnih mas »Termopol«, ki zaposlujeta vso razpoložljivo delovno silo v tem kraju in širši okolici. Zaposleni so tudi kmečki ljudje, saj je tod kmetijstvo bolj skromno.

Vas Sovodenj je dobila ime po sotočju treh potokov, ki se združijo sredi vasi, ti so — Podjelovščica, Podosojnščica in Javorščica in potem kot Sovodenjščica nadaljujeta pot proti Sori. Še pred zadnjo vojno je bilo tu le nekaj hiš: dve trgovini, dve gostilni, mlin in nekaj drugih obrtnikov. Med obema vojnama pa so zgradili tudi osnovno šolo in sokolski dom. Bilo je tu v glavnem središče kmečkega življa, ki so v trgovinah kupovali potrebščine, potem pa stopili še na kozarček v gostilno. Več zaslužka so imeli s tiho-
tapci, ki so prihajali z italijanske strani in tu naložili polne nahrbtnike tobaka, kave in drugega, ki je bilo v Italiji precej dražje. Financarji, ki so imeli na Sovodnju svojo izpostavo, so to dejavnost malodane podpirali, saj je bil interes čimveč prodati za lire. Ob razpadu stare Jugoslavije je Sovodenj najprej zasedla italijanska vojska, vendar se je od tu morala umakniti. Tu je potem nastala močna nemška postojanka, ki so jo

Foto J. Jeram

Gorenja vas v Poljanski dolini

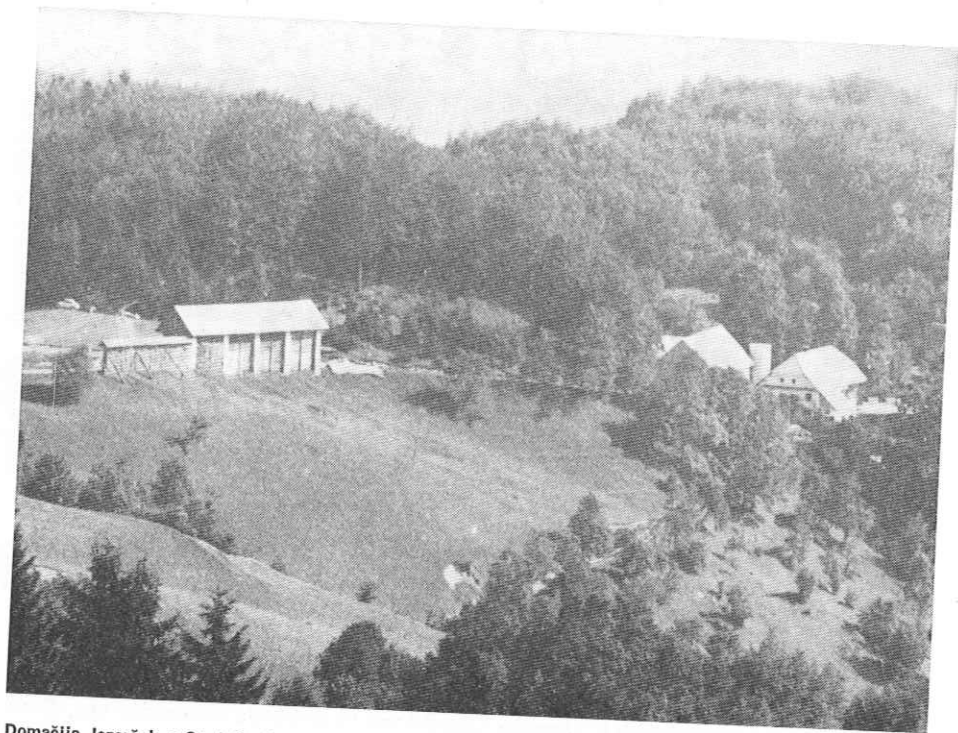
v oktobru 1943 partizani razbili. Nemška posadka se je umaknila v Gorenjo vas. Sredi vasi stoji spomenik padlim domačinom v NOB.

Iz Sovodnja je pred zadnjo vojno vodila le ena cesta na Primorsko — čez prelaz Na Kladju. Po tej cesti ni bilo nobenega prometa. Dobra dva kilometra iz Sovodnja je bila državna meja in od graničarske karavle na jugoslovanski strani do italijanske obmejne stražarnice je bila cesta zaraščena s travo, drog čez cesto so dvignili le tedaj, ko je pripeljal kmečki voz kmeta — dvolastnika, ki je imel svoje zemljišče na obeh straneh meje. Bolj so bile zgajene tihotapske steze više v hribu. Toda, povzpnilo se na bližnji hrib, v Novo Oselico (810 m), kjer je ob cerkvi majhno naselje. Na tem različnem hribočku je med tednom čudovita tišina. Lep razgled je na okoliške vrhove, ki so višji od Nove Oselice. Pred sabo imamo Bevkov vrh (1050 m), ki je edini ob nekdanji državni meji ostal brez betonskih utrd. Ta vrh je že na primorski strani. Na vrhu je pravo križišče planinskih poti. Tu čez vodi Slovenska planinska transverzala, TV pot, Loška planinska pot in Idrijsko-cerkljanska planinska pot. Kozolec in kapelica na tem vrhu sta polna markacij in puščic. Po pobočju so velike perspektivne in napredne kmetije. Le skoraj na vrhu je znana velika Slabetova domačija — zapuščena.

Na levi, že onstran Idrije, se dviga Jelenk, še bolj na levo je Mrzli vrh ali Sivka (1006 m). Tudi tu je precej trdnih kmetij. Pred nami na desni je Vrhovcov vrh ali Šance in Ermanovec — ta dva vrha bomo še obiskali. Po njihovem prisojnem pobočju so raztresene domačije Podjelovega brda nad dolino Podjelovščice. Levo so domačije Podlanišča in prelaz Kladje, kjer je bila do prve svetovne vojne deželna meja med Primorsko in Kranjsko, ki so jo Italijani ob zasedbi 1918. leta pomaknili za dva kilometra naprej. V ozadju se odpre pogled na Porezen, ki kraljuje nad Cerkljansko dolino. Nova Oselica, kjer smo, je bila naseljena v 16. stoletju s tolminske strani, čeprav bi jo morali naseliti kolonizatorji iz Poljanske doline; tudi takrat se niso držali dogovorov o razmejitvi. V cerkvi je glavni oltar sv. Janeza Nepomuka, ki so ga pripeljali iz Ogleja. Po vseh teh vrhovih in tudi tu ob cerkvi so se bile hude borbe med nemškimi enotami in borci NOV. Na pokopališču ob cerkvi je velik spomenik domačim in drugim borcem, ki so padli na tem kraju. Na domačiji pri Mrzlikarju pod Bevkovim vrhom, so Nemci 3. decembra 1943 obkolili 3. bataljon Gradnikove brigade, v borbi je padlo 37 borcev NOV, zgorela so vsa poslopja in večina živine.

Iz Sovodnja je bilo v zadnjih letih zgrajenih več cest na primorsko stran. Tako čez Novo Oselico, čez Mrzli vrh, po dolini Laniše in čez Ermanovec. Te so bile zgrajene s sodelovanjem gozdnih gospodarstev in občin Škofja Loka in Idrija, glavni delež pa so v gradnjo vložile kmetije.

Vrnimo se na Hotavlje in pojdemo po dolini Kopačnice, ki smo jo prej pustili ob strani. Tako bomo obšli »masiv« Vrhovcovega vrha in Ermanovca, ki je bil prej na naši desni, sedaj pa je na levi strani. Čezenj se bomo vračali.

Domačija Jezeršek v Stari Oselici (najstarejša naselbina)

Foto J. Jeram

Med Ermanovcem in Vrhovcem vrhu, v ozadju Porezen

Foto J. Jeram

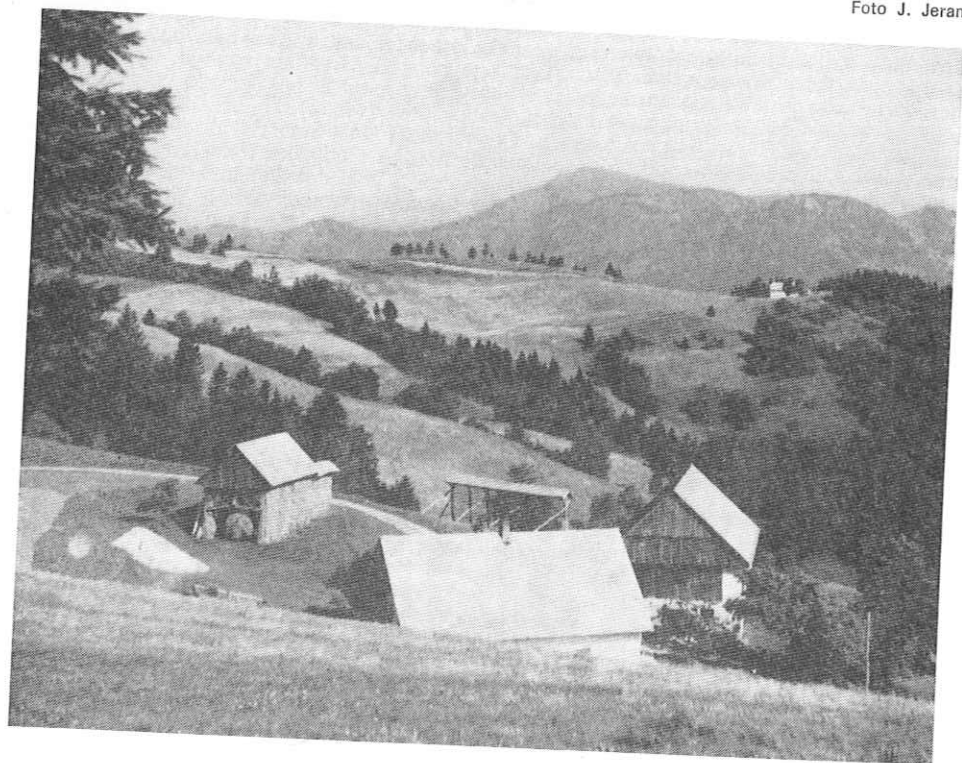

Foto J. Jeram

Nova Oselica

Po tej dolini so še bolj redke domačije, pobočja na obeh straneh so strma. Najbolj znana je bila v tej dolini Topličarjeva domačija, kjer je topel izvir. Ta je bil pred prvo svetovno vojno znan daleč naokrog. Po nekaterih ustnih izročilih naj bi se semkaj hodili kopat idrijski rudarji. Tu so v prejšnjem stoletju topili bakrovo rudo, ki so jo kopali v bližnjem Podplečeh. Pri vasi Kopačnica zavijemo na desno proti Leskoviči, ki je potisnjena visoko v pobočje Blegoša. Tu se nam tudi prikaže Blegoš, ki je prej le kdaj pa kdaj »poškilil« v dolino. Na sredini tega pobočja je potem več vasi in naselij. Na desni je Volaka, Studor, na levi Lajše, Krnice, Robidensko brdo, nekoliko višje Robidnica in skoraj na prelazu med Črnim vrhom in Blegošem, pa je manjše naselje, imenovano Slugova dolina. Z Robidenskega brda vodijo poti na Črni vrh in na Blegoš, svet pa se tu prevesi na primorsko stran — na Robidenskem brdu je planinska postojanka PD Cerčno, prav tako na Črnem vrhu (1288 m). Pod Blegošem (1562 m) je nova planinska kočja PD Škofja Loka. Na obeh vrhovih so predvojne utrdbe. Tu sta stala dva nasprotnika, oba sta se zanašala na betonske bunkerje, ki pa niso rabili ne enemu ne drugemu. Iz Leskovice pelje naprej cesta čez Robidensko brdo v Novake in naprej v Cerčno. Ob cesti je zapuščen mlin. Prav po sredi te stavbe je tekla meja med Italijo in Jugoslavijo. V ta mlin so namreč nosili žito za mletje domačini z obeh strani. Skozi ta mlin je tudi marsikaj drugega prešlo z ene na drugo stran.

Tokrat ne bomo obiskali Blegoša in Črnega vrha, saj ju bomo lahko sledili s pogledom na naši poti. Zavili bomo na levo proti hribu Škofje (974 m), ki se dviga strmo nad Cerknim. Po vsem pobočju, ki se polagoma spušča proti severovzhodu, so sparcelirane senožeti, last kmetov s Planine nad Cerknim. Z vrha Škofja je lep razgled na Cerkljansko dolino in na bližnje vrhove.

Vračamo se čez Vrhulce ali Vrhuljce — še vedno ni točno, kaj je pravilno. Tu prekoravimo cesto Cerčno—Poljanska dolina, ki je bila zgrajena v prejšnjem stoletju. Ko so projektirali cesto iz Mosta na Soči na Kranjsko, so ugotovili, da bo ta cesta najkrajša in primernejša kot po Baški grapl. Cesta čez Kladje je bila zgrajena pozneje. Med obema vojnama na teh cestah ni bilo tranzitnega prometa. Po zadnji vojni je dobila prvo mesto cesta čez Kladje, ki je bolj obljudena.

Pod tem prelazom so med obema vojnama izkopali 900 metrov dolg rov iznad Planine v Podpleče. Kot sem že omenil, so v prejšnjem stoletju kopali rudo v Podplečah. Te rove naj bi spet odprli in po tem rovu naj bi vozili rudo v Planino, kjer so zgradili čistilnico. Že v tem rovu so naleteli na manjše sloje bakrene rude in potem so ta rov razširjali na vse strani. Danes je vse to opuščeno: opuščene so tudi rudarske hiše, ki so jih zgradili v prejšnjem stoletju.

Mi se bomo polagoma vzpenjali po nekdanji rimski tovorni poti, ki so jo uporabljali še Oglejci. Prva domačija na tej poti je »Pri Rotovžu«. Ustno izročilo spravlja to ime v

zvezo s spori med tolminsko in škofjeloško gosposko, ki sta se baje prepirali za to posestvo. Pred hišo je kamnita miza z letnico 1727. Mizo so Nemci med zadnjo ofenzivo v aprilu 1945 precej poškodovali, gospodarja pa ubili.

Ko se bližamo Vrhovcovemu vrhu (1042 m), naletimo na večje kmetije. Na Šancah, kot so ta vrh imenovali še do nedavnega, naletimo na stare okope, ki obkrožujejo vrh. S tega vrha ni razgleda, ker ga obrašča gozd. Tik pod vrhom je Vrhovcova domačija. Lani je nekdo podtaknil ogenj in zgorela so vsa poslopja. Vendar so stanovanjsko hišo in kozolec že obnovili. Ta domačija je pogorela tudi med zadnjo vojno, kajti na tem vrhu so bile pogoste borbe med Nemci in enotami NOV. Od tu bomo nadaljevali pot po cesti, ki so jo zgradili po zadnji vojni, iz Kladja do Trebije. Cesta je do Ermanovca speljana po slemenu, od tu je lep razgled na vse strani. Na eni strani se svet spušča v dolino Kopačnice, na drugi proti Sovodnju. Ob cesti gradijo planinci PD Sovodenj planinsko postojanko. Na desni pod slemenom je raztreseno naselje Podklop. Pred nami je Ermanovec, kjer so med obema vojnoma zgradili utrdbe Rupnikove linije, ki naj bi bile protiutež italijanskim na Vrhovcovem vrhu. Spustimo se navzdol mimo domačij, pri Jezeršku, pri Jezercu itd., ki so med najstarejšimi v teh krajih. Na levi pustimo znano domačijo na Slajki. Smo v Stari Oselici in pod nami je spet Trebija.

Napravili smo velik krog, seznanili smo se s temi kraji in tudi veliko videli.

Ozrmo se še nekoliko v zgodovino teh krajev. O Poljanski dolini do 10. stoletja menda ni nikakih listin. Bila je zunaj velikih rimskih cest. Vendar je tu skozi vodila tovarna rimska pot, o kateri so ohranjeni nekateri sledovi in podatki le na primorski strani. Ta pot je menda tekla iz Čedad, mimo Tolmina, Cerkna in čez Vrhovcov vrh v Poljansko dolino.

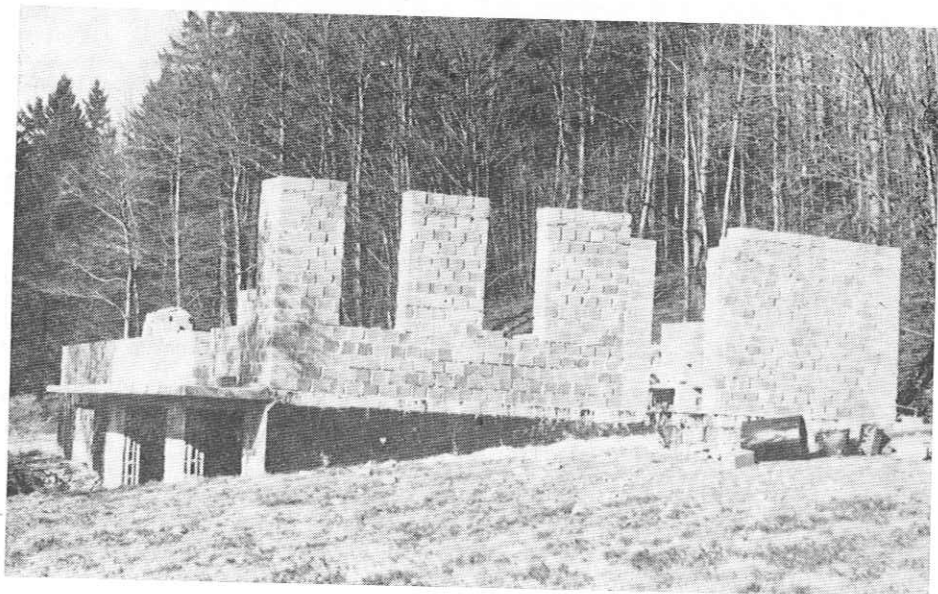
Obstajajo neke ugotovitve, da je bilo to ozemlje ponekod naseljeno že pred prihodom Slovanov. Že prej sem omenil Volake nad Hotavljami. Zgodovinarji so mnenja, da so bili tu naseljeni Vlahi, po katerih naj bi ta kraj dobil ime.

Prva listina v Poljanski dolini je iz leta 973. Takrat je kralj Oton II. daroval freisinškemu škofu Abramcu ozemlje okrog Škofje Loke, to ozemlje naj bi segalo nekako do Hotavelj. Dvesto let pozneje naj bi bilo na tem ozemlju 153 slovanskih in 16 koroških hub. Prva kolonizacija je segala nekako do Stare Oselice, medtem ko so Novo Oselico naselili šele v 14. stoletju Tolminci.

Vsestranski razmah škofovega gospodarstva v Poljanski dolini je v 16. stoletju začelo ogrožati fužinarstvo. Okrog leta 1549 se je namreč začelo razvijati fužinarstvo v Hovovšah (današnje Fužine). Brez vednosti zemljiškega gospoda so fužinarji sekali gozdove za svoje fužine ter sploh delali škodo. Rudo so dobivali iz Nove Oselice. Kje so to rudo kopali, ni znano. Nekaj takih sledi je v dolini Osojnice pod Bevkovim vrhom. Te fužine so obratovale še nekako v 17. stoletju, potem pa so propadle. Naselje nekdanih fužinarjev se imenuje Fužine.

Gradnja planinske koče pod Ermanovcem

Foto J. Jeram

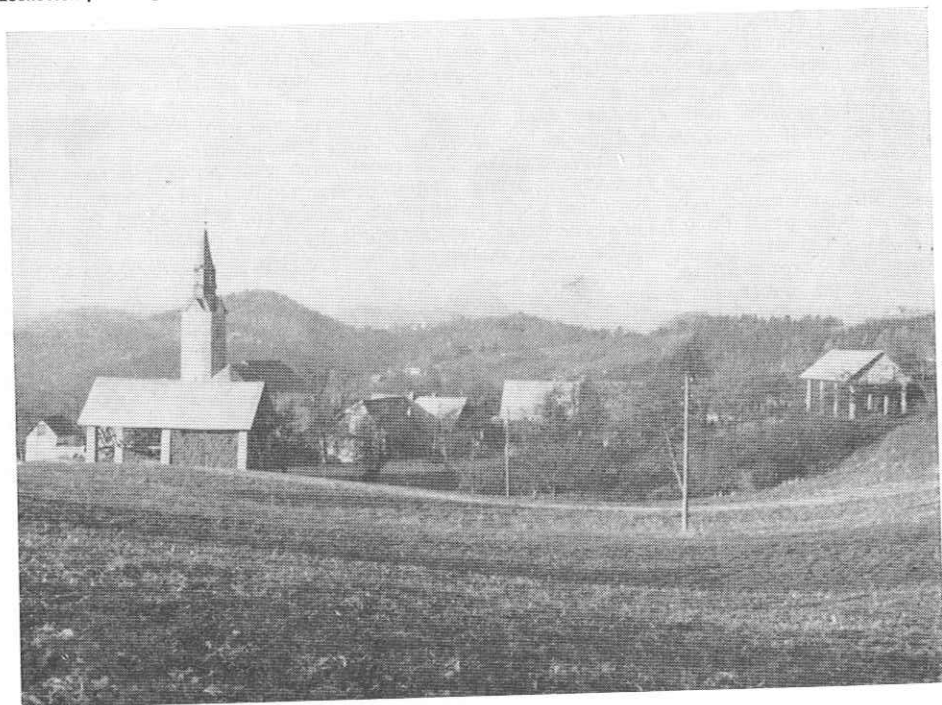

Vrhovcov vrh, obnova najvišje domačije

Foto J. Jeram

Leskovića pod Blegošem

Foto J. Jeram

Ob kolonizaciji in še potem so više v hribu nastajali novi rovti. Ko ni bilo več večjega prostora, se je pričelo razvijati kajžarstvo, ki se je vrinjalo med večje kmetije. Ko je propadlo fužinarstvo, so fužinarji ostali brez dela in zaslužka. Zato so se selili više v hribe in tako so kajžarske domačije z malo zemlje še hitreje nastajale. Ko ni bilo več prostora za samostojne domačije, so pričeli gruntarji graditi kajže ob svojih domačijah in tu pričeli naseljevati brezdomce, ki so bili potem cenena delovna sila. Teh gruntarskih kajž je do danes ostalo zelo malo, čeprav so bile nekatere naseljene še do zadnje vojne.

Ko je propadla avstroogrška monarhija, je del tega ozemlja zasedla italijanska vojska. Meja bi morala potekati po nekdanji deželni meji med Primorsko in Kranjsko. Nastala je najbolj krivična meja, ki je trajala celih petindvajset let. Ko so te kraje zasedli Nemci, so to mejo zaprli z žično oviro. Po razpadu Italije, 1943. leta, so te ovire partizani na glavnih prehodih odstranili. Poljanska dolina je bila nekako nemško ozemlje s številnimi nemškimi postojankami, na drugi strani, to je na Cerkljansko, pa osvobojeno ozemlje. Partizani so kmalu likvidirali obmejne nemške postojanke. Potem so bile v teh krajih hude borbe med nemškimi enotami in borci NOV. O tem pričajo številna spominska obeležja iz tistih časov.

Končno so prebivalci teh krajev svobodno zadihali, saj so bili tu ob meji še posebej pod pritiskom okupatorjev. Po teh vrhovih, ki so bili pogosto prepredeni z žičnimi ovirami zaradi utrdb, kamor dostop ni bil dovoljen, se danes križajo številne planinske poti, nadaljuje pa se tudi razvoj na tem področju.

NJEN PRVI IN POSLEDNJI

FRANCE AVČIN

Moji srčni ženi! († 12. 1. 1980)

Cenila je lovca v meni

So stvari na tem svetu, ki se živemu človeku primerijo samo enkrat. Zamujene takrat, se ne povrnejo nikdar več.

Tako rada je videla divjad. Zato strela nanjo ni prenesla. Bila je pač prava ženska, nositeljica življenja, ne pa smrti. Tako je cenila srečanja z gamsi, kozorogi, ruševcem, velikim petelinom — na svojih poteh po gorah, le srnjaka je gledala postrani, saj so ji domala vsako pomlad s čiščenjem novih rogov ogulili katero od njenih mladih drevesc. Enako z divjadjo od pamtiveka tako bogati, v svoji prvobitnosti vprav razkošni, tako čudoviti poplavni svet v trikotju med Donavo in Dravo: njegovo edinstveno veliko jelenjad, divje svinje, bele štorljke, »crne rode«, »orla belorepana«, divje gosi, celo žerjave v Kopačevskem ritu; in nešteto rač in plovk vseh vrst po rečnih rokavih in barah med neverjetnimi drevesnimi orjaki, živimi in umirajočimi. Pa njihove junake, poklicne »lovočuvare« — domačine vseh tamkajšnjih narodnosti, lovce skozi vse generacije daleč nazaj tja v habsburške čase, »te poslednje še prave dedce«, kot je često pribijala. Od vseh pa je najviše cenila trentarske, svoje prijatelje »gamsovce«, močne in spretno brez primere.

Tako je po prenehanem prvem obolenju njena prva želja bila videti v prosti Naravi še — medveda! Nič več in nič manj... Pa ji ustrezni, ko je medveda v Sloveniji resda par sto, živih Slovencev, ki so kosmatinca kdaj srečali, pa tudi komaj par sto.

Neverjetno brž si je opomogla od najtežjega posega, močna in hitra kot gamsovka je že dva meseca zatem stala na nogah in na svojih preljubih smučicah.

Toda Frane, stari prijatelj še izza srečnih skavtskih časov, veliki kirurg in junaški partizanski zdravnik doktor Luka, me je še med operacijo dal poklicat in mi povedal Lilijanino obsodbo: »Slabšega karcinoma si ne bi mogla izbrati. Sam veš!« In res sem vedel, le predobro. Pet let sva bila s Franetom skupaj delala — jaz kot elektrofizik, corpus alienum v medicini — vse od ustanovitve na Zavodu za raka, tej moji najvišji življenjski univerzi, še nad partizansko, da o tretji, o tehniški raje ne govorim. Tako sem bil obsojen na pet težkih let upanja in obupavanja, premagovanja in pretvarjanja. Res so jo imenitni zdravniki-onkologi še parkrat med operacijami trdno postavili na noge. Res ni vedela, smo mislili, a ona je vselej vedela vse. Vendar, kaj vse je še presmučala, često s svojo mlado kirurginjo Neno. Jaz pa sem ji na čelu nenehno videl zapisano neizbrisno znamenje smrti.

Neizmerno je cenila in negovala svojo kmečko bajtico v Vrsniku nad »svojo« smaragdno Sočo. Od tam mi je vlivala moči in vztrajnosti v neenakem in neprenehnem boju za

ta čudoviti biser Narave, za najlepšo evropsko reko. Kaj žlahtnega nam je planincem o njej in njenih gorah napisala v Planinski Vestnik! In njena poslednja pot je veljala trentarskemu Srebrnjaku, Sončnemu vrhu zadaj visoko nad njeno hišico! S Tončkom, dolgostebelnim Jegličem, sta šla gor še lani poleti. Do vrha ni več zmogla, ostala je v planinskem cvetniku pod njim in nabirala svoje čudovite šopke očarljivo bujnega gorskega svetja. Tiha morilka jo je bila nagrizla že vse preveč v živo. Kako neizmerno sem si želel še enkrat z njo v njene gore. Pa nisem več zmogel, pa ne le zavoljo nog. Neprenehna živčna napetost mi je bila že zastrla polovico luči, načela mi je obe mrežnici v očeh. Tako sem dobil na mizo le njen poslednji prelestni šopek. Odtlej je planine niso videle več, ona pa nje le še na papirju. Nekaj dni pred dokončnim odhodom — »tja daleč in sama«, je še zašepetala — sem ji moral prinesti podobo njene bajtice s Sončnimi brdi na obzorju. Strmela je vanjo dolgo, dolgo, mi jo brez glasu vrnila, in zaprla oči. Dve težki solzi sta se ji potočili, jaz pa sem od bolesti sramotno pobegnil. Bile so edine solze, ki sem jih v vseh trpkih petih letih njenega trpljenja videl. Bila je junaška do poslednjega diha. Svoj pepel pa je zaupala v varstvo trentarskim goram, tam ob mladi Soči.

Medveda torej hoče? Res skromna želja! Razmišljal sem in mozgal. V deželo je po trdi zimi iznenada na toplih vetrih privršala vesna: pravšni čas, da kosmatinec dokončno prilize iz brloga. Leto po vojni sem bil prav na Jožefovo (19. marca) tam blizu Križne jame sredi sončne ceste domala zavozil z motociklom v — dremajočega medveda... Pa poskusiva srečo zopet na Jožefovo, kdo ve?

V Mačkovcu nad Krvavo pečjo imamo mokrški lovci za medveda mrhovišče. Bilo je resda še v snegu, a morda pride sestradan prav sedajle gledat za ostanki od jeseni, kdo bi vedel. In sva šla. Vzela sva turne smučī s »psički«, kot že tolikokrat, jaz pa še puško, zanesljivī ameriški »woodsmaster — gospodar gozdov« na pet ognjev, ki ga je bil pokojni prijatelj, dobri stari lovec, Ponikvarjev Frenk z Golega nad Barjem svoj čas krstil za »ajzenhaverja« (po takratnem predsedniku ZDA, legendarnem generalu WW II Eisenhowerju).

Z avtom je šlo le do Krvve peči. Tam nama je pri dobrih kmečkih prijateljih lepa in za ta svet kar prepametna domača hčerka Mira postregla: domača jajčka na domačih ocvirkih, doma pečen maslen kruhek. Da bi ga poljubil! Pa še domačega jagodovega čaja in domačega žganja, natopljenega z brinovimi jagodami. »Da vaju medved ne požre lačna in žejna!« Nebeška mana, o kakršni se današnji družbeni, napolumetni, s kemijo zabeljeni prehrani, niti ne sanja več.

Sita dobrot sva nataknila smučī in prav od hiše zagazila po celcu v breg proti Mačkovcu. Rodil se je bil čaroben sončni dan. Osrenjeni pomladni sneg je odjenjal, hodila sva po kristalnem srencu, za prst, dva ga je bilo, komaj kaj se je vdiral. Vzpona ni prida, le par sto metrov, je pa kar daleč. Vrh Mačkovca sva na ravnem psičke snela. Lilijani sem zabičal, da ne sme žugniti niti besedice, če hoče videti medveda. In res se je obvladala, z enim samim ženskim spodrseljajem, čeprav je kar prekipevala od židane volje, tako je bila vesela zaradi nanovo podarjenega življenja. S turno vezjo sva skozi gozdove smučala lahkotno, domala kot na tekaških smučeh. Ko sva dosegla vlako proti mrhovišču, sem velel palici vdeti v krpjico in ju nositi vodoravno, da bi škrtanje konic ne zmotilo medveda. Sicer pa zanj sredi belega sončnega dne ne bi bil dal počenega groša. Tako sva počasi, tiho drsela med drevjem proti Gozdarjevemu lazū tik nad globinami lške. Že se je na njem skozi vejevje svetlikalo jarko sonce. Tedaj pa na vsem lepem z desne globoke orjaške stopinje, ob njih pa listje, iglice, zemlja, vse vrste drobir... Je mar mogoče, saj to je kot čarovnija, samemu sebi nisem verjel: tik pred nama je tod hlačal copatar, prav iz brloga je bil prilazel; ostrī, še drobneči se snežni robovi nad stopinjo, vsa ta nesnaga ob sledi to priča... Lilijani je malo vzelo sapa, jaz pa sem si »ajzenhaver« obesil po partizansko na strel. Kajti pri medvedu nikdar ne veš, kakšne je volje. Presenečen od blizu je ponavadi močno slabe.

Odonod naprej drsiva tiho, po mačje. Že sva blizu visoke lovske preže nad lazom. Še malo, pa bo videti do mrhovišča sredi travnika pod njim. Kot duhova se počasi motava med debli.

Tedaj ga zagledam! Okamniva. Sredi snežnega travnika ti v jarkem soncu pri belem dnevu ob pol dveh popoldne nekaj velikega, temnega prizadevno koplje v še globoki snegu. Sedaj vleče nekakšno veliko kost, kak ostanek od jesenskih nočnih poedin. Žena se je stisnila obme, Izza debela sva strmela v čudež od medveda, ki zanj ne bi bil dal niti počenega groša. Njene sokolje oči vidijo vse, moje pa terjajo oborožitve. Vzdignem ajzenhaver, da bi si ga ogledal poblizu skozi merilni daljnogled na puški. »Ne,« mi sikne izza hrbta, »ne smeš!« Mislila je, da bom streljal. »Prelepo je!« »Ne boj se, ljubica,« ji zašepčem, »tega poklanjam tebi. Tvoj medvedek naj bo!«

A bil je tudi moj. Pomeril sem natančno, na srce, v glavo, skozi vrat. Komaj 70 korakov je bilo, puška prislonjena, pa ne bi zgrešil niti za prst. In v cevi je divja moja krogla, ki je položila v ognju že lepo vrsto medvedov. Samo pritisniti bi bilo treba, pa bi slabotni, že izrojeni, a spretnejši, sposobnejši David uplenil silnega Goljata. In pritisnil sem, toda ob — zaprti varovalki. Tako, medvedek, opravila sva. Sedaj si toliko kot moj, več mi ni treba.

Lep čas sva tako bolščala vanj, v to čudo Narave. Drobil je med čeljustmi tisto nemarno reč, da je kar škrtalo. Pa se je vzdignil vetrič in zakrožil po jasi. Iz sključenega živega kupa je v hipu nastala na zadnje šape oprta, potihem grčeča grozljiva postava; smrček je vohal proti nama. Odprl sem varovalko, kdo ve? A medo je vedel, bliskovito se je zasukal in že sva videla, kako se z dolgimi skoki, gibčen kakor maček, umika po snegu proti goščavi. Še malo hrušča v grmovju in že je bila jasa prazna. Pa pravijo, da je medved neroden!

Pogledala sva se in kar objela me je. »Tega ti ne pozabim do smrti,« je izdavalila od sreče. Stisnilo me je v grlu. Kajti vedel sem.

Ogledala sva si, kaj je njen medo pravzaprav počel: v globoki snežni luknji so ležali neverjetno dobro ohranjeni ostanki kajskega stegna. In začuda, kri je curela iz odtajanih medvedovih ugrizov.

Sedla sva z lčko, življenjsko prijateljico skozi 30 let v dobrem in slabem, na podrtu deblo nad čudovito lško, zrla tja čez v srebrnino Snežnika in se prepustila soncu. Toplo nama je postalo. Kolikšna sreča, živeti v takšni domovini!

Na prekopnini je nabrala prve popke teloha. Ko sva odšla, je govorila in gostolela za vse tisto, kar si je prej pritrkala. Ni vedela kam od sreče, da ji je bilo dano videti medveda v divjini in to kot po naročilu. »Le kako si mogel vedeti?« se je čudila. Srečen sem bil z njo zaradi nje. A nekje globoko je glodal črv groze. Kot v njenem telesu stokrat prokleta bolezen izrojene človekove civilizacije.

Z roba Mačkovca sva čez sočne senožeti po sijajnem šuštečem zrcu odvijugala v dolinski somrak.

BILI SMO NA ŠMOHORJU

NADA KASTANJEVIC

Izbrali smo slavno prosto soboto sredi »republiških praznikov« za obisk tega zasavskega hriba, zraven pa smo upali, da nam bodo delovniške redne prometne zveze mile. In kdo je vse bil ta »smo«? I, saj veste: »Šerpani,« Gabrijelca v zimskem plašču, v katerem se je povzpela celo na Mangrt, knjigovodja Jožko, moja hm... malenkost, potrpežljivi pismonoša (v civilu fotoreporter) Jurij, štirje pubertetniki, tri pubertetnice in mala Nadja. Seštevek je, upam, točen. Jutro je bilo mrzlo, razen nas je na avtobusni postaji samevalo le še nekaj delavcev, ki so preklinjali medpraznično, remontu posvečeno soboto. Avtobus je seveda bil nabito — prazen. Povsem zadovoljivo smo se namestili vanj, sprevodnik celo stvari okoli »objave« ni posebej zapletal. Glede na to, da smo bili skupina, nam je hotel naprtiti cel spisek grehov in poškodb, ki so jih že pred nami v avtobusu postorili drugi, pa ga je voznik poučil češ »današnja mladina« vendarle ni taka, kot si jo on zamišlja. V Ljubljani smo do vlaka imeli dovolj »lufta«. In tako smo zlahka ugotovili, da med prazniki v Ljubljani ni mogoče kupiti kruha. Šele na postaji sem odkrila majhno trgovinico, v njej pa prijazno žensko. Prodala mi je nekaj žemljic. Še preden sem jih mulcem prav pokazala, so že izginile tja, kamor spadajo. Ponovila sem nastop pred tisto trgovinico s temle nagovorom: »Vaše žemlje so premajhne in predobre! Kar še deset jih dajte!« »Če otroci radi jejo kruh, potem so že pravi!« je veselo odvrnila ženska tam za tistim okencem. Preden smo sploh videli vlak, žemelj spet ni bilo več. Vlak! Čudovita naprava za tisto mladino, ki je doma iz krajev, kjer ni postaje! Mali Jurko se je prvič peljal z ním, pa tudi drugi se doslej niso kdo ve kako pogosto vozili. Megla se dviga, soteska ob Savi se zožuje. Sava je vsa umazana, obale krase mnoge polivinilaste vrečke. Bolj se bližamo revirjem, bolj je tudi zelenje ob progi posuto s prahom iz premogovnikov in iz cementarne... Mimo je pridrvel tudi tisti znameniti dimnik... Mladina se meni o filtrih, o napravah, o teh rečeh. Le mala Nadja nemo strmi skozi okno in se nazadnje boječe stisne k meni in reče: »Teta, koliko je prahu tam zunaj!« Pri Zidanem mostu se srečamo s Savinjo: tudi ta ni nič kaj bolj čista. Izstopili smo v Laškem in se tudi nismo ustavljali. Zanimal nas je Šmohor. S ceste proti Celju, goste od prometa, smo zavili na blatno polje do prve markacije, prvega znamenja. Laško je že pod nami, s svojo pivovarno, s svojim

zdraviliščem, z modernimi bloki. Vidimo tudi že Šmihel s slovito cerkvijo, z dvema zvonikoma, vidimo vasi onkraj Savinje, ki so prilepljene na strma pobočja. Pot se nam počasi odseda, vmes pa je brez števila vprašanj, na katere je treba odgovoriti: Oh ta mladina... Kaj je tam doli, kako se reči tej vasi, skozi katero gremo, so žigi v koči... Na srečo je pot zložna in prijazna, sonce pa toplo... Kmalu smo prišli do kmeta Malška, do naše prve obvezne postojanke. Domače dekline nam je prinesla vedro z vodo, razvajene Malškove mačke pa so nas, pač vedo, da so že turistična zanimivost, brž osvojile, plezale so nam po naročjih in se nam dobrikale. Zanimale so se tudi za nahrbtnike. Malškov pes pa očitno ve, da mu nismo nevarni, zato nas še oblaja ne. Poseke, pa lepe ravne smreke potrjujejo: ne, tu ni burje, vsaj take ne, kot je pri nas. Smo že na sedlu, pri prvi, opuščeni šmohorski kmetiji. »Glejte, tisto tam je pa Celje!« Jože je kazal s prstom na velik oblak dima. Iz tega dima štrli lepa bela cerkva in zaman ugibamo, kje naj bi to bilo. Skoraj bomo pri koči. Ze od daleč smo videli, da je odprta. Sprejela nas je toplota, domačnost pa prijazni ljudje. Vsepovsod čedno, pospravljeno. Vsepovsod je bilo čutiti skrbno roko. Ljudje prihajajo in odhajajo, vse pa se odvija v tem redu, ki vlada v hiši. Kljub temu dolgo nismo zdržali v sobi. Šli smo tja gor na sleme, kjer je lep razgled po dolini in po okoliških vzpetinah. Pozdravil nas je Kum s svojim značilnim stolpom.

Otroci so začeli priganjati. Radi bi bili že v Laškem, v bazenu. Pa gremo, če je že tako. Vračamo se po isti poti; otroci so se mimogrede razbežali in smo se srečali spet, ko smo prišli v zdravilišče. Vsi so bili seveda v bazenih, vlak pa je tako rekoč sopihal na postajo... V zadregi, kako ves ta živzav najti v tej množici pisanih kap, sem se spomnila zvočnika. Šele glas: »Osem otrok iz Vipave naj se takoj obleče in pohiti na vlak, zunaj jih čaka mama!« jih je nekako zbral. Tu pa se je vse skupaj šele začelo: prva zadrega, ki je dala misliti, da bomo vlak končno le zamudili: »Le kje je moja desna nogavica!«

Drugo potrdilo: »Zadrga se mi je utrgala!« Vlak bo odsopihal. »Pokrijte si glave s čimerkoli, zunaj zmrzuje!« sem zaklicala kot poveljnik, ki izgublja bitko. Nataknili so si kape ali pa kar puloverje — in odvihrali smo na postajo. Bil je to tek po laških ulicah. Ljudje so nas bodrili: »Hitreje! ... Tule tecite, je bližje.« Otroci pa so kar med tekom jedli... Bil je res enkrat prizer: osem otrok, s katerih visijo razna oblačila, malica med tekom, za njimi vihra prikazen v moji podobi, ki jih priganja, ljudje pa veselo »navijajo«...

Vlak je prihajal na postajo z nami vred. Srečno smo se spravili vanj in se tako pripeljali do Ljubljane. Avtobus nas je že čakal, sprevodnik očitno tudi, kajti zaklical nam je: »Le sem, Vipavci! Danes bomo sami... Le hitro po vozovnice...«

Šele v avtobusu smo opazili, da nas je ta dirka utrudila. Komaj še kaj vidim pred seboj... Zbudim se šele v Podnanosu. Še malo pa bo Vipava. In je tudi bila. Končno. Bili smo doma. Mala četica se je razbežala, ostali pa so spomini na to lepo turo, na Šmohor.

HEJ, VI...

JANI BELE

Iz velikega oblaka prahu se izlušči avtobus. Naredi velik krog in se ustavi pred domom v Kamniški Bistrici. Kar nekam nerodno mi je, ko izstopim sam. Tudi pred domom ni žive duše. Oprtam si nahrbtnik in se pri odcepu poti na Kamniško sedlo zagrizem v strm breg. Sam sem. Prijatelj, s katerim sva poleti preplezala veliko smeri, je odšel služiti domovini, drugi imajo še šolo, meni pa se bodo predavanja začela šele naslednji teden. Včasih se ti kar prileže tako samotno pohajkovanje po gorah. Ko si sam, vidiš stvari, ki gredo sicer neopazno mimo tebe. Zasanjan slediš listom, ki se neslišno poslavljajo od svojega drevesa, noge pa lahko tako brodirajo po debeli preprogi uvelega listja... Potok še nikoli ni tako veselo žuborel kot prav zdaj, ko sem z dolgimi požirki pil mrzlo vodo. Pri Pastircih se, kot že tolikokrat doslej, zložim po travi, da bi užival. V mislih preletim jutrišnjo pot. Najprej na Planjavo, potem na Ojstrico in spet v dolino. Počasi, brez nesmiselnih časovnih stisk, takole sam, ko ležiš v travi. Ležeš zato, ker ti je tako všeč in greš naprej, šele tedaj, ko se naveličaš. Ves sproščen in vesel se približujem koči.

Previdno odprem vrata. Nikjer nikogar. Tudi jedilnica je prazna. Sedem za mizo v kotu. Oskrbnik mi prinese pivo, sam pa se spravim nad nahrbtnik. Po jedi prisede oskrbnik. Zazdelo se mi je, da bi me rad nekaj vprašal, poprosil. Šele, ko sem mu povedal, kam sem namenjen, je globoko zavzdihnil:

»Čisto majčkeno prošnjo imam. V kuhinji je ženska, ki že dva dni išče rožice nad prepadi. Sem že na koncu z živci, jutri pa hoče na Korošico. Same ne upam pustiti. Bi bil tako dober in bi jo jutri vzel s seboj?«

»Koliko je pa stara?« sem ga vprašal bolj iz zadrege kot pa iz radovednosti. »Triinštirideset.«

Zamislil sem se. Z mojo jutrišnjo samoto torej ne bo nič. Tedaj pa zagledam pred seboj planinca, ki kljubuje snežnim metežem in viharjem, pogumno pogleda naravnost predse in vedno pripravljen pomagati ljudem v stiski... Kodeks.

»Bom...« sem rekel glasno.

Oddahnil si je. »Moral boš presneto paziti nanjo, da kam ne pade...«

Od veselja mi je plačal zapitek, sam pa sem odšel — spat.

Zarijem se pod odeje in potonem v kraljestvo sanj, še malo razmislim o jutrišnji turi... Prebudil se bom ob pol-sedmih, saj se mi nikamor ne mudi, potem pa na sonce med skale, na travo... Kaj pa ona? Ona bo pa že kako.

»Hej vi...! Hej vi...!«

Glas prihaja nekje iz globlin in počasi vdira v mojo zavest. Želim ga pregnati in se obrnem na drugo stran.

»Hej, vi! Ne boste vstali?«

Z veliko muko odprem oči in krmežljivo pogledam po sobi. Precej časa porabim, da gledam na uro: pol petih!

Tedaj pa me je nekdo krepko stresel za rame:

»Hej, vi! Zbudite se, no!«

Široko odprem oči in se začnem počasi zavedati. Aha, Koča na Kamniškem sedlu, skale, sonce, trava, uživanje, ženska... Zdaj je ta ženska tule, zraven mene in me hoče prebuditi...

Z negotovimi koraki se primajem v jedilnico. Oskrbnik je že tam. Zajtrk mi ne tekne, zato si nadenem nahrbtnik in že sva oba morda prva gosta v prebujajočem se jutru. Pospešim korak. Za seboj slišim globoko sapo, potem pa je ta sapa rekla:

»Hej vi. Po hribih boste hodili počasi. Na vas se vidi, da gorá ne poznate kdo ve kako...«

Odgovor sem imel že na jeziku, pa sem ga pogoltnil. Raje sem ubogal ta — »Hej, vi...« in sem zadržal korak. Malo pod vrhom Planjave se odcepi pot na Škarje. Rad bi šel na vrh. Ženska je uganila mojo željo.

»Hej, vi, bi bili tako dobri in bi mi tam gori žigosali tole?«

Iz nahrbtnika je potegnila nekako dvajset razglednic in pet planinskih knjižic. Brez besed sem pograbil ta šop in odhitel proti vrhu. Na vrhu pa ni bilo žiga. Meni je vseeno. Je pa zato razgled prekrasen. »Hej, vi...« me je čakal doli na razpotju. Nikamor se mi ni mudilo v tem prelepem vremenu...

»Hej, vi... Kaj pa delate tam gori... Greva, greva!«

Hitro sem pospravil nahrbtnik in že sem bil pri ženski.

»Nate, tole, vaše... Žiga pa ni!« Kakor da bi se začela huda ura. Bentila je na vse kraje. Pomirila se je šele, ko sem tudi sam rekel besedo, dve na račun tatov planinskih žigov. Šla sva naprej. Žilica mi ni dala miru, da ne bi ob poti preplezal to ali ono »skalco«. Pa tega nisem počel dolgo.

»Hej, vi, s temle boste pa kar nehali. Se mi boste še ubili.«

Počasi sem se zapiral vase. Sonce so zagnili oblaki, skale so se sesule v prah, tišina pa se je že zdavnaj umaknila neprestanemu govorjenju moje sopotnice...

In tako prideva do naslednjega križišča. Ena pot gre na Korošico, druga pa na vrh Ojstrice.

Pogleda me izpod čela: »Hej, vi, a bi...« Brez besed sem zgrabil tisti šop razglednic in knjižic in sem odhitel na vrh Ojstrice, ona pa v senco za prvo skalo.

Končno sem le sam. Tu je tudi žig. Čudovito. Sam sem. Ko se počasi navadam na to, šele začnem tudi uživati v tem razkošju na vrhu. Povsod tišina. Motijo jo le letala, za katerimi se počasi izgublajo beli repi, kavke, ki vragole po zraku, pa veter, ki pihlja čez greben in... če se ne motim resnično prinaša tisti kruti: »Heeeeej, viiii...!« Ne, tokrat pa ne bom slišal. Po trebuhu sem se splazil do roba in previdno pokukal tja dol. Vidim, kako ta »Hej vi...« stoji na križišču, roke ima uprte v boke in gleda sem gor. Nekajkrat še slišim ta — »Hej, vi...« potem pa vidim, kako odkoraka proti Korošici... Zdaj sem pa res svoboden. Sam sem s soncem, skalami in tišino... Zaspal sem.

In še, ko sem se prebudil, se nisem mogel posloviti od te lepote, ki mi jo je ponujal lep, jasen dan. Končno jo mahnem proti koči. Dobro volje sem vstopil v jedilnico.

Iz temačnega kota se spet izvije tisti »Hej, vi! Vas pa bom... Samo ste me pustili, revo... Ste to kakšen planinec...« Morda je še kaj dodala. Nisem je slišal. Od daleč sem ji vrgel tisti šop, mimogrede sem pozabil na pivo, na travo, odvihral sem proti Petkovim njivam, da bi bil čim dlje stran od tega »Hej, vi...«

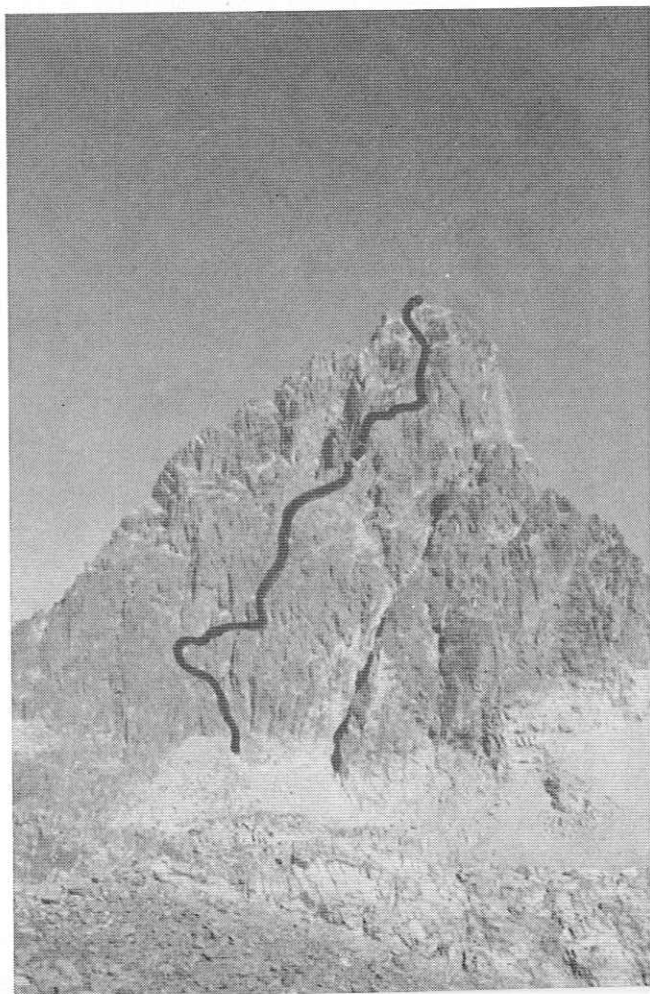
Drvim čez Šraj peske, po melišču, za mano se dviguje oblak prahu, sam pa si mislim: »Nikoli več, nikoli... Čim dlje od vseh teh: »Hej, vi...! Čim dlje...«

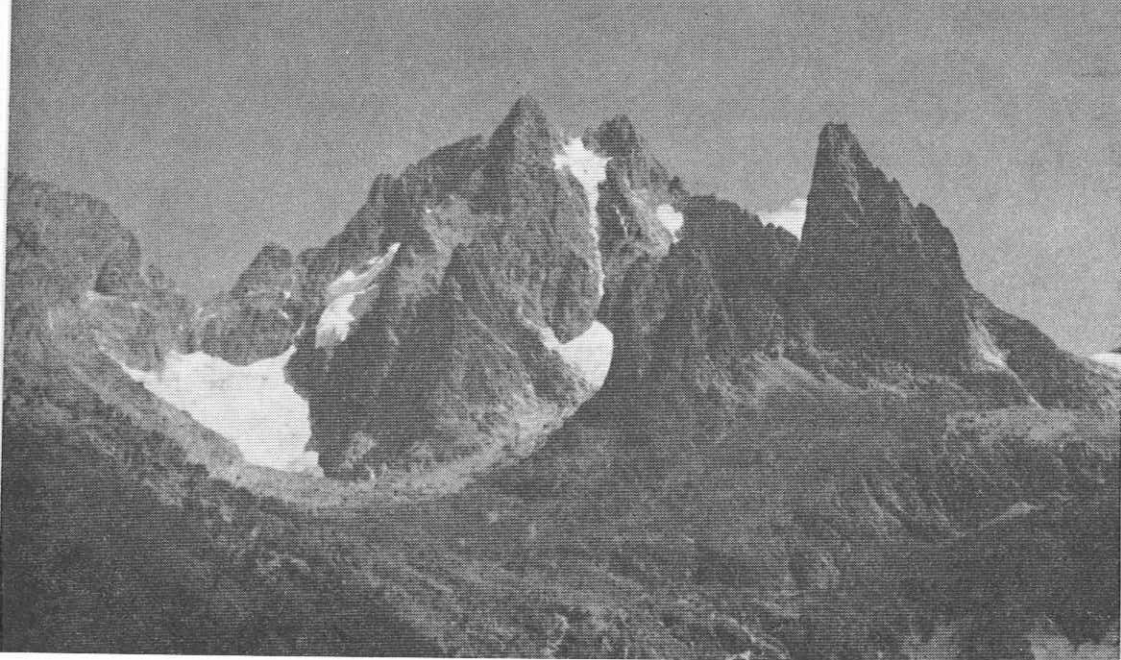
GORA SONCA — MT. KENIA

IZIDOR KOFLER

Cilji alpinista so veliki, njegova želja po doživetjih je nepopisna. Kaliti se v domačih prečudovitih stenah in previsih, premagovati tuje gore, boriti se z višino in z drugimi skrivnostmi, ki ti jih daje gora, to je čar alpinističnega življenja. Življenje, ki ga živiš in doživiš samo enkrat. Ko odhajaš v tuje gore in zapuščaš prekrasne domače, se ti toži po njih. A ko nekega dne premagaš steno in stojiš na vrhu gore, je tisti trenutek najsrečnejši del življenja. Z mislimi si daleč od gore, vežejo te z domovino, spominjaš se preteklih dni, ko si treniral in garal, da danes lahko stojiš na gori, ki si jo vseskozi spoštoval in nekaj mesecev živel za njo. A trenutek za tem je vse drugače. Iz globine te premoti prijateljev klic: »Potegni vrv!« In zopet se posvetiš soplezalcu, s katerim uresničujeta isti cilj, kajti v objemu gora si, dokler ne stojiš v dolini na mehkih travnatih tleh, v krogu prijateljev. Na osvojeno goro te vežejo le še nepozabni spomini, trenutki sreče in doživetja, ki pa jih nisi deležen vsak dan...

Rahel vetrič pihlja čez šotorsko krilo. Na nebu ugašajo še zadnje pravljicne zvezde. V daljavi se v markantni podobi kaže Gora sonca, 5199 m visoka Mt. Kenia. Budi se nov poletni dan. Tridesetega decembra smo daleč od domovine, daleč od lepo zasneženih Julijcev. Človek ob misli na domače gore in doline hodi tu kar brez čuta, brez prave ljubezni, vse to mora šele vzljubiti in osvojiti. Ura je nekaj minut čez šest. Vsi smo nared in za nekaj časa zapuščamo prijazna ležišča in šotore. Stopamo prek ledenika Lewis vsak s svojimi mislimi velikemu cilju nasproti. Ali nam bo uspelo, se vprašujem? Mora! Leto dni priprav in trdih treningov imamo za seboj. Prišli smo z namenom, da stopimo na najvišji vrh Kenije. Nekaj trenutkov za tem se nam prikaže enkraten prizor. Sonce z vso jutranjo toplino obsije stene in grebene Point Johna, Point Melhuisha.

Mt. Kenia, 5199 m

Foto Izidor Kofler

Pogled na 5199 m visoko Mt. Kenio je še bolj božanski. Izstopa v tem prečudovitem svetu črne Afrike. Ob gledanju teh prizorov prevzeti stojimo pod steno te mogočne in lepe gore. Ob osmih začnemo plezati. Štirje smo v objemu te gore: Dolfe, Lojz, Niko in jaz. Smer nas vodi po jugovzhodni steni. Nekateri odstavki v steni so trdni in plezanje v taki skali je pravi užitek. Plezamo po odprti steni na raz. Malo višje dohitimo alpiniste iz Švice. Oni so začeli nekaj ur pred nami. Plezamo počasi, naveza za navezo. Čutimo, da vrh gore ni več tako daleč. Popoldne, ko se podijo megle in sonce z žarki osvetljuje jezero izpod Point Johna, ko ledenik Lewis nekaj sto metrov pod nami spreminja svojo podobo, stojimo na vrhu božanske gore. Sanje in cilji so postali resničnost. Ni lepšega kot stati na vrhu gore, s katero si leto dni živel. Življenje si zapisal goram. Uresničila se mi je dolgoletna želja. Sliki pokojnih bratov visita na ratišču kladiva. Tak je pač človek po dobro opravljenem delu. V glavi se mi rojevajo že nove misli po novem vzponu. Sprašujem se, kaj me vleče v te stene in vrhove. Po kratkem premišljanju le dobim preprost odgovor: Želja po doživetjih in ljubezen do gora.

31. 12. 1979 plezali klasično smer na Nelion, 5188 m, in Batian, 5199 m, ocena IV, V 500 m, 5 ur. — Alojz Javorski, Dolfe Jelenc, Niko Hrovat AO Jesenice, Izidor Kofler AO Mojstrana.

PO SLEDIVIH PRVE SVETOVNE VOJNE

(Doživeto v prvih dneh julija 1977)

JAKOB CIGLAR

Pod veliko vijugo, ki jo tvori cesta v Logu v gornjem delu Lepene, pustiva s Tomažem avto in preko visečega mostu stopiva na levo obalo potoka... Kmalu zagledava zaraščeno vojaško dovozno pot, ki ji bova sledila. V skalo vsekani napisi govore, katere enote so se borile v teh hribih. Majhen spomenik, v katerem se še vidi odtis nekoč vzdane granate, sameva ob poti, železo pa je verjetno že v medvojnih časih romalo na odpad.

Kolovoz se vzpne na obdelano teraso: na njej stoji velika kmetija, malo nad njo dve počitniški hišici, od tu dalje pa naju spremlja le še bučni potok Šumnik. Izgubljeno pot kmalu najdeva. Močno jo zaraščajo grmovje, koprive in trava. Očitno le osamljeni lovci uporabljajo to velikansko delo človeških rok, ki je zdaj brez potrebnega smisla. Preko globeli opazujeva, kako vre Šumnik izpod strmih sten Lemeža. Mnogo je letos snega, mnogo je vode...

Nedaleč odtod naju opozarja razpadajoč spomenik, da se je na tem odseku bila 15. četa 4. bosansko hercegovskega polka. Sestavlja mozaik v šestdesetih letih razpadlega cementnega ometa tako dolgo, da nastane napis:

... SLAVA ... poginulih 27 drugova ... Ali je snežni plaz pomoril kolono, ki je tovorila hrano in municijo tja gor, v ledene skale vklejano frontno linijo? Brez odgovora rineva v strmino.

Pot končno zavije s sonca na strmo gozdno pobočje in ga preči globoko vsekana v skale. Iz debel visokih bukev še vedno štrle izolatorji. Mimo njih so žice prenašale iz doline povelja, v dolino pa potrebe v skale vkopanih uniformiranih trpinov.

Križišče poti visoko v gozdu. Tu je počivala živina, ki je tovorila municijo, tukaj so čakali hudo ranjeni, da jih odnesejo v dolino. Izravnana tla kažejo, da je tu stalo na desetine barak, skladišč, staj. V množici poti ne najdeva prave. Vzpenjava se kar po grebenu. Spalna vreča na nahrbtniku se rada zatika v rogovile podrasti.

Spet sva na poti. Kmalu morava prispeti na planino Zagreben. Toda zapelje naju na novo nadelano lovsko pot, ki se kaj kmalu spremeni v kozjo stezo. Prečiva strmo pobočje tako dolgo, da zagledava nad seboj strm greben Lipnika. Naenkrat sva sredi črede nepazljivih gamsov. Prestrašeni se razkropijo. Siv mladič obupano kliče izgubljeno mater, ki mu z globokim glasom odgovarja. Ko se najdeta, jo skupaj ucvreta v goščavo. Snežne lise še pokrivajo pot, ki na sedlo pod Lipnikom pripelje iz doline. Z vročih skal preženeva dva dobra raščena gada. Zato si raje odlomiva palici in opletava z njima po travi, ki zarašča široko, kamnito pot. Po tleh leže kroglice šrapnelov, razpadle konzerve, naboji. Bližava se frontni liniji. Na sedlu nad nama zagledava v steni Lipnika črno oko kaverne. Ta bo najino prenočišče. Kar po grušču se poženeva v strmino proti cilju. Vedno več je sledov vojne. Vrata peči, neeksplozirana granata, žice, deske, lopata. Stoj! Ta lopata je prelepa, da bi jo pustil tukaj. Zato roma v nahrbtnik. Končno sva pred majhno suho kaverno. Z užitek odložim nahrbtnik. Vse je prekrasno, le strašanska žeja me muči. Na srečo snega ne zmanjka. V posodicah ga na soncu topiva. »Narejena« voda sproti roma v moj želodec, da si Tomaž komaj pribori nekaj kapljic za karbidovko. Pred nami je Vršič, na katerem so kraljevali Italijani med vso vojno. Iz najine kaverne jih je bilo mogoče varno opazovati. Nad nama je greben Lipnika, ki so ga Avstrijci spremenili v pravo trdnjavo. Samo sedlo pa je bilo težko braniti. V skalo vsekani strelski jarek je bil slaba tolažba za branilca, saj so mu lahko Italijani z Vršiča dol prav v krožnik škilili. Zato pa so Avstrijci tembolj utrdili skalnato škrbino, ki pravzaprav predstavlja vzhodni izrastek Vršiča. Že spodaj, s sedla, je mogoče videti več oken, skozi katera so takrat štrlele cevi težkih strojníc. Ta skalnata grmada predstavlja najin današnji cilj. Vzpenjava se kar po zasutem strelskem jarku. Še nekaj korakov po strmih snežišču in že se tlačim skozi ozko lino v vlažni rov. Na tleh je polno črnih, razpadajočih desk, s stropa kaplja, kljub vročini zunaj je tukaj prav hladno. Karbidovka brenči, oči se privajajo na temo. Ta vrh je pa res ves prevrtan. Zapuščava rov, ki ga betonska tablica imenuje »Luise Stollen«, pred nama se že odpira »Jela Stollen«. Tam spet piše, da je bila v jami komanda. Rovi se spuščajo, dvigajo, širijo, ožijo, skalna okna pa so vedno obrnjena v smeri, odkoder je bilo pričakovati »Italijana«.

Le tam, kjer se greben najbolj približa sovražniku, zija skrita luknja, skozi katero so hodile patrulje na nevarno pot, ki vodi med obema linijama po zemlji »nikogar«.

Dve različni derezi nosim za svoj »muzej«, ko se vračava nazaj. Počasi tone sonce za Vršičem, temne sence skrivajo vedno bolj dolino Lepene. Sneg cvrči v skodelah na improvizirani pečki. Pravo razkošje. V eni nastaja čaj, v drugi ustvarjam švicarsko juho. Vse je dobro, le da teče. V kaverni prijetno diši. Borove vejice, ki jih je Tomaž

Položaji na Vršiču, v ozadju Mali in Veliki Lipnik

nabral za »slamarico«, preženejo vonj po prekajenem. Moral sem namreč narediti nekoliko poskusov, preden se mi je posvetilo, da je bolje kuriti z vlažnim lesom pred kaverno kot pa v njej.

Počasi se bližam petemu križu, a to noč sem prvič spal na prostem v spalni vreči. Ogenj počasi ugaša, na nebu žare na redko posejane zvezde. Jutri bo prav gotovo lepo vreme. Poskušam se najprimerneje namestiti med kamni, ki me kljub najmodernejši podlagi iz penaste gume bodejo med rebra; medtem pa zaspiam.

Toplo jutranje sonce me greje skozi spalno vrečo v podplate. Tako prebujanje je res prijetno. Po okrepčilu sva kmalu naredi za odhod. Stopava po sneženi dolini pod zahodnim pobočjem Lipnika in iščeva prehod, po katerem bi se povzpela na greben Vršiča.

Med grmovjem zagledava zajedo; zdi se, da je prehodna. Sonce že močno pripeka, ko se pričneva vzpenjati po ozkem jeziku melišča. Tu in tam kažejo rjaste lise na mesta, kjer leže koščki granat. Naenkrat pa med kamenjem zagledam narezano, hruškasto, italijansko ročno granato. In še eno. Tudi Tomaž tlači eno v nahrbtnik.

Melišča je konec. Morava v strmo pobočje, poraslo z grmovjem, koprivami in travo. Nahrbtnik se zatika, ko se s težavo vlečem po vejah navzgor. Noge se mi zapletajo v bodečo žico, sape mi primanjkuje. Manjka mi moči. Vroče, vroče je. Ne verjamem več Tomažu, da je že na grebenu. Pa je res. Dobesedno padem na pot. Daleč pod nama so obširni pašniki vse do Drežnice. Rahle meglice zastirajo obzorje, sonce pa žge neusmiljeno. Tomaž, Gorenjec, nabit z energijo, z dvema križema manj, toda roko na srce, z desetimi kilami v nahrbtniku več, me pomilovalno gleda.

V greben so Italijani vsekali strelski jarek, ki pa je že zasut. Tu in tam je še videti zidove manjših utrjenih gnezd. Spuščava se po grebenu. Pred nama je sesut kup betonskih blokov. To je ostanek ključne italijanske utrdbe, ki so jo Avstrijci oktobra 1917 na prvi dan velike 12. soške ofenzive pognali v zrak.

Nekoliko niže naletiva na satovje avstrijskih kavern. Pravo malo mesto. Brskava globoko pod zemljo. Za spomin roma v nahrbtnik avstrijska ročna granata — koruzarica, lonček z napisom Austria Werke — 1915. Počasi slediva poraščeni poti in se spuščava navzdol. Povsod je videti sledove nečloveških naporov ljudi, ki so živeli kot krti, obenem pa lačni prenašali mraz in vročino ter stalna topniška obstreljevanja.

Skal je vedno manj, vedno bolj skriva narava ostanke vojnih časov, po občutku slediva nekdanji poti. Na srečo naletiva na široko dovozno pot, ki naju privede v zeleno dolino med skalnimi pobočji.

Sediva v hladu ob potoku, v zraku lebdi medeni vonj cvetočih dreves nagnaja. V ta idilični kraj so v vojnih časih postavili kapelico, ki je še sedaj vrisana v zemljevidu (Čez Utor), spominjata pa na njo le še dve kamniti stopnički, ki se končata s travnato teraso. Ob skalo naslonjena sameva raztreščena mina, v kateri domujejo ose, ki se prav potrudijo, da bi kaznovale najino militaristično radovednost.

Skozi globoko travo, po kateri bi se vsaki kravi cedile sline, bredeva na osamljeno planino Slatenik. V sirarno je vlomljeno. Počistiva mizo, v vazo iz 8 cm granate vtakneva šopek poljskih cvetic. Na odprtem ognjišču se v loncu na verigi kuhajo kranjske klobase. Sama kraljujeva na vsej planini, odkoder so še pred dvema letoma pošiljali v dolino kolobarje sira, kot je to na vratih s kredo zapisano. Šum potoka pod oknom naju uspava. Poslednje jutro. Najin cilj je Bovec. Do pasu gaziva po nepopasenih in nepokošenih pašnikih. Niti kapljice rose ni nikjer. Tomaž kljub jasnemu vremenu napoveduje dež. Po pobočju Javorščka rineva navzdol v dolino Slatenika. Vroče postaja. Ko capljava proti Čezsoči, naju spremlja ob strani hladna, zelena Soča, naslonjena na obrušene strmine zlepljenega, ledeniškega prodišča.

Skok čez most. Vzpenjava se po cesti skozi zloglasno zajedo, kjer je plin pomoril v nekaj minutah več sto Italijanov 87. polka, sedaj pa gozd zarašča vso to tragedijo. Hreščeči kriki krokarjev, teh stalnih spremljevalcev gorskih bojišč, še bolj približajo grozo tistih trenutkov. Kaj le išče krokar tu v dolini.

Prihajava na ravnino. Iluzija se podre. Jata krokarjev brska po velikem smetišču.

V gozdičku, ob cerkvi počasi s pivom ohlajava najina pregreta motorja. Ko me dve dobri duši rešita skrbi, kako priti v Lepeno do avta, ki se tam že tretji dan praži na soncu, je tura končana.

KONJIČKOVA KRONA

JANEZ KOVAČ

Počasi zagradi bong v razpoko, zalito s sipkim snegom. Vponka tleskne, sam pa sem hip zatem v pozi, ki ni podobna ničemur. Dereza zapraska v tanko plast ledu na skali in podzavestno se čudim, da je led vzdržal in nisem odfrčal...

Plezam ključno mesto v smeri, ki pa je preveč krušljivo, da bi nudilo lepo plezanje. Po ozki polički se prerinem na majhen raz, zabijem klin in ogledujem možnosti naprej. Snamem dereze, kajti začenja se suha skala, ki pa ne obeta dobrega. Vsak oprimek prekušam, nazadnje malce le zaupam in se po desetih poskusih obesim nanj. Napredujem počasi, glavno je, da lezem naprej. Vse več je ledu in vse več je snega. Nekaj časa še čistim skale, potem pa mi je vsega dovolj, zabijem dva klina in se lotim spet derez. Do tistega trenutka nisem vedel, da je natikanje derez v vertikalni sploh možno. Zdaj to verjamem.

To se je dogajalo enega tistih dni, ko nisem več strpel doma in sem z vso ropotijo na hrbtu rinil proti Korošici.

Nič me ni moglo ustaviti, niti spolzke korenine na poti pod Rzenikom ne, kaj šele ledeni sneg pod Presedljajem. Pod večer prisopiha na mojo pot še Stane — in načrt je bil v hipu narejen.

S prvim svitom odrineva v strmine pod Ojstrico. Najin cilj je JV stena Babe, ki se pravkar odeva in zunanji škrlat. Na sedelcu pod Skarjami boljčiva v slepečo svetlobo zimskega sonca in za trenutek me zgrabi, da bi ostal kar tu. Stena, ki vabi pa je močnejša. Korak se kar sam usmeri čez strma pobočja v steno. Že od daleč sva si ogledala vstop, zato ne iščeva, pač pa jo ubereva proti ledenemu slapu, ki kaže pot navzgor. Kratak je, a strm, zeleni lesk ga dela še lepšega. Poje bajla, pomaga kladivo in že sva na vrhu te prve ovire. Strma, zmrznjena vesina se vleče dobrih sto metrov naravnost, dokler je ne prekine skalna stena.

Vse to skupaj pa zaključuje modrina jasnega neba. Štejem korake in zazdi se mi, kot da plezam neke v ledeniških Alpah. Uživanja pa je kmalu konec. Skale zrastejo nad mano v vsej svoji veličini in lepoti. Raztežaj, ki sledi, poleti ne predstavlja težav, če je seveda skala suha, tokrat pa je vsa pod ledom. Počasi si utiram pot navzgor, pri tem pa poslušam Stanetovo robantenje, ko ga nečloveško zasipavam s koščki ledu in zmrznjenega snega.

Rinem naprej, dokler vsega tega ne zaključim leden žlebčič. Odločim se zanj in ni me razočaral. Napredujem hitro, kdaj pa kdaj pogledam, kaj me še čaka, mimogrede pozdravljam megle, ki so se priplazile iz Bistrice, in plezam naprej.

Stane je slednjič pri meni. Zdaj pa naju čaka še krušljiva lepota tik nad nama. Kako naju bo sprejela, je znano.

Najprej me pozdravi ozek žleb, poln ledu in snega, kar pa za dereze ne predstavlja nič težkega. Ko se po štirih urah znajdem na grebenu v megli in ko me pozdravi še Stane, šele vem, da je za tokrat naporov — konec. Pravzaprav se teh naporov ne zavedam več, pozabim jih, kot da jih nikoli ni bilo, le v srcu ostane lep spomin na te hladne, ledene doživljaje v steni...

Opomba: JV stena Lučke Brane, prvenstvena smer Konjičkova krona, 220 m, IV+, 50—60°. Plezala J. Kovač, AO Impol, in S. Poljak 13. 2. 1980, AO Ljubljana-Matica.

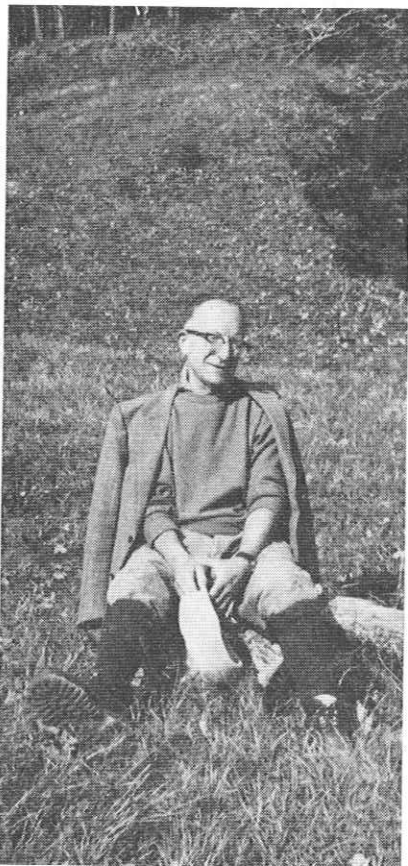
DR. SLAVKO TUTA

(1908—1980)

TINE OREL

Poldrugo leto je poteklo, kar smo v našem listu vezovali doktorja Slavka Tuto ob njegovi 70-letnici. Njegov rojak in prijatelj Janko Fili mu je tedaj posvetil naša prisrčna voščila in opisal njegovo življenje in delo. Zdaj smo dolžni, da na njegov grob položimo šopek poslovnih besedi in se poklonimo njegovemu spominu.

Primorski dnevnik (1. 3. 1980) je o njem zapisal, da je bil eden tistih slovenskih primorskih intelektualcev, ki je puntarstvo vsrkal iz tradicije kmečkega tolminskega rodu in iz svojega svobodnjaškega ponosa. Že kot osnovnošolec je doživljal begunsko stisko v Cerknem, ob koncu vojne pa najprej val narodnega navdušenja in takoj za njim italijansko zasedbo, ki se je kmalu spremenila v najhujše zatiranje slovenskega in hrvaškega življa v obdobju fašističnega režima. Slavko je po koncu vojne dokončal meščansko šolo in učiteljsko v rodnem Tolminu v zadnjem letniku, preden je bilo zatrto vse slovensko šolstvo. Nasilje je v mladem fantu rodilo odpor. Postal je član mladinske zveze, deloval je v Rokodelskem bralnem društvu in bil njegov zadnji tajnik, tajnik tolminske srenje ferialnega društva Adrija iz Gorice in vodilni član soške podružnice Slovenskega planinskega društva. Sodeloval je v dramskem društvu v Tolminu, hodil na rekreativno-politične izlete in prižigal kresove po tolminskih gorah, ki so daleč naokoli oznanjali, da se na Tolminskem in po Primorskem zbirajo zarotniki proti fašizmu. Ko se je v jeseni 1927 osnovala na Goriškem skrivna slovenska organizacija, je bil član njene trojke skupno z Maksom Rejcem in Francetom Fortunatom. Atentat na raznarodovalni otroški vrtec v Tolminu je za tiste, ki so jih takrat pripravili, — med njimi je bil tudi Slavko — minil brez posebno hudih posledic; ko pa je na tolminskem gradu 4. nov. 1923 zaplapolala slovenska trobojnica, je prišlo večje število tolminskih rodoljubov pred sodišče. Slavka so glede zastave sicer oprostili. Ker pa so mu pri hišni preiskavi našli 5 izvodov otroških abecednikov »Prvi koraki« Goriške matice, ki jih je prevzel v razdeljevanje, so ga obsodili na 2 meseca zapora. Še isto leto se je sestala tako imenovana »Commissione Provinciale« in proti njemu in še dvema drugima narodnjakoma izrekla tri leta konfinacije. Prestajal jih je na Liparih, vmes pa

so mu zaradi puntarskega obnašanja prisodili še dva meseca zapora v Messini. Na Liparih je prišel v stik z dr. Sardočem, Lussujem in drugimi slovenskimi in italijanskimi antifašisti, sicer pa je čas marljivo izrabil za izobraževanje. Ko se je po prestani kazni novembra 1931 vrnil domov, se je iz varnostnih razlogov preselil v Trst, opravil leta 1932 maturo na trgovskem zavodu, leta 1936 dokončal ekonomsko fakulteto in še isto leto promoviral. V zimi 1933—34 so ga spet zaprli, vendar se je vse končalo le z dveletno »amonicijo« in s policijskim nadzorstvom. Po doktoratu se je za dobo treh let (1937—1940) zaposlil pri Tržaški hranilnici in posojilnici. Na delu v pisarni so ga leta 1940 ponovno aretirali in obsodili na internacijo v Manfredonii. Septembra istega leta so ga premestili v kopsrke zapore, kjer je pričakal drugi tržaški — Tomažičev — proces pred posebnim fašističnim tribunalom v Trstu, na katerem je bil decembra 1941 obsojen na 30 let zapora. Kazen je tokrat prestajal v Castelfrancu Emiliano do 19. aprila 1944, ko se je lahko vrnil domov v rodni Tolmin. Tedaj je vsa Primorska žarela v narodnoosvobodilnem boju in prav njegova Tolminska je bila eno od središč oboroženega boja proti okupatorju. Slavko se je bil iz zapora vrnil s pljučno tuberkulozo, ki jo je po dolgem zdravljenju prebolel. Kmalu po vrnitvi v Tolmin se je tudi poročil s tolminsko rojakinjo Marijo Šorlijevo (zdaj še štiri leta pokojno sestro žene goriškega mučenika Lojza Bratuža). Še pred koncem vojne se mu je rodil sin Igor, leta 1947 pa hčerka Vera.

Po krajšem bivanju v Ljubljani se je septembra 1946 vrnil v Trst in se zaposlil pri slovenski tržaški radijski postaji v njenem programskem oddelku in ostal na tem mestu do upokojitve konec leta 1968.

Dr. Slavko Tuta je povsod živel polno življenje zavednega, široko razgledanega, v svoj čas zasidranega zamejskega Slovenca. Ostal je narodnjak v svojem srcu, toda narodnjak s spoznanjem, da mora v svetu velikih družbenih presnavljanj izbirati poti socialnega napredka. To ga je privedlo v socialistične vrste, v katerih je s kritično mislijo bogatil naše življenje.

— — —

Kakšno življenje je dr. Tuto čakalo potem, ko je prišel iz internacije in zaporov, je sam popisal v PV 1972 str. 408/9 in sklenil: »Najti je treba bilko, katere se oprimeš, potem že gre... Vrnil sem se in se zagrizel v učenje, ob nedeljah popoldne pa sem strmel v gore, ki jih vedno nosim v srcu.« Čeprav čas celi rane in zdravi, se temà tistih izgubljenih let, ki jih je pokojnik preživel v zaporih in internaciji, ni do kraja vzdignila iz njegovega duhovnega sveta, ni pa mu jemala moči pri delu za preizkušano primorsko slovenstvo in za planinstvo. V PV 1978 je o pokojniku kot planincu pisal Janko Fili, ko mu je v imenu primorskih planincev in vsega našega planinstva čestital k 70-letnici življenja:

»S planinstvom se je Slavko pričel ukvarjati že v mladih letih. Soška podružnica slovenskega planinskega društva je bila kmalu po prvi vojni prepovedana, zato si je mladina pomagala na razne načine. Dijaško društvo »Adrija« v Gorici je imelo srenje v Ajdovščini, Tolminu in Kobaridu. Te so organizirale izlete po severno-primorskih krajih in gorah. Znani so izleti v bližnjo in daljno okolico Tolmina, v Baško grapo, v Benečijo itd., ki so bili obenem priložnost za narodno propagando. Kot dober poznavalec skrivnih stez je Slavko Tuta tudi vodil čez mejo osebe, ki so morale emigrirati.«

»Bil je navdušen planinec. Prvotno sta zahajala v gore skupno z ženo Marico, ko pa ona zaradi bolezni ni mogla več, je hodil s tovariši ali sam. Posvetil se je tudi planinskemu pisateljevanju. Bralcem PV so znani njegovi prijetni članki, v katerih opisuje lepoto gora, svoja doživetja iz mladih let na Tolminskem in na tihotapskih stezah med Voglom in Šijo.«

Prehobil je dvakrat slovensko planinsko transverzalo, podaljšano planinsko pot, koroško mladinsko pot, gorenjsko partizansko pot pa tudi pot prijateljstva treh dežel. Slovensko transverzalo je delal že tretjič. Ko se je tržaško slovensko planinsko društvo odločilo za izdelavo »Vertikale« ob jugoslovansko-italijanski meji, od tromeje na Peči do Glinščice v tržaškem zalivu, je Slavko prevzel trasiranje in markiranje odseka od Matajurja do Grmade in tudi opisal ta del poti za vodič po »vertikalni«. V Primorskem dnevniku je v enotedenskih nadaljevanjih opisal prehojeno partizansko pot. Tudi v PV smo čitali njegove prispevke in opise z raznih odsekov poti prijateljstva po italijanskem in avstrijskem delu te poti.

Njegovi planinski spisi v PV so vsi ožarjeni z vročo ljubeznijo do domačih gora. Predstavo o tolminskih gorah je »nosil s seboj v svojem srcu« (Dolina Tolminke, PV 1975 str. 187) in s to predstavo tudi trdno prepričanje v obstoj slovenstva na Primorskem zunaj naših meja. Vredno je prebrati njegove možate besede o tej silni veri v nekrologu »Ladu Božiču v slovo« (PV 1977, str. 36).

Tudi za Sesljan, kjer si je uredil dom, je prispeval narodno pomembni delež: Uredil je brošuro, ki je leta 1979 izšla ob poimenovanju slovenske osnovne šole po dr. Karlu Štreklju in to poimenovanje zares razborito utemeljil.

To, kar je predstavljal s svojim življenjem in delom, ne sme umreti med nami.

DRUŠTVENE NOVICE

JOŽE ŠISERNIK
GORSKI REŠEVALEC

2. marca 1980 so se Slovenjgradčani poslovlili od zgledega planinca, alpinista in gorskega reševalca Jožeta Šisernika, sicer delavca v tovarni usnja, ki mu je prenehalo biti srce v trenutku, ko je na smuški tekmi na vrhu Pohorja pripeljal v cilj.

Jože je bil rojen leta 1933 na Legnu pri Slovenjem Gradcu, kjer se je že v rani mladosti naužil naravnih lepot Pohorja, Plešivca in Pece, zato je tudi skozi vse življenje planinril. Kot takega ga je PD Slovenj Gradec pritegnila leta 1953 v planinski odbor, v katerem je vzgajal šolsko, delavsko in kmečko mladino, njej je približal naš planinski in alpski svet, saj je z njimi večkrat prehodil vse naše gore.

Jožeta smo od leta 1965 poznali tudi kot izrednega alpinista, saj je s Prevaljčani nenehno zahajal v stene Plešivca in Raduhe, kjer je prestal vse preizkušnje, zatem pa je plezal tudi v Alpah. Nazadnje se je v Slovenjem Gradcu razvila močna skupina gorskih reševalcev: prvi vodja je bil Jože Šisernik, skupina pa je bila ves čas naslonjena na GRS Maribor. Jože je bil zadnje čase tudi vodja alpinističnega odseka v Slovenjem Gradcu, saj je v 15 letih opravil okoli 180 vzponov. GRS skupina in alpinistični odsek PD Slovenj Gradec, kjer je bil markacist, sta izgubila vzornega in priljubljenega člana.

B. Ž.

MEDDRUŠTVENI ODBOR »SAVINJSKA« — PLANINCI IN GLASILA

Zdaj, ko planinska društva ocenjujejo sadove svojega dela, je prav, da zapišemo besedo, dve o meddruštvenem odboru »Savinjska«. V tem odboru vodijo pregled vseh sestavkov, ki so objavljeni v časopisu in v glasilih. Seveda ta pregled ni popoln, ker še niso uspeli, da bi društva zainteresirali za to in bi pošiljali podatke. To velja predvsem za podatke v tovarniških glasilih. Znano je, recimo, da so železarji zelo prizadevni pisci, žal pa nimamo pregleda nad sestavki; verjetno pa je podobno še kje drugje. Ko imamo v mislih tovarniška glasila, naj omenimo mesečnik »Cinkarnar«; ta redno objavlja sestavke s planinsko tematiko. Glasilo je lepo opremljeno, sestavke pa bogatijo lepe, večbarvne slike. Redni sestavki s planinsko vsebino so tudi v glasilu »Naš AERO«, v »Liboškem keramiku«, »Sigmovcu«, glasilu OZD SIP Šempeter, glasilu ITC »Naš glas« itd. Planinci imajo redno rubriko v tedniku »Novi tednik«, dopisujejo v vsa ostala glasila tja do glasila »Savinjski občan«, ki ga izdaja občina Žalec in pa glasilo občine Velenje »Naš čas« itd.

V MDO so registrirali 310 sestavkov, poleg 31 sestavkov (brez alpinizma) v Planinskem Vestniku. Lepa bera za eno samo leto.

Tematika je raznovrstna. Na pomembnem mestu so tradicije NOV. Nekaj naslovov: »Planinci na Osankarici« — Savinjski občan, »Spominski pohod k Trem žebļjem« — Obramba, »Nedeljski izlet na Porezen« — Naš glas, »Po poteh I. Celjske čete« — Novi tednik. V različnih glasilih najdemo sestavke o pohodu k bolnici Celje, opis poti k tehniku Cankar, o pohodu po Dobrovljah, v Savinjskem občanu najdemo zapis o Krajinskem parku NOB na Čreti...

Naslednje pomembno vsebinsko zvrst predstavljajo sestavki o delu društev, toda kar takoj lahko ugotovimo, da jih je premalo. To so predvsem sestavki v Planinskem Vestniku; nekaj naslovov iz drugih glasil: »Obletnica PD Polzela in Savinjske poti« — Novi tednik, »Planinsko društvo Celje in turizem« — »Lepo mesto« — glasilo TD Celje, »Naših 20 let« — glasilo KS Polzela, »75 let PD Šoštanj« — Naš čas, Večer, »Zimski pohod krajanov KS Prebold« — Novi tednik, »Ob 30-letnici organiziranega planinskega delovanja PS Cinkarna« — Cinkarnar, »Planinska sekcija v KIL Liboje« — Libojski keramik, »Srečanje planincev« — glasilo SIP, »Planinska obletnica« — Nedeljski, »Laško planinsko društvo je razvilo prapor« — PV, »Na Paškem Kozjaku slavje PD Velenje« — Novi tednik, »Paški Kozjak vas pričakuje — Delavska enotnost, »Priraditve ob 30-letnici PD — praznik občine Mozirje« — TV-15, itd. V Novem tedniku najdemo več ali manj stalne opise različnih izletov. Npr. Dragov dom na Homu, Pojdimo na Boč, Pridite na Paški Kozjak itd.

Sestavke je le težko razporediti med posamezne tematske naslove. Recimo: »Planinci železarji v Mavrovem« — Novi tednik, »Ojstrica v znamenju 25-letnice SIP«, »Orientacijski pohodi« — Sigmavec, »Planincem podelili znak OF«, »Odperta planinska šola«; stalni so sestavki o Kredarici — Štorski železar, Cinkarnar itd. »Več denarja planincem«, »Zimski vzpon na Snežnik« — Naš glas, »Invalidi na Paškem Kozjaku«, »Srebrni znak OF PD Velenje«, »Planinci v akciji NNNP«, »S kolesi v Logarsko dolino« — NT, Večer, Delo, Cinkarnar itd., »Pot prijateljstva« — Naš AERO, »Vedno pripravljene pomagati« — Cinkarnar itd.

Ob koncu pa ne moremo mimo sestavkov, ki učijo in opozarjajo. Nekaj naslovov: Nevarnost v gorah, Iz častnega kodeksa planincev, Planinska šola, Varstvo okolja, Gorsko izrazoslovje, Prvi sneg v gorah itd. Že ta bežni pregled kaže razgibano dejavnost, predvsem pa na dejstvo, da marsikje že prevladuje prepričanje, da je informacija potrebna, da je to le eden izmed načinov, kako pridobivati nove člane PD. To velja predvsem za tovarniška glasila.

Franc Ježovnik

SPD TRST

Pred kratkim je bil v Trstu 26. redni občni zbor Slovenskega planinskega društva iz Trsta, enega od treh zamejskih planinskih društev v Italiji (drugi dve društvi sta SPD Gorica ter beneško planinsko društvo s sedežem v Čedadu. Tržaško slovensko planinsko društvo je od ustanovitve leta 1946 do danes opravilo pomembno delo, saj je eno izmed najbolj množičnih pa tudi vitalnih društev v zamejstvu, ko združuje planince vseh starosti, razvija množičnost

in skrbi za popularizacijo planinstva med Slovenci v Italiji.

Zanimivo poročilo predsednika ing. Pina Rudeža vsebuje vrsto pomembnih podatkov in ugotovitev. Lani so praznovali 75-letnico. Ob tej priložnosti so priredili uspelo razstavo Raj pod Triglavom Jakca Čopa. Društvo beleži tudi 175 novih članov, priredili pa so domala 50 akcij, enodnevni in več dnevni izletov, tekmovanj, planinskih predavanj, smučskih tečajev. Delovna je športna šola, mladinski odsek in posebej novo ustanovljeni jamarški odsek. Razvijajo tudi sodelovanje s planinskimi društvi. Sodelovali so na smučarskih prireditvah in planinskih pohodih, ki so jih organizirali SK Devin, ŠD Mladina in planinski odsek športnega društva Sloga. Na izletu na Koroško so se jim pridružili tudi planinci iz Sežane, tesne stike pa vzdržujejo tudi z jeseniškimi planinci. Mladinci so se udeležili planinskih taborov v organizaciji MO PD Nova Gorica in tečajev PZS. Posebej tesno pa so povezani s planinci PD Viator iz Ljubljane, saj so bili skupaj na tridnevnem izletu v triglavskem pogorju, bili pa so tudi njihovi gostje v koči na planini Jezero. Tržaški planinci pa so jim to gostoljubje vrnilo tako, da so jih povabili na tržaški kras.

Stiki z domačimi italijanskimi planinskimi društvi so bolj redki, morda zato, ker je to društvo zavoljo narodno obrambnega vidika nekako zaprto vase, je pa tudi res, da tržaška italijanska društva za to nimajo dovolj posluha.

Kljub temu pa ugotavljajo določene pormeke tudi v to smer. Poslušali so na primer predavanje tržaškega italijanskega predavatelja, dobre stike vzdržujejo s sekcijo Italsider, pismene stike pa imajo tudi z goriškim italijanskim planinskim društvom. Poglobiti pa bo treba, tako ugotavljajo, predvsem sodelovanje s planinskimi društvi v matični domovini. Razmišljajo tudi o pobratenju s planinskim društvom v Sloveniji. Tržaški slovenski planinci se ubadajo tudi s težavami. Nimajo na primer alpinističnega odseka, premalo je izletov, ki bi bili namenjeni starejšim članom, nimajo skladiščnega prostora itd. Tajnik društva Ervin Gombač je na tem zboru med drugim ugotovil, da je bilo lani zelo aktivno izletništvo, smučanje pa tudi jamarstvo in predavateljstvo. Skupaj so organizirali 14 predavanj na planinsko temo po šolah; ta predavanja je poslušalo prek 1600 članov. Izletov je bilo 26 s 1480 udeleženci, smučanja pa se je udeležilo prek 500 smučarjev. Društvo šteje trenutno 600 članov. Posebej delovna je mladina, saj posveča veliko skrb najmlajšim, skrbi pa tudi za množičnost na izletih. Lani se je dokončno postavil na noge jamarški odsek pod vodstvom prof. Stojana Sancina, kar je razumljivo, saj je na tržaškem krasu dovolj jam, ki jih raziskujejo izključno italijanska jamarška društva, od katerih je mnogo tudi nacionalistično usmerjenih.

Občni zbor PD Trst

Sekcija namerava združiti večino tržaških slovenskih jamarjev v eno samo skupno organizacijo. Ta sekcija sodeluje tudi s skoraj vsemi obmejnimi jamarškimi društvi v Sloveniji.

Delovna je bila tudi »poletna sekcija SPDT«. Opravila je devet dnevni pohod po planinski »vertikali SPDT«, od tromeje na Peči do Matajurja v Beneški Sloveniji. Pohoda se je udeležilo več kot 50 zamejskih planincev. Pohod nekako sestavlja idejno nadaljevanje tistega, ki je bil ob 200-letnici prvega vzpona na Triglav, ko je šel od Glinščiće pri Trstu prek Tolminske, Krna, do Bohinjskega jezera, kjer je bila tedaj osrednja slovesnost.

Tisti, ki so bili na obeh pohodih, so osvojili značko planinske »vertikale« SPDT.

Treba je omeniti še problem planinskega doma »Mangart« v Žabnicah, ki bo, ko bo dograjen, edina zamejska planinska postojanka, poleg kočice »Kraških krtov« (jamarjev SPD Gorica) na Vrhu pri Gorici. Otvoritev tega doma bo pomembna za vse zamejstvo pa tudi za matično domovino. Slovensko planinsko društvo v Trstu vodi nov odbor in sicer: Ervin Gombač, Katja Kalc, Pavel Fachin, Dušan Jelinčič, Zlatko Jelinčič, Marinka Pertot, Pino Rudež, Ivan Tavčar, Ugo Margon, Franc Armani, Rudi Jugovic, Franko Volpi in Fabio Bertini, nadzorni odbor pa dr. Sonja Mašera in Danilo Micheluzzi.

Dušan Jelinčič

PD PTT LJUBLJANA

PD PTT Ljubljana je imelo letos 26. redni občni zbor. Delo društva je bilo usmerjeno k izvrševanju nalog, ki jih ima zapisane v društvenih pravilih, k izvrševanju smernic o telesni kulturi, ki jih je sprejela Republiška konferenca SZDL, k izvajanju množičnosti iz telesno kulturnega minimuma po programu Telesnokulturne skupnosti Slovenije in zlasti še k mnogim aktivnostim, s katerimi je društvo poglobljalo bratstvo in enotnost med jugoslovanskimi narodi, tovarištvo in sodelovanje med PTT planinci Slovenije in Jugoslavije ter prijateljstvo med vsemi planinci. Seveda pa niso pozabili na mnoge prireditve in aktivnosti, s katerimi so obujali spomine na NOB in na njihov prispevek v široki akciji »Nič nas ne sme presenetiti«. Ponosni so na mnoge pohvale in priznanja, ki so jih prejeli preteklo leto od planinskih in PTT organizacij in predstavnikov družbenopolitičnih skupnosti mesta Ljubljana in Peč. Bile so jim vzpodbuda pri opravljanju dela in potrdilo pravilnosti društvene politike.

Nekaj delovnih podatkov:

- 27. zbor poštarjev planincev Jugoslavije v Logarski dolini.
- 27. partizanski marš od Ljubnega prek Travnika na Raduho in do Solčave, oboje v organizaciji PD PTT Celje.

● Dvoje srečanj s pobratenimi planinci iz Peči, eno pri njih v Peči in na Prokletijah, drugo v Sloveniji s pohodom na Julijce in na Triglav. Člani bratskega planinskega društva iz Peči so si ogledali tudi znamenitosti Ljubljane in počastili spomin državnika, politika in prijatelja planin — Edvarda Kardelja.

● Dvoje srečanj bratstva planincev PTT Ljubljane iz Zagreba, najprej v Sloveniji s pohodom od Javorniškega rovta do Planine pod Golico z ogledom Mojstrane in slapa Peričnika v dolini Vrat, potem pa na Hrvaškem s pohodom na Medvednico.

● Srečanja s planinci ob pohodu po poti osvoboditve »Planine Jugoslavije« s PD »Poštar« Novi Sad, PTT Niš, PTT Skopje, PD »Poštar« Tuzla.

● Dvoje srečanj s planinci PD PTT Učka iz Reke na Velebitu in v Novem Vinodolu na 20. zboru planincev PTT Hrvatske.

● 12. zbor planincev PTT Slovenije pri planinskem domu Kozjak v organizaciji PD PTT Maribor.

● Sodelovanje s planinskimi društvi v Ljubljani in regiji, ki jih združuje meddrštveni odbor PD.

PD PTT šteje 1502 člana. Lahko rečemo, da so vsi tako ali drugače sodelovali pri tehle akcijah:

— pri jubilejnem zborniku »25 let PD PTT Ljubljana«;

— zbiranju sredstev za razširitev Triglavskega doma na Kredarici;

— pripravi srednjeročnega plana razvoja PD PTT Ljubljana 1981—1985;

— obujanju tradicij NOB z usmerjanjem izletov za hojo po T3 kurirjev in vezistov NOV Slovenije, po poteh partizanske Ljubljane, po stezah partizanske Jelovice in na druge pomembne točke naše revolucionarne preteklosti in NOB, kot so Pokljuka, Pohorje, Bohor, Blegoš, Stol, Triglav itd.;

— hoji po raznih transverzalnih, pohodih, marših;

— organizirali so 78 izletov s 2084 udeleženci;

— skupaj s planinskimi skupinami so imeli 15 predavanj s približno 600 poslušalci in gledalci;

— v propagandni dejavnosti naj omenimo predvsem 15 malih razstav fotografij v društveni omarici na Trgu OF, v tisku pa je bilo objavljenih 135 člankov in novic s fotografijami.

Odsek za planinska pota:

— Za redno vzdrževanje potov so porabili 147 ur prostovoljnega dela.

Odsek za varstvo narave:

— več samostojnih obveščevalnih akcij; skrbeli so za čuvanje zaščitnega cvetja in za urejanje gredic v alpskem vrtu na Vršiču. Opravili so 1500 ur prostovoljnega dela.

Gospodarski odsek:

— skrb za poslovanje in vzdrževanje Poštarskega doma na Vršiču, priprava za

gradnjo nadomestnih prostorov poleg doma, kjer so opravili 510 ur prostovoljnega dela.

Odsek za orientacijo, ki je izrednega pomena za SLO in družbeno samozaščito:

— skromen po številu, uspešen po rezultatih dela.

Smeri dela v letu 1980:

— poglobljanje bratstva in sodelovanja s planinskimi društvi v Sloveniji in Jugoslaviji;

— gojenje tradicije NOB in prenašanje le-te na mlade planince;

— utrjevanje organizacije PD in pridobivanje novih članov za aktivno in kolektivno delo;

— krepitev sodelovanja s krajevnimi skupnostmi in meddrštvenim odborom planinskih društev;

— dokončanje dela na srednjeročnem planu razvoja PD PTT Ljubljana 1981—1985, priprava in sprejem samoupravnega sporazuma o financiranju društva v tem obdobju;

— dosledno izvajanje nalog s področja vzgoje, izobraževanja, gospodarjenja, rekreacije, vzdrževanja planinskih poti, varstva narave, družbene samozaščite, propagande, informiranja, orientacije itd.;

— zagotovitev potrebnih finančnih sredstev za delo društva, čim bolj skrbno gospodarjenje z njimi, s čimer bi prispevali v naporih naše družbe za stabilizacijo;

— PD PTT Ljubljana bo imel letos v gosteh planince PD PTT Sljeme iz Zagreba, PTT Prijatelj prirode Sarajevo in PD PTT Učka iz Reke. Dogovorili se bodo za srečanja s planinci PTT Sarajevo, Zenica in Titograd in s krajevnimi PD v Andrijevi in Ivangradu in s PTT delavci v Mostarju in na Žabljaku, za srečanje ob izletu po poti osvoboditve »Planine Jugoslavije«.

Pripravili bodo tudi vse potrebno za pobratenje s PSD »Poštar«, Novi Sad. Zbor je tudi sklenil, da se bodo vključili v program izvajanja stabilizacijskih ukrepov v smislu zvezne in republiške resolucije za leto 1980, pri čemer je za planince najbolj pomembno načelo: vsak dinar oplemeniti z lastnim prostovoljnim delom!

Izvršni odbor bo tudi v tej mandatni dobi vodil tov. Jože Dobnik. Letošnji občni zbor PD PTT Ljubljana je potekel brez glasbe, pesmi in plesa, bil je le delovni razgovor o planinskem delu in načrtih.

Joža Praprotnik

DELOVNI POUČENI PD GRIŽE

V marcu se je v Domu upokojujencev Griže zbralo dosti čez 200 planincev — delegatov, da bi na rednem občnem zboru pregledali svoje delo. Občni zbor so pozdravili pionirji z Osnovne šole Nada Cilenšek, Griže. Tričlanska delegacija pa je

poročala o opravljenem delu in razložila načrt dela za letos, oddolžili pa so se tudi predavateljem planinske šole.

Delo pionirjev je bilo zelo plodno. Prehodili so Savinjsko in Šaleško planinsko pot, začeli Zasavsko, bili so še na drugih izletih, tekmovali so v orientaciji, končali so planinsko šolo, ne pozabijo pa tudi na izročila NOB.

Eno izmed osnovnih značilnosti tega društva za leto 1979 je, da delo razširjajo v delovne skupnosti, kjer ustanavljajo planinske sekcije. Značilno je tudi tesno sodelovanje s posameznimi društvi in organizacijami, predvsem pa s Krajevno konferenco ZB Griže in društvom invalidov v Žalcu, saj jim planinski vodniki pomagajo pri organizaciji in izpeljavi izletov.

Nekaj značilnih vsebinskih poudarkov:

— vzgoja, izobraževanje: 13 novih gorskih stražarjev, 5 planinskih vodnikov;

— zelo angažirana gorska straža, ki je med drugim reševala ponesrečenca ob Dnevu planincev na Boču;

— množični pohodi, organizacija pohodov krajanov;

— množični zbori, večer transverzala;

— 14 društvenih izletov;

— več manjših izletov, ki so jih vodili planinski vodniki in drugi izkušeni planinci;

— obilica podeljenih transverzalnih značk;

— sodelovanje v akciji NNNP, priprava članstva za vseljudski odpor — vzgoja planinskih veščin, orientacija;

— uspeh v akciji Kredarica, saj so zbrali čez 7 milijonov dinarjev;

— telefon na postojanki, sad udarniškega dela in širše družbene pomoči, pomagali so med drugim teritorialci;

— priznanja, ki jih je prejelo društvo in posamezniki za svoje delo...

Telesna kulturna skupnost Žalec je prispevala za delo društva 56 929 dinarjev; z dotacijami, predvsem za postojanko, je pomagalo združeno delo in Skupščina občine Žalec.

Gostje občnega zbora — tov. Kozole, podpredsednik IO PZS, tov. Vidmajer, predsednik MDO Savinjska, tov. Jordan, predsednik IO TKS Žalec, predstavniki kraja, sosednjih društev so zelo pohvalno ocenili delo društva, predvsem pa poudaril množičnost in vzgojo planincev za obrambo domovine.

Nemogoče je natančneje opisati delo, prav tako ni mogoče na kratko orisati načrt dela za prihodnost. Vsekakor pa bo tudi v prihodnje obveljalo geslo: nuditi človeku čimveč možnosti za organizirano rekreacijo v naravi in ga usposobiti za morebitne izjemne razmere. Tudi za letošnje leto je značilno, da ne bo akcije, ki ne bi bila povezana z gojenjem tradicij NOV.

Ob zaključku občnega zbora je ing. Danilo Škerbinek spregovoril z besedo in sliko o nevarnostih v gorah.

Franc Ježovnik

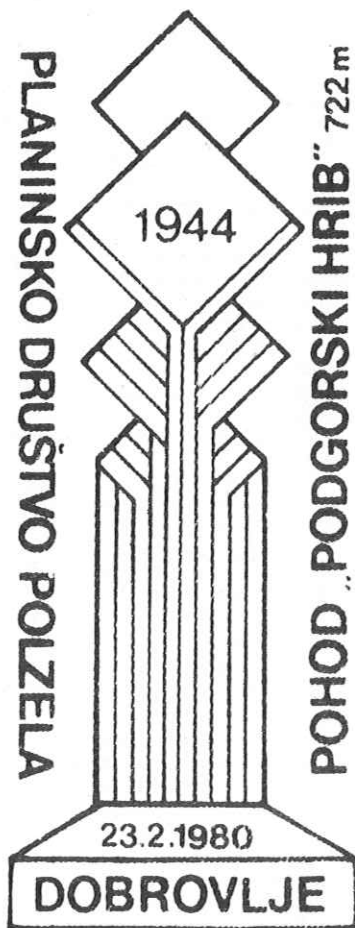
POHOD NA DOBROVLJE

Zimski planinski pohod — bil je 23. februarja letos — na Dobrovlje—Pohorski hrib, 722 m, je bil namenjen spoznavanju severovzhodne Dobroveljske planote in spomenikov NOB. Zbor je bil v Letušu.

Dolga kolona, bilo je 276 udeležencev, od tega 12 tabornikov in dva gorska reševalca, je krenila preko Podgorskega polja, po novi cesti do Forštnerja (486 m) in Zgodznika. Od tu je enkrat razgled na Mozirske planine — Medvedjak (1566 m), Boskovec, Skorno (723 m), sv. Križ (1044 m), Uršljo goro (1696 m). Kolona se je vila do spomenika z napisom:

Tu so pokopani štirje borci XIII. brigade Mirka Bračiča NOV padli v borbi proti okupatorju leta 1944.

Ob njem je učenec osnovne šole s Polzele Boštjan Marovt recitiral Kajuhovo pesem Materi padlega partizana, o NOB in o sedanjem času pa je spregovoril

Planinci okrog spomenika na Dobrovljah

Foto Ing. B. Jordan

Franc Radišek z Braslovč, venec planincev-pohodnikov pa je položil pionir-planinec Peter Dobnik iz letuške šole. Kolona je šla po spodnji poti pod Mandrgo (833 m) za zastavami — planinsko je nosil Maks Pavelšek, slovensko pa Tomaž Dobnik — do doma savinjskih borcev na Dobrovljah.

Organizator pohoda, Planinsko društvo Polzela, je ob tej priložnosti podelil udeležencem izkaznico pohoda (veljala bo tudi za druge pohode, zato jo je treba skrbno shraniti, morda bo značka), izdal pa je tudi prospekt pohoda, plakate, poseben dvobarvni našitek s simbolom spomenika in spominski žig.

Kolona se je vrnila potem prek vrha Bezovca (872 m), mimo braslovške lovske kočice, po Savinjski planinski poti v Letuš. Pohod je spremljala tudi GRS — postaja Celje. Pokrovitelja pohoda sta bila Savinjski MDO in Ob TKS Žalec.

Udeleženci so bili od Litije do Maribora, največ jih je bilo iz občine Žalec in iz Celja. Upajmo, da je pohod uspel, saj so obudili spomin na minulo vojno, spoznali pa so tudi del severovzhodnih Dobrovelj, ljudi, ki živijo tam, pridobili pa so si tudi nekaj svežih moči za delo.

B. J.

OBČNI ZBOR PD POLZELA

Bil je v veliki dvorani Doma Svobode na Polzeli 22. februarja letos. Kulturni program so pripravili učenci OŠ Polzela, iz poročil pa je mogoče razbrati tole:

Društvo dela že 20 let, kljub temu, da imajo malo denarja, je gospodarjenje v društvu na zgledni ravni. Veseli so dotacije TKS Žalec. Zbor sta pozdravila tov. Polde Ribič v imenu družbenopolitičnih organizacij Polzela in sekretar Ob TKS Žalec in predsednik MDO tov. Adi Vidmajer. Zboru sta prisostvovala tudi predstavnik PD Zabukovica, PZS pa je poslala le pozdravno brzojavko.

Za novega predsednika je bil soglasno izvoljen dosedanji predsednik tov. Stane Štorman. Del upravnega, nadzornega odbora in častnega razsodišča se je pomladil. Na občnem zboru so podelili pionirjem izkaznice pohoda Po poteh I. pohorskega bataljona, 8. članom pa značke Prijatelj planin savinjskega MDO, dva pa sta prejela Bloudkovi znački.

Nastopil je tudi Ivč Kotnik z diapozitivi s strehe sveta.

B. J.

PD NOVA GORICA

Idejo o planinstvu kot o najbolj pristni obliki rekreacije so novogoriški planinci propagirali tudi v lanskem letu.

Letos pa bodo še bolj poprijeli za delo, saj bodo začeli graditi kočico pri Krnskih jezerih. Društvo trenutno šteje preko 2000 članov, lani pa so opravili 2430 prostovoljnih ur, za letos pa nameravajo to številko še preseči.

Lani se je zvrstilo precej izletov, markirali so nekaj gorskih poti, skrbeli pa so za postojanke v Lepeni, na Krnu, Kekcu in na Trstelju; organiziralo je predavanje

za izobraževanje mladih v mladinskem odseku in tečaj za člane gorske straže. Posebej velja omeniti tudi alpinistični odsek, saj ima v svojih vrstah alpiniste, ki dosega raven športnikov republiškega razreda.

Ugotovitev iz prejšnjih let, da se društvo premalo povezuje z bazo, danes ne drži več. Novogoriško planinsko društvo ima že osem planinskih skupin in sicer v Gostolu, SGP, Meblu, Vozilih, v Renčah, Biljah, Vogerskem in Dornberku. Planinska skupina v Kanalu pa je medtem že prerasla v samostojno društvo. Seveda pa so na tem področju še mnoge možnosti; posebno novogoriške srednješolce bi bilo potrebno pritegniti.

Ob Krnskih jezerih bodo letos primorski planinci združili svoje moči in se od sredine maja do konca septembra udeležili delovnih akcij ter tako prispevali svoj delež pri gradnji koč, saj predstavlja ta gradnja dolgoletni sen ne samo primorskih, ampak vseh slovenskih planincev.

Metka Zalar

AJDOVSKI PLANINCI NA OBČNEM ZBORU

Vsak peti ajdovski planinec se je udeležil občnega zbora domačega planinskega društva. Najprej so bili na vrsti alpinisti. Predsednik PD Ljubo Čibej je ugotovil, da niso izpolnili celotnega programa. Kljub temu pa so opravili kar 25 tur različnih težavnostnih stopenj, poletni so se povzpeli na Grossglockner, dva člana pa sta opravila alpinistični tečaj. Potem so sledili mladinci. Marjan Poljšak je poudaril, da so delali uspešno. Ajdovskim pionirjem so odprli pionirsko sobo, poletni pa so pionirji teden dni taborili na Čavnu. Na taborjenju, pri stroških jim je pomagala Zveza borcev, Osnovna šola Borisa Kidriča in JLA, so obravnavali teme iz NOB, sodelovali so v akciji NNNP in na vaji TO. Obiskal jih je tudi pisatelj Tone Svetina. Taborilo je 33 pionirjev. Lani so se najbolj odrezali na Milovanovičevem memorialu, kjer so v konkurenci PD, tabornikov, partizanovcev in ekip ZSMS delili prvo mesto, mladinke pa so osvojile zlato plaketo. Dobro delajo tudi pionirji OŠ Dobravlje, medtem ko na Colu in Predmeji nimajo več mentorjev. Člani mladinskega odseka so opravili pri gradnji koč na Čavnu 71 % vseh delovnih ur. Na koncu leta so uvedli tudi planinske pevske vaje. Delovna je bila tudi komisija za pota in Gorska straža. Jože Fegic je poročal, da so lani ponovno markirali pot od Predmeje do Čavna. Novo ustanovljena skupina iz Lokavca pa je markirala pot iz svoje vasi na Čaven. Gorska straža je organizirala tečaj; uspešno ga je opravilo 14 udeležencev. Drago Ergaver, vodja gospodarskega odbora, je poročal o zavetišču

Antona Bavčerja na Čavnu in o Iztokovi koči na Golakih. Na Čavnu so lani zgradili jedilnico, na podstrešju pa bo mogoče urediti tudi skupna ležišča. 125 prostovoljcev, opravili so od ene do 120 udarniških ur, je uredilo okolico, skrbe pa tudi za redno vzdrževanje koč in za parkirišča pred koč. Pohvalili so oskrbnika Jožeta Breclja-Gina.

Iztokova koč pod Malim Golakom je bila zanemarjena, dokler je ni prevzela novo ustanovljena skupina iz Lokavca. Uvedla je redna dežurstva, obnovila streho, dimnik in zimski bivač. Pri tem so opravili 182 udarniških ur. Ugodno so ocenili tudi finančno poslovanje. Pomagala jim je PZS pa tudi nekatere ajdovske delovne organizacije (Tekstina, Lipa, GOP, SGP Primorje, TPO Batuje). Častno razsodišče ni imelo dela, prav tako ne jamarska skupina, morda zaradi preskromne propagande. Za letos pa pričakujejo na Čavnu več strokovnih obrtniških rok. Alpinisti načrtujejo 70 pristopov, udeležbo v alpinistični šoli, boljše sodelovanje z AO Nova gorica in vzpon na Mt. Blanc. Orientacisti bi radi vsaj eno ekipo pripravili za državno prvenstvo. Markirali bodo tudi pot čez Korenino na Golake. Po enega člana PD bodo poslali na tečaj za mentorje, za ml. vodnike in v letni alpinistični tečaj. Tečaj iz orientacije in varstva narave pa že poteka. Trikrat se bodo srečali z zamejskimi Slovenci in sodelovali na dveh letnih smukih. Sodelovali bodo na pohodih na Nanos, Predmejo, Ob žici okupirane Ljubljane, Skozi Trnovski gozd, na Javornik in Golake. Za delovne akcije na Čavnu so rezervirali enajst dni in na Golakih 4. Dva dni bodo pomagali pri pripravah na gradnjo koč pri Krnskih jezerih. Mladinci bodo teden dni taborili ob Nadiži v Beneški Sloveniji, pionirji pa prav tako dolgo na Čavnu. Dogovarjajo se tudi za izvedbo petomajskega maratona. Orientacisti bodo sodelovali vsaj na štirih tekmovanjih, organizirali pa bodo tudi izlete. V sedemdesetdeseti sezoni bodo ajdovski planinci šli na Črno Prst, Storžič, Škrlatico, Kočno, Triglav, Istrske gore in na vrhove okoli Vršiča.

Zbor je potrdil še pravilnike alpinistične sekcije, planinske skupine iz Lokavca in spremenil nekaj členov pravilnika PD, ki dajo večjo kompetenco upravnemu odboru oz. PZS. Nova članarina bo od 30 do 100 din.

Ajdovske planince so pozdravili gostje iz Vipave, Idrije in Nove Gorice ter predstavnik meddruštvenega odbora; le-ta je predlagal, da bi za cicibane in pionirje pripravili občni zbor posebej.

Po čestitki za Dan žena so prebrali še voščilo tov. Titu za čim prejšnje okrevanje, potem pa sta Jože Fegic in Damjan Škvarč prikazala diapozitive o lanski aktivnosti društva.

Tomaž Kranjc

258

MLADI POSTOJNSKI PLANINCI

Konec februarja so imeli člani mladinskega odseka Planinskega društva Postojna svoj drugi letni občni zbor. V oceni opravljenega dela je bilo ugotovljeno, da so bili marljivi predvsem v izletništvu. Bili so na Nanosu, Lubniku, Vremščici, Komni in na Stolu. Povzpeli so se tudi na Snežnik in na Porezen in to v okviru zimskih spominskih pohodov, ki obujajo spomine NOB. V Kamniški Bistrici so taborili in opravili ture na Brano, Grintavec, Planjavo, Ojstrico, Korošico, Skuto in Konja. Mladinski vodniki in mentorji pa so bili na tridnevem izpopolnjevalnem izletu na Jalovcu in na Prisojniku. Uspešni so bili tudi v akciji pionir-planinec. 24 pionirjev je prejelo bronasti znak za 6 opravljenih planinskih izletov, trije pionirji so prejeli srebrni znak za 12 opravljenih izletov, podeljeni pa so bili tudi trije zlati znaki tistim pionirjem, ki so imeli v svojem dnevniku evidenciranih in opisanih najmanj 18 izletov. Manj pa je bila lani uspešna akcija ciciban-planinec. V septembru je bilo področno orientacijsko tekmovanje za Vojkov memorial na Nanosu. Udeležili so se tudi orientacijskega tekmovanja za Milovanovičev memorial v Sevnici in orientacijskega tekmovanja na Snežniku za pokal Snežnika. Sodelovali so tudi v akciji NNNP v Krajevni skupnosti Postojna. Predstavniki MO — pionir se je udeležil 7-dnevnega srečanja mladih planincev iz Evrope v Italijanskih Dolomitih. Pomagali so pri izvedbi akcije 100 družin na Nanos, Dan mladosti pa so proslavili s pohodom na Vremščico, ki je bil združen s srečanjem mladih planincev Primorske.

Imeli so več planinskih predavanj. Na osnovnih šolah pa so se vsak teden vrstile organizirane planinske ure.

MO se vključuje tudi v akcije OK ZSMS. Tako so sodelovali pri izvedbi lokalne in zvezne Titove štafete, ki so jo skupaj s taborniki prinesli iz Nanosa.

Mladi se zavedajo, da mora biti hoja v hribe varna, zato so v letu 1979 usposobili 5 članov MO za mladinske vodnike, tečaj za mentorja planinske vzgoje pa je opravil en član MO, tako imajo zdaj 16 mladinskih vodnikov in 9 mentorjev, 4 mladinski vodniki pa so usposobljeni tudi za vodenje v zimskih razmerah. Da bi znanje s področja vodenja skupin izpopolnjevali, so v letu 1979 ustanovili klub vodnikov in mentorjev.

Mladim je veliko do tega, da opravičijo pomoč družbe, zato obveščajo javnost o svojem delu prek sredstev javnega obveščanja. Razveseljivo je dejstvo, da je okrog 600 mladih včlanjenih v PD in da je precej tudi aktivnih. Telesno kulturna skupnost Postojna je mladim planincem podelila priznanje za uspešno delo pri organiziranju dela na področju planinstva, Krajevna skupnost Postojna pa priznanje za sodelovanje v akciji NNNP. Izkazali so se tudi

posamezniki; dva sta dobila priznanje za delo z mladimi; priznanje je podelila OK ZSMS.

V VVZ bodo skušali obuditi akcijo ciciban-planinec, pri čemer jim bo dobrodošla pomoč prizadevnih vzgojiteljic. Na osnovnih šolah bodo vključeni v tekmovanje za šolsko športno značko.

Poleg orientacijskega tekmovanja za Vojkov memorial bodo letos organizirali v mesecu maju tudi področno tekmovanje za Gorenjsko, Ljubljansko in Primorsko regijo.

Po nekajletnem premoru bodo organizirali na osnovnih šolah planinsko šolo in sicer posebej prirejeno za učence od 1. do 4. razreda in za učence od 5. do 8. razreda. Skušali bodo tudi okrepiti sodelovanje s sosednjimi planinskimi društvi. Delo, ki si ga je MO zastavil v letu 1980, je obsežno. Doslej je pokazala družba za njihove potrebe in želje dober mero poslušnosti in mladi upajo, da bo tako tudi v prihodnje. Prav tako si želijo, da bi bilo še več tistih, ki se s planinsko vzgojo mladih aktivno ukvarjajo.

Vlado Smrekar

NOVICE IZ RIMSKIH TOPLIC

V Rimskih Toplicah je MO spet zaživel. Resno so začeli delati že sredi aprila lani. Najprej so pridobili pionirje. Seznanili so jih z delom v PO, z lepotami gora pa tudi z vsemi prednostmi, zahtevami, ki jih v planinah srečujemo. Organizirali so v ta namen planinsko šolo. Pri tem so jim pomagali člani izvršnega odbora. Po končani šoli — bilo je kar 13 predmetov, so imeli 10 dni časa za učenje. Ustne izpite so opravili med pohodom na naš Kopitnik (914 m), kamor zelo radi zahajajo; pisarni del pa so opravili v koči. Po zaključnem »resnem« delu so imeli tudi zabavni del, saj so med njimi tudi taki pionirji, ki skrbe za smeh in za razvedrilo.

Skupaj s planinsko šolo je tekla tudi akcija pionir-planinec. Za to akcijo je prejelo 13 pionirjev in dva cicibana bronasti znak, ki ga podeljuje PZS, 9 pionirjev in en ciciban pa je srečno prehodilo Zasavsko planinsko pot; na to pot jih vežejo lepi spomini, predvsem pa trdno prijateljstvo. Lepa nagrada za marljive pionirje je bil planinski tabor na Kopitniku. Pionirji si takih akcij še žele in treba bo skrbeti, da te prizadevnosti ne bi zanemarili.

PD Rimske Toplice
Mladinski odsek

PIONIRJI PD POSTOJNA NA SLIVNICI

V soboto, 23. februarja se je prek 100 mladih planincev-pionirjev, članov MO PD Postojna, odpravilo na planinski izlet na No-

trajsko — na Slivnico nad Cerknico. Vreme je bilo sončno, tako da so se mladi in njihovi vodniki, 8 jih je bilo, z veseljem vzpenjali proti vrhu. Sam vrh Slivnice je bil zavit v meglo, pihal je veter in ker je bila koča zaprta, so se kmalu spustili navzdol do prve ravni, kjer so jih pričakali cerkniški planinci-markacisti in jih prese- netili s toplim čajem — dokaz, da je med planinci solidarnost vedno prisotna. Čaj pa tudi sonce, ki je razpodilo meglo, sta ogrela mladež, da se je razživela; vsak je našel zabavo zase: največ se jih je vklju- čilo v razgibane igre, drugi so si izbrali sončenje, tretji so skrbeli, da ni ugasnil ogenj, ob katerem so se grelí najbolj pre- zebli. Vsi bi radi ostali še dlje, pa je bilo treba, žal, v dolino. Iz Cerknice so šli za Rakek po bližnjici. Godrnjal ni nihče, prej bi lahko rekli, da so uživali, saj je bil dan kot nalašč za tak sprehod. Živžav in pesem sta pričala, da so bili mladi z osnovnih šol Postojna, Prestranek, Pivka in Košana z izletom zadovoljni. Žal jim je bilo le, da na Slivnici niso videli niti slovitih »coprnic« s Slivnice niti zmajar-jev, ki se večkrat spuščajo z vrha.

MO PD Postojna

TRIGLAV — SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO V ŠVICI

5. junija, pred devetimi leti, ko sem pri- sostvoval ustanavljanju Slovenskega pla- ninskega društva v Švici, ki je potekalo v mali gostilnici blizu Züricha, ob navzoč- nosti številnih naših delavcev, ki so na začasnem delu v Švici, najbrž še nisem mogel vedeti, da bo to društvo ostalo delovno in trdoživo do današnjega dne in bo prav gotovo delovalo še vrsto let, če bodo le ostali pogoji za delo taki, kot so danes.

To društvo ima v svojem programu izlete in ture v gore pa prirejanje družabnih in kulturnih večerov ter športnih srečanj, zra- ven te dejavnosti pa pomaga tudi pri do- polnilnem šolanju jugoslovanskih otrok v slovenskem jeziku. Vse to pa je povezano z veliko ljubeznijo do domovine, z veliko željo po medsebojnem dogovarjanju o vsakdanjih rečeh pa tudi o skupnih načr- tih za ture in izlete v tujini in doma.

Zdaj, ko je preteklo skoraj desetletje pa se društvo že lahko pohvali z lepimi uspehi. Vzemimo na primer vsebino sed- me številke Glasila SPD Trniglav v Švici, glasilo izdajajo že četrto leto, pa bomo videli, da so delavni in da so tudi doslej imeli veliko skupnih rezultatov. Dosedanji predsednik Roman Kranjc, ki je zamenjal Avgusta Teropšiča, soustanovitelja tega

društva, je v svojem poročilu za minulo obdobje, med drugim povedal tole:

Glasilo pošiljajo rojakom po vsej Švici, saj prinaša informacije SPD Triglav, SD Planika in Zveze beneških Slovencev, ob- javlja pa tudi program YU-Ski. Od novega leta sem sodelujejo z Osnovno šolo Maj- de Vrhovnikove. Med največjo društveno prireditvev štejejo tradicionalni slovenski veleslalom v Hoch-Ybrig-Unterbergu. Na to prireditvev vabijo tudi udeležence in gledalce iz Nemčije, Avstrije in domovine.

Naslednja velika prireditvev, ki združuje Slovence v Švici, je »Veliki planinski ples« pa tudi druge kulturne prireditve, ki jih jim oskrbijo gosti iz domovine. V teh akcijah so se lani spomnili tudi porušene Črne gore. V prireditvi »Slovenski otroci vabijo« in z geslom »Največ sveta otrokom sliši slave«, v Unterbergu, so se predsta- vili otroci iz dopolnilnih šol. Poleti imajo navadno v programu pohode v domače gore. Še posebej pa je treba poudariti dej- stvo, da to društvo tesno sodeluje tudi z društvom Planika iz Winterthura. Na vseh večjih prireditvah so prisotni tudi predstavniki iz domovine, predvsem pa predstavniki Občinskega sveta zveze sindikatov Slovenije občine Ljubljana-center, s katerim imajo podpisan dogovor o medseboj- nem sodelovanju. Če bi na hitro preleteli program za leto, bi opazili, da se je tudi tokrat društvo orientiralo predvsem na izlete in ture ter na prirejanje skupnih družabnih večerov. Marca je na primer že bil tradicionalni veleslalom, maja deveti tradicionalni planinski ples in srečanje otrok »Slovenski otroci vabijo«, v juniju oziroma juliju je predviden pohod v do- mače gore. Za leto imajo spet v načrtu Triglav. V avgustu bodo obiskali Aroso- Weisshorn, septembra bo skupni piknik z društvom Planika, oktobra bodo obiskali Engadin, v novembru bodo imeli občni zbor, praznovali bodo Dan republike, 29. no- vember, decembra pa bodo organizirali Dedka Mraza in zabavo za zaključek leta. Nov upravni odbor tega društva vodi Metod Fikfak. Naslov društva pa je 8902 Urdorf, ZH-Švica. Uradne ure pa imajo vsak torek od 20. do 22. ure.

M. K.

DELO GRS NA TOLMINSKEM

Na Tolminskem že več let deluje gorska reševalna služba. V teh goratih predelih je njeno delo nepogrešljivo. Postaja GRS Tolmin deluje na območju PD Kobarid, Tolmin in Podbrdo in je zadolžena za gor- sko območje od Porezna prek Črne prsti do Krna in Stola.

Postaja šteje 17 reševalcev, 10 pripravnikov in tri častne člane. Razdeljeni so v tri skupine — podbrško, kobariško in tolimsko.

Lani so imeli tri večje reševalne akcije — na Krnu, na Rodici in na Migovcu. Pri reševanju jim veliko pomaga milica, zlasti s prevozi in zvezami. Finančna sredstva za GRS sta lani prispevali Regionalna zdravstvena skupnost Nova Gorica in skupščina občine Tolmin, ki je svoj prispevek namenila za nabavo radio-aparatur.

Gorski reševalci se udeležujejo tudi vaj. V ostenju Krna se je vaje udeležilo 24 reševalcev, organizirali pa so tudi zimsko vajo na Kaninu ter vajo v Pologu.

M. P.

HRVATSKI PLANINCI V ZASAVJU

Skupina planincev PD Železničar iz Zagreba je prehodila del zasavskih planin od železniške postaje Sava prek Čemše-

niške planine do Trbovelj. Z železniške postaje Sava so odšli do Zasavske gore, se spustili do Izlak ter se spet povzpeli do planinskega doma na Čemšeniški planini. Tam so prenočili. V domu jim je pritegnil pozornost tale napis:

Pozdravljen sin planin, ki prihajaš iz dolin, tu se mirno okrepečaj in srečno vrni nazaj! Naslednjega dne so šli proti Partizanske-mu vrhu. Na tej poti so imeli nekaj težav zaradi globokega snega in so tako porabili mnogo več časa kot bi ga v normalnih razmerah.

S planinskim domom na Partizanskem vrhu so bili zelo zadovoljni. Dom je lepo urejen kot tudi doma na Zasavski gori in na Čemšeniški planini. Od tu so se spustili do Trbovelj. Bili so zadovoljni, posebej še, ker so spoznali, da po tej trasi teče tudi znana transversala — Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije, kar obenem simbolizira spomin na pota, po katerih so hodili borci med osvobodilno borbo.

Josip Sakoman

IZ PLANINSKE LITERATURE

»RAJ POD TRIGLAVOM« V MARIBORU

5. marca 1980 so v velikem razstavnem salonu Rotovž v Mariboru odprli razstavo planinskih fotografij Jaka Čopa. PD Maribor Matica je sicer s to razstavo hotelo proslaviti svoj jubilej — 60-letnico — vendar je ravnateljstvo salona lahko ustreglo želji šele v začetku letošnjega leta.

V primerno urejenih prostorih so se zasteklene fotografije v svoji motivni zaokroženosti (predgorje Bohinj, Baška grapa, Trenta, Bovško, Planica — Vršič, Martuljek, Krma — Vrata) pokazale v svoji popolni veljavi. Mojster je prišel v Maribor in jih sam prostorsko razvrstil; oddahnil se je šele po dveh dneh, ko je bil z opravljenim delom zadovoljen.

Ob 18. uri, ko je bila napovedana otvoritev, se je v prostorih zbrala množica planincev. V imenu mariborskih planincev je Jaka Čopa pozdravil F. Vogelnik:

»Zbrali smo se, da se poklonimo dvojni veličini: veličini gorā in mediju, ki poskuša njihovo neizčrpno lepoto prenesti v našo bližino — fotografski umetnosti, hkrati pa z namenom, da izrazimo priznanje in občudovanje možu, ki je vse svoje življenje posvetil tej lepoti, ki je zdaj razvrščena pred našimi očmi — Jaku Čopu.

Rodil se je v večno zadimljeni dolini, iz katere poganjajo kvišku strma pobočja: na prisojni strani v visoke zelene hrbte Karavank, osojne strmine pa zapirajo pogled proti prelestnemu skalnatemu kraljestvu Julijcev. Ne smemo se čuditi, če ga zgodaj srečamo na planinskih poteh, zlasti ne, ker je imel očeta, ki je prosti čas preživljal v gorah in v ožji »žlahti« strica, ki ni bil nihče drug kot Joža Čop, naš legendarni alpinist. In medtem ko je Joža komaj čakal, kdaj bo v kakšni steni spet preplezal kakšno prvenstveno, je Jaka Čopa od doma zvaljala želja, da bi lepoto, ki se je razgrinjala pred njim, prenesel na emulzijo ter jo doma v temnici naredil dostopno vsem ljubiteljem gorā in črno bele umetnosti.

Kdor se je količkaj ukvarjal s fotografijo, ve, koliko motivov se človeku ponuja vsepovsod in koliko truda je potrebno, preden iskrica te lepote zažari v delu človeških rok. Večina odneha, preden pride na pol pota, marsikdo opeša pred ciljem. Jaka Čop ni obupal. Skozi petdeset let je romal v svoje ljube gorē, vneto iskal in potrpežljivo čakal in ni odnehal, čeprav z izkupičkom večinoma ni bil zadovoljen. Spet in spet si je oprtal vso potrebno opremo ter jo mahnil v lepem in slabem

Jaka Čop vodi po razstavi v Mariboru

Foto Fr. Vogelnik

vremenu, poleti in pozimi, spomladi in jeseni, v vročini in mrazu na samotna razgledišča. Pa se je zgodilo, da je bil včasih zadovoljen, ko je odložil povečavo: ves trud je bil poplačan, sence in svetloba in obrisi vrhov in globina in lesk ozračja so spregovorili v vsej svoji tihi, trepetavi neposrednosti. Tako so počasi, druga za drugo nastajale mojstrovine in ko je bila zakladnica polna, avtorjev sloves pa ob priložnostnih objavah utrjen, nam je iz nje doslej podaril tri knjige: Svet med vrhovi, Raj pod Triglavom in Viharnike, ob njih pa še vrsto reprodukcij v najrazličnejših planinskih in turističnih edicijah. Kadar sedaj kje zagledamo v prilogi kakšen zelo ubran, pretehtan planinski motiv, izjemno igro svetlobe in senc, nas nekaj spreleti: 'To je Čop!' In nikoli nismo v zmoti.

Nocoj in v naslednjih desetih dneh nam bodo v srebrnkastem lesketu govorili mojstrovini Julijci: ne samo ponosni osrednji vršaci, ampak tudi odmaknjeni nižji vrhovi in predgorja in podgorja, doline in tesni in reke in potoki in slapovi in jezera, porasla pobočja in gole, prepadne stene, živali in cvetlice in v neurjih okleščeni viharniki. In domovi in polja in stanovi naših gorjancev. Vse te različne motive je mojster iskal in odkrival z enako ljubeznijo in potrpežljivostjo. Ko bomo zdajle hodili od podobe do podobe, bomo prisluškovali šepetu naše domače zemlje. Lepota, ki nas bo tukaj prevzela, se bo

jutri stopnjevala v klic, ki nas bo vabil v bližino teh pričaranih vrhov.

Razstava, ki je pred nami, nam ne bo pomenila samo paše za oči, ob njej se ne bomo, željni lepote, samo odžejali, za nas, ki smo z dušo in srcem zvezani z Zlatorogovim kraljestvom, bo 'Raj pod Triglavom', ki nam ga je podaril Jaka Čop, tudi izpoved, simbol vrednot, ki nas spremljajo skozi vse življenje.

V imenu vseh, ki smo tukaj zbrani, se mojstru Jaku Čopu prav iz srca zahvaljujem, da se je odzval našemu vabilu, prav tako pa tudi ravnateljstvu salona Rotovž, ki nam je razstavne prostore dalo na razpolago.

Ob koncu je Jaka Čopa zaprosil, naj navzoče planince popelje po svoji razstavi. Odprta je bila do 16. marca 1980.

PLANINAR ŠTEVILKA 18—19

Z veseljem človek prebira tekste, ki nastajajo na takih planinskih področjih, kjer pravzaprav ni gora, je sama ravnina in je zato ljubezen do gorske narave še toliko bolj zanimiva. Eden takih časopisov je prav gotovo Planinar, ki ga izdaja Planinsko smučarsko društvo Železničar iz Šida, se pravi s področja, kjer ni visokih gora. Ta, zadnja številka, ki mi je prišla v roke, kaže, da se planinci tega društva kar resno ukvarjajo tudi s to dejavnostjo, ki

jo narekuje delo z revijo. Že sama vsebina pa priča, da te planince »z ravnine« zanima prav vse, kar je planinskega, saj je na prvem mestu sestavek o sedmi JAHO, ki ga je prispeval Radivoje Kovačević. V nadaljevanju, v rubriki Delo redakcije poročajo o novem glavnem uredniku (poslej bo to obveznost opravljal Mića M. Tumić, ki izhaja iz njihovih »propagandnih vrst«).

Omembe vreden del »Planinara« je tudi tisti, kjer so objavljene različne reportaže in zapisi s planinskih poti. Reportaža S poti po Istri govori o srečanju planincev-železničarjev, potem je zapis o doživetju na vrhu Otočevca, kar je v bistvu opis potepanj po jadranskih otokih, konkretno po Kornatih, dalje poročevalec obširneje govori o plaaninski poti »Sremski front«, ki vodi od Rohalj baze do Telarovičevega »salaša« na Donavi. Omenja tudi Sumadijsko transverzalo, ki so jo odprli v spomin na narodnega heroja in junaka socialističnega dela Dušana Petrovića-Šaneta. Ne gredo pa tudi mimo varstva okolja in seveda vprašanj s področja smučarstva. Zvezek pa zaključuje planinski humor.

Revija je vredna pozornosti in po vsebini kar kliče po tem, da bi rabila marsikomu za zgled.

M. K.

ALPINISTIČNI RAZGLEDI 3/80

Tretja številka Alpinističnih Razgledov nosi datum — januar 1980. Na ovitku še vedno vztraja Janez Marinčič s svojimi duhovitimi karikaturami. Tokrat gre za nekakšno pivsko sanjarjenje in obujanje spominov na poletje. Vendar ne vztraja samo karikaturist, tretja številka zadržuje tudi zaris, ki ga poznam že iz prejšnjih dveh. Toda ozrimo se po prispevkih.

Naj na prvem mestu omenim članke izpod peresa Bineta Mlača, avtorja, ki je prispeval tokrat kar štiri članke. Že precej na tretji strani je tu njegov uvodnik, ki s spogledljivo metaforo preko potov rahločutne ironije in čvrstega humorja komentira temo in polemično situacijo, ki jo je le-ta izoblikovala. Kdo pri vsem tem teče za avtomobilom, to vedo le tisti, ki se vozijo v avtomobilu. Takoj nato, na strani pet, naletimo na drug članek izpod tega peresa. To je tretje nadaljevanje zgodovinskega feljtona o Velikih pionirjih alpinizma; govora je o domnevem izumitelju alpinistične vponke, Ottu Herzogu. Nato na strani 14 prav tako tretje nadaljevanje zgodovine vzponov v ostenju Piz Badile. Tokrat o vzponih, ki so povzročili dosti razburjenja in neodobranja. O četrtem Mlačevem članku pa bom spregovoril še na koncu tega zapisa, skupaj s člankom Draga Metljaka.

In tako smo se znašli na straneh, kjer se največ kreše in kadi v tej številki. Gre

seveda za že znamenito polemiko o sodobnih plezalskih dejanjih. Najprej je tu članek Marka Šurca. Razpravlja o smislu in o mejah alpinizma. Članek je zastavljen smiselno in argumentirano; deluje prepričljivo. Med vrsticami je čutiti zagnanost, kot se polemiki spodobi, stavke oblikuje vročica, ki nas zanesljivo vodi naprej k člankom Cirila Debeljaka in Milana Voškanka. Ker se v polemiko, ki jo načenjata oba ta dva avtorja, ne bom spuščal, naj se ustavim na strani 16, ki jo zapolnjuje troje odlomkov iz treh zgodb treh mlajših slovenskih alpinistov, ki so opisali svoje prvenstvene vzpone. Kdor ugane primek in ime avtorjev, dobi za nagrado 10 opisov smeri, dolgih 700 do 1000 metrov, s fotografijami in skicami. Torej gre za nagradno uganko.

Tej uganki, ki je vdrila v resnobno zavest avtorskih tekstov, sledi razmišljanje o alpinistični literaturi, ki ga je zapisal Janez Bizjak. Avtor se upravičeno sprašuje o klavrnih usodi, ki jo doživljajo izvirne strokovne publikacije s področja alpinizma (vodniki, priročniki, revialni tisk), ki jih posamezni slovenski avtorji objavljajo zgolj zavoljo osebnega entuziazma in v skrajno nemogočih razmerah, največkrat kar v ciklostilu. Po drugi plati pa polemizira z našo knjigotrško politiko, ki vsekozi, očitno zaradi zaslužka, pošilja na trg istovrstne publikacije tujih produkcij, sklicujoč se pri tem na nizko tehnično raven domačih publikacij in na skromno kupno zaledje, s čimer sama od sebe prehaja v prozorno protislovje. Da je ta problematika res pereča, kaže tudi vodniček na strani 19 in 21. Gre za opise vzponov v ostenju Mokrice in Kompotele. Temu vodničku je dodana tudi fotografija omenjenega ostenja z vrisanimi smermi. Vodniček je toliko bolj pomemben, ker nas seznanja s smermi, ki so bile doslej bolj malo znane in torej odpira novo plezalsko področje.

Temu sledi prispevek izpod peresa Nade Mlač, v katerem nas seznanja z nekaterimi prvenstvenimi vzponi, ki so jih v preteklem letu opravili v Osrednjih Alpah. In kot je že navada, zasledimo proti koncu Razgledov članke o plezalski tehniki. Najprej je tu že navedeni članek Draga Metljaka, ki nas seznanja z novim načinom dinamičnega varovanja in sicer z uporabo polovičnega bičevega voza. Članek spremljajo na predzadnji in zadnji strani priložnostne skice, ki še dodatno pojasnjujejo izvajanja v sestavku. Temu članku sledi zapis o raznih tehnikah plezanja z derezami. Avtor je Bine Mlač. Tudi temu zapisu pripada skromna skica, ki nas seznanja s pravilnim kotom, po katerem morajo zagristi konice derez v led, če si želimo, da pri tem ne bi zdrsnili in z veliko hitrostjo pohiteli tja proti koncu »štrika...«

Številko tokrat zaključuje tekst, ki očitno kaže literarne ambicije. Če sledimo na-

migu, potem naj bi to besedilo z naslovom Obisk na Vršiču, avtor je Jure Ulčar, označevalo »herojsko dramo, enodejanko«. Zadeva pa običi v dialogu dveh kavk, vse druge literarne obveznosti, ki bi bile v takih primerih nujne, pa ostajajo na začetku poti.

In tako se zdi, da razpoka, ki obvladuje polemiko o sedanjem alpinizmu, vztraja še naprej. Zaključujem naj torej s tem, česar na samem začetku nisem omenjal. Tista

razlika, ki jo vpeljuje na prvi strani podoba, le-ta sicer učinkuje kot karikatura, vztraja prek cele številke do poslednje vrstice. Če bi torej hotel izmakniti svojemu mišljenju zdaj enotno sintagmo, s katero bi zajel vse te strani z naklonjenim gibom (kajti ravno ta naklonjenost je osnovni odnos do Alpinističnih Razgledov, potem bi tu obstal — kajti pred menoj zija že vseskozi krajna zev.

Iztok Osojnik

VARSTVO NARAVE

SEŽANSKI ODLOK O ZAŠČITI NEKATERIH RASTLIN

Začenja se čas množičnih obiskov narave, zato ne bo odveč, če bralce znova opozorimo na nekaj zavarovanih rastlin. Ne bomo se ustavili pri republiškem odloku, po katerem je zaščiteno 28 vrst, ampak pri manj znanem Odloku o zaščiti nekaterih rastlin, ki ga je izdala skupščina občine Sežana (Uradne objave, št. 6/69) pred več kot desetimi leti. S tem odlokom je zavarovala 13 rastlinskih vrst, ki so na kraškem območju najbolj ogrožene. 7 vrst je zaščiteno samo na tem območju. Pri njih se bomo nekoliko dlje zadržali, 6 pa jih bomo samo omenili.

1. Navadna potonika (*Paeonia officinalis*) raste na svetlih, kamnitih pobočjih na krasu. Veliki, rdeči cvetovi imajo nad 5 cm v premeru, v sredini so številni prašniki in dva do trije pestiči. Pritlični listi so deljeni v 17 do 30 ozko eliptičnih ali suličastih segmentov. Cvete v maju.

2. Velelistna potonika (*Paeonia mascula*) raste na svetlih, grmovnih pobočjih in posekah na krasu. Rdeči cvetovi imajo tri do pet pestičev, pritlični listi so deljeni v 9 do 16 eliptičnih segmentov. Prav tako kot prejšnja vrsta cvete v maju.

3. Bratinski košutnik ali rumeni svišč (*Gentiana lutea* ssp. *symphyandra*) je najbolj razširjen na kraških košenicah, čeprav uspeva tudi v Julijskih Alpah. Zanj je značilno, da so prašnice prašnikov zrasle. Zaradi zdravilne korenike je močno ogrožen.

4. Lepi jeglič ali avrikelj (*Primula auricula*)

5. Navadni jesenček (*Dictamnus albus*) raste na prisojnih, kamnitih pobočjih. Ima rožnate, redkeje bele cvetove, s temnejšimi žilami. Steblo je visoko do enega metra in je gosto žlezavo dlakavo. Spodnji listi so sedeči, enostavni, zgornji listi pa pecljasti, sestavljeni in lihopernati ter nas spominjajo na jesenove. Rastlina diši po limoni, cvete pa v maju in juniju.

6. Zlato jabolko ali kranjska lilija (*Lilium carnolicum*).

7. Zlati klobuk ali turška lilija (*Lilium maritagon*) ima spodnje liste v navideznem vretencu. Cvetni listi so mesno rdeči, s temnimi pegami in zavihani nazaj. V zemlji ima rumeno čebulo. Cvete v juniju in juliju.

8. Brstična lilija (*Lilium bulbiferum*) ima liste razvrščene spiralasto, v zalistju pa so rjavi brstiči, po katerih je rastlina tudi dobila ime. Cvetni listi so oranžno rdeči, le pri vrhu so rahlo zavihani. V zemlji ima belo čebulo. Cvete v juniju in juliju.

9. Gorska logarica (*Fritillaria tenella*) raste po senožetih in med grmovjem. Ima ozkočrtalaste liste. Cvetovi so posamič, dolgi do treh centimetrov, rahlo povešeni. Cvetni listi so ozkojajčasti, zunaj temno rdeči ali zelenkasti ter pegasti, znotraj rumenkasti in z rjavimi pegami. Cvete v aprilu in maju.

10. Šmarnica (*Convallaria majalis*) ima bele, kimaste, močno dišeče cvetove, ki so združeni v enostransko socvetje. Jeseň se razvijejo rdeče jagode. Cvete v maju in juniju.

11. Gorski narcis (*Narcissus stellaris*) je nedvomno najbolj znan z belih majskih trat izpod Golice, vendar v aprilu cveti tudi na kraških senožetih in košenicah.

12. Močvirski meček (*Gladiolus paluster*) raste po močvirnih travnikih in po grmovnih pobočjih ne samo na krasu, ampak po vsej Sloveniji. Ima živo rdeče cvetove. Listi so ozko suličasti. Cvete v maju in juniju.

13. Ilirski meček (*Gladiolus illyricus*) raste po vlažnih travnikih. Cvet je nekoliko večji, vendar prav tako rdeč kot pri prejšnji vrsti. Cvete v maju in juniju.

Vse našete vrste je prepovedano trgati, ruvati, prodajati, ponujati v nakup, kupovati ali izvažati. Verjetno pa ni treba posebej poudarjati, da naj bi to veljalo tudi za vse ostale rastline, ki jih bomo srečevali po naših potepanjih bodisi na krasu bodisi kje drugje.

HIDROELEKTRARNA V MAVČIČAH

Na Savi pri Mavčičah južno od Kranja so se že začela pripravljala dela za gradnjo jezua za hidroelektrarno, ki je del savskega hidroenergetskega sistema. Nastalo umetno jezero od Drulovke do Mavčič bo nekoliko spremenilo krajinsko podobo tega predela. Jezersko podobo bo dobila Sava pri Trbojah, dvignila pa se bo tudi gladina vode v Zarici, eni najlepših slovenskih sotesek v konglomeratu. Prekrita bodo zlasti prodišča in slikoviti konglomeratni balvani. S tem bodo izginili nekateri življenjski prostori, na katerih so v soteski zaradi osamljenosti lepo razvite biocenoze. V Zarici srečamo tudi precej naplavljenih alpskih rastlin, med drugim je tu tudi najnižje znano rastišče planike v Sloveniji. Stanje v soteski je zabeleženo skozi vse letne čase z geomorfološkimi, florističnimi in favnističnimi popisi, fotografirano in snemano na 16 mm filmski trak. Na ta način na Zavodu SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine beležimo izgubljeno naravno dediščino. Kadar v takih trenutkih mislimo na osiromašenje naravne zakladnice, se spomnimo na Sočo in podobne izjemne vrednote. Prepogosto moramo delati kompromise med interesi gospodarstva in varstvom okolja.

Peter Skoberne

NARODNI PARKI V JUGOSLAVIJI

»Narodni parki so večja, naravno zaključena, v večjem obsegu pretežno prvobitna območja z izrednimi naravnimi značilnostmi (npr. krajinske lepote, naravoslovne posebnosti, znanstvene redkosti ipd.), ki imajo poseben narodni, kulturni, znanstveni in rekreacijski pomen.

Narodni park je najvišja in najcelovitejša varstvena skupina. Zato so merila za priznanje njegovega statusa zelo zahtevna. Narodni park mora imeti dovolj veliko in strogo zavarovano osrednje območje, za obrobne cone pa lahko velja milejši varstveni režim. Po zakonu ga mora razglasiti najvišje nacionalno predstavniško telo (v našem primeru Skupščina SR Slovenije). Imeti mora svojo operativno upravo in strokovno nadzorstvo (na nacionalni ravni) ter zagotovljena stalna finančna sredstva za izvajanje varstva«.

Tako pravi definicija o narodnih parkih. V Jugoslaviji imamo 15 NP, od katerih so nekateri v skladu s to oznako, drugi pa ne. Skupna površina je 301 704 ha, kar je samo 1,18 % površine celotne Jugoslavije.

SR Slovenija:

Dolina Sedmerih jezer (Triglavski narodni park) je naš edini NP. Razglašen je bil leta 1961, velik je 2000 ha. Je eden naj-

lepših in naravoslovno najzanimivejših predelov Julijskih Alp s številnimi geološkimi posebnostmi, redkimi fosili, ledeniški jezeri, z visokogorskim krasom, s pravo paleto najrazličnejših rastlinskih vrst in značilnim visokogorskim živalstvom.

SR Hrvatska:

Mljet (del otoka) je eden od štirih NP v sosednji republiki. Razglašen je bil leta 1960, velik je 3100 ha in leži na zahodnem delu otoka. Posebno zanimivi sta dve jezerci z otočkom.

Paklenica je znana zlasti alpinistom. Ta narodni park je bil razglašen 1949. leta, velik je 3617 ha, obsega pa tako Veliko kot Malo Paklenico.

Plitvička jezera so svetovno najbolj znan NP v Jugoslaviji. Razglašen je bil 1949. leta, velik je 20 000 ha. Plitvička jezera so znana po svojih 16 manjših in večjih jezerih, ki so nastala zaradi lehnjakovih pregrad.

Risnjak v Gorskem Kotaru je bil razglašen za NP leta 1953. Velik je 3014 ha. Posebno značilni so višinski pasovi rastlinstva in kraški relief.

SR Bosna in Hercegovina:

Kozara je bila razglašena za NP leta 1967, velika je 3375 ha. To je spomenik naše revolucije, značilna pa je tudi njena flora in fauna, zlasti bukovi in jelovi gozdovi. Sutjeska je drugi NP v tej republiki, razglašen je bil leta 1965, velik je 17 250 ha. Obsega področje Tjentišta in Zelengore z ledeniški jezeri, kanjonom Suhe in Sutjeske in s pragozdnim rezervatom Perućica.

SR Srbija:

Djerdap je bil proglašen za NP leta 1974 zaradi prostorske celote z naravnimi in kulturnimi vrednotami. Velik je 82 000 ha. Fruška gora je bila razglašena za NP leta 1960 zaradi naravnih, kulturno-zgodovinskih vrednot in rekreacijskih možnosti. NP je velik 22 460 ha.

SR Črna gora:

Biogradska gora je bila razglašena za NP leta 1952 zlasti zaradi svojega pragozdnega rezervata. Velik je 3400 ha.

Durmitor obsega sam gorski masiv z istim imenom in kanjon reke Sušice. Za NP je bil razglašen leta 1952, velik pa je 33 000 ha.

Lovćen je bil razglašen za NP leta 1952, velik pa je 2000 ha. Poleg naravnih posebnosti je znan po grobnici velikega pesnika Njegoša.

SR Makedonija:

V tej republiki so trije narodni parki: Galičica je bila razglašena za NP leta 1958, velika pa je 23 000 ha.

Mavrovo je bilo razglašeno za NP leta 1949, velik je 73 088 ha.

Pelister je velik 10 400 ha, za narodni park je bil razglašen leta 1948.

(Vsi podatki so povzeti po publikaciji Zaščitená prirodna baština Jugoslavije, 1978).

N. Praprotnik

ZAŠČITENA PODROČJA IN — GOLF

Tudi drugod silijo v naravo načrti, ki si jih izmišljamo zato, da bi si osladili življenje. Tak primer v zadnjem času buri glasove na Tirolskem, ko načrtovalci žele urediti igrišče za golf na zaščitenem področju Rittensa. To pravzaprav ni več samo želja, ker bo kmalu postala stvarnost. Zanimivo pri tem pa je, da se bo to zgodilo kljub številnim protestom predvsem tistih, ki se zavzemajo za varstvo okolja, društev in posameznikov.

Vsi ti so prepričani, da bo poslej to imenitno zaščitenó osrčje izgubljeno za sploš-

no rabo. Tam zdaj že sekajo gozd, v velikem obsegu spreminjajo podobo tal in lotili so se celo vode, ki je za prebivalce Rittensa izjemnega pomena. Preusmerili jo bodo za namakanje na novo urejenih travnatih površin.

Tožba za izgubljenim naravnim rezervatom je zašla tudi med časopisne stolpce. Tako na primer »Tiroler Volkskultur« obtožuje: »Mnogi se tolažijo s tem, da bo vse to ozemlje le ostalo zeleno. To je res. Toda, kakšno zelenje bo to? Umetna pokrajina z neke vrste angleško travo. V kakšnem mestu bi se tega že morda veselili; bogastvo flore v Rittensu pa bo uničeno. Vsi vemo, da ne smemo odtrgati niti ene same zaščitené cvetlice, kaj šele, da bi si nabral cel šopek, tu pa gre v pozabo celo področje izjemno zanimive gorske flore.«

Mimogrede: Vse to se dogaja ob sami akciji, ki jo je sprožil evropski parlament in se odvija pod geslom: Rešimo še zadnje v divjini živeče živali in redko rastlinje...

F. L.

ALPINISTIČNE NOVICE

NOVI PODVIGI TUDI V PAMIRJU

Lepe uspehe so v poletju 1978 dosegle nekatere sovjetske naveze tudi v jugozahodnem Pamirju. Tadžikijski plezalci iz Dušanbeja — šest mož pod vodstvom O. Kapitanova — so v 116 urah preplezali 1170 m visoko SV steno Pik Moskovskaja Pravda (6075 m): poprečni naklon 83 stopinj, 200 skalnih, 4 vijačne in 19 ledenih klinov, deset večinoma izjemno težavnih bivakov.

V devetih dnevih je osem plezalcev pod vodstvom O. Šumilova iz plezalskega tabora »Artuč« po 122 urah premagalo v Fanskih gorah skoraj 2000 m visoko SZ steno Pika Miralija (5180 m), uporabili so 250 skalnih, 93 ledenih in 19 vijačnih klinov. Le približno 900 m stene so zmogli v prostem plezanju, sicer je bilo treba pogosto uporabljati pomožna sredstva, zlasti še v zgornji tretjini vzpona, kjer so pogosti previsi, skala pa je poledenela. Težave ali točneje nevarnosti so se stopnjevale, ker je stena neprestano izpostavljena padajočemu kamenju in ledu. V minulih letih je O. Šumilov dvakrat skušal preplezati to steno, vendar je moral obakrat odnehati.

Osem ukrajinskih plezalcev iz športnega društva Burevestnik je pod vodstvom V. Kovtuna preplezalo novo smer v 1800 m visoki S steni osrednjega vrha Sauk-

Džailjauja (5220 m): 180 skalnih in 39 ledenih klinov.

Petčlanska naveza pod vodstvom G. Čunovkina iz Leningrada je v neugodnih vremenskih razmerah preplezala 2400 m visoko SV steno Pik Komunizma (7495 m) po novi smeri: 157 skalnih in 139 ledenih klinov. Mraz, ki je dosegel ponoči — 27 stopinj, je moze hudo zdeloval. Da bi se plezalci po ledenomrzlih bivakih vsaj nekoliko ogreli, so se delovni dnevi začenjali šele ob 9. ali 10. uri.

Pet plezalcev iz Taškenta je pod vodstvom A. Putineva preplezalo na Pik Komunizmu novo smer v SV steni, desno od Čunovkinove smeri, v osmih dneh.

V gorski verigi Darvas se je šestim Moskovčanom posrečil prvenstveni vzpon na Arnavad; smer so preplezali prek stebra v Z steni v treh dneh.

Nadalje so v Pamirju opravili še 12 prvenstvenih vzponov na pet in šesttisočake, kot tudi 35 težavnih prvenstvenih pristopov 5 b. V Tienšanu pa so v istem času opravili osem prvenstvenih pristopov.

M. A.

KAVKAZ

V Alpinismusu 3/1980 poroča moskovski sodelavec te revije Ferdinand A. Kropf o najpomembnejših plezalskih podvigih v

poletju leta 1978 na področje Kavkaza in Pamirja. Vremenske razmere so bile takrat izredno neugodne, včasih so se alpinisti srečali v stenah celo z docela zimskimi pogoji. Kljub temu so sovjetski plezalci dosegli nekaj izrednih uspehov.

Tako so v zahodnem Kavkazu štirje inštruktorji plezalskega tabora »Usunkol« pod vodstvom B. Korablina v 47 urah preplezali 1200 m visoko J steno Zamoka, ki dosega višino 3930 m. Poprečna strmina preplezane smeri je znašala 85 stopinj, za vzpon pa so potrebovali 242 različnih klinov.

Štirje plezalci športnega društva Trud so pod vodstvom O. Žarova v 52 urah preplezali 600 metrov visoko, prepadno in deloma previsno SV steno Kirpiča (3740 m), pri čemer so si morali izdatno pomagati z umetnimi pomagali.

Znani sibirski plezalec E. Kotov je skupaj s petimi tovariši iz Krasnojarska preplezal 1300 m visoko SZ steno Bolšoj Naharja (3780 m) po novi in vseskozi zahtevni smeri. Za ta podvig so potrebovali 77 ur plezanja, 195 skalnih in 20 lednih klinov, tri noči pa so bivakirali v sedežnih zankah.

Poleg tega so na Kavkazu preplezali še naslednje prvenstvene smeri težavnostne stopnje 5B: J steno Dvuzubke, SZ steno Bašiltava, na Dzailiku so obvladali Z steno južnega stebra, izpeljali so novo smer 4460 metrov visokega Čegem-Bašija. In na koncu je pet plezalcev georgijskega alpskega kluba pod vodstvom O. Cazaradzeja v šestih dnevih premagalo JZ steno Z vrha Ščara.

M. A.

MOUNT EVEREST, JUŽNO SEDLO PRVIKRAT TUDI POZIMI

Poljska ekspedicija na Mount Everest je dobila razmeroma pozno dovoljenje za pristop in se je tako znašla ob vznožju najvišje gore na svetu šele zadnje dni decembra lani. Prva polovica januarja jim je bila vremensko kar naklonjena, tako so lahko hitro in razmeroma varno prekoračili znani in zloglasni Ledeni slap in postavili troje višinskih taborov:

8. januarja Tabor I na višini 6000 metrov;
9. januarja Tabor II na višini 6500 metrov,
15. januarja pa Tabor III na višini 7150 metrov.

Pri delu jim je nagajal orkanski veter. Najmočnejše je vel 20. januarja. Veter prihaja s tibetanske strani, se pravi prek Južnega sedla in se spusti na ledenik Khumbu. Z muko postavljeni tabori so bili uničeni, poleg tega pa je veter nagajal tudi odpravi, ker zaradi njega niso mogli napredovati. Zagrizeno so se borili in poskušali doseči vsaj Južno sedlo. Uspelo jim je urediti le en depo na višini 7830 metrov. Šele 11. februarja so Krzysztof Wielicki, Walenty Fiut in Leszek Cichy do-

segli Južno sedlo (7986 metrov), kjer so uredili tudi 4. višinski tabor. Tu sta prenočila dva in sicer Fiut in Wielicki, kjer je bila temperatura ponoči prek minus 40° celzija, veter pa jima je onemogočil, da bi kuhala. Potrebno bi bilo štiri dni boljšega vremena, da bi poskušali doseči tudi vrh, toda dovoljenje je poteklo s 15. februarjem, čeprav so se poljski kolegi v Katmanduju zagrizeno borili za podaljšanje, kot ti može s samo goro.

Josef Nyka

ŠVICARSKI KLUB ŽENSK ALPINISTK

Če bi pregledali najnovejšo listo članstva UIAA, bi ugotovili, da v njej ni več zapisanega švicarskega društva žensk — alpinistk (Club Suisse de Femmes Alpinistes). Vemo, da se je leta 1918 peščica montreuxških žensk odločila, da bi ustanovila svoje društvo, ker so jih pač moški, ki so se združevali v švicarskem alpskem klubu, zavrnil, ko so se hotele včlaniti v njihovo društvo. Temu zgledu so seveda hitro sledile tudi druge »ženske skupine« in tako je bila prva predsednica društva srečna, ko je videla kakšen odmev je vzbudil ta predlog oziroma to dejanje. V nekaj letih so že zapisale visoko število svojega članstva — prek 8000 žensk v 55 sekcijah. Seveda pa je v vsem tem obdobju ostalo v zraku vprašanje o skupnem nastopu tako moških kot žensk. Vendar se Švicarji niso hoteli niti pogovarjati. Moralo je priti do leta 1978, ko je skupščina odločila, da bo ta problem vendarle predložila v razpravo in to na jesenskem zasedanju. In tako so oktobra delegati sprejeli in potrdili idejo, da odpro svoje društvo tudi ženskam. Generalna skupščina je v začetku oktobra to listino o združitvi ratificirala in tako je med ženskami zavladalo olajšanje in zadovoljstvo, čeprav so le težko zapustile svoj toliko let uspešen Club Suisse de Femmes Alpinistes. In tako je z začetkom letošnjega leta v Švici društvo enotno, saj pod isto streho združuje tako moške kot ženske člane. Tradicija je trda, konservativnost včasih še bolj.

B. B.

ROMUNI USPEŠNI V POGORJU MONTBLANCA

Na povabilo francoskega alpinističnega kluba so v poletju 1979 prvič prišli v Zahodne Alpe romunski plezalci. Naveza v sestavi Emil Coliban (37), Viorel Nicolaescu (40) in George Iusco (26) je bila med tem obiskom nenavadno uspešna. Preplezati ji je namreč uspelo v prvem poskusu ameriško direktno smer v Drujevi zahodni steni, Bonattijevo smer v Grand Capucinu in naposled še Vaucherjevo smer v ostenju Aiguille de Peigne.

M. A.

ZAVAROVANJE SESTOPNE SMERI V EIGGERJEVEM ZAHODNEM RAZU

Med sestopi po Eigerjevem zahodnem razu je prišlo že do številnih hudih nesreč; vsako leto se je prav na tem razu smrtno ponesrečilo po več alpinistov. Kot že večkrat doslej v podobnih primerih, se je zdaj »Švicarska reševalna letalska straža« odločila učinkovito zavarovati to nevarno sestopno smer.

Helikopter HB-XFF omenjene straže, ki je sicer stacioniran pri BOHAG v Interlaknu, je s pilotom U. Soltermannom po letel 28. 9. 1979 in prepeljal šest gorskih vodnikov, ki so hkrati pomožni piloti, iz Grindelwalda neposredno do zahodnega raza, seveda z vsjo potrebno opremo. Obe skupini sta imeli na voljo vsaka svoj električni agregat in vrtalno kladivo. Skupini sta vgradili v razu 15 železnih drogov, ki so rdeče popleskani in na vrhu opremljeni s kovanim obročem. Na tri drogeve so tudi pritrdili smerne puščice. Upati je, da bodo s temi drogovi preprečili številne gorniške nesreče.

Znana švicarska revija »Die Alpen« 1/1980 v zvezi s tem poroča, da je celoten podvig veljal okroglih 5000 švicarskih frankov.

M. A.

ALPINIZEM V PERUJSKIH ANDIH

Nova vodniška agencija

V maju in juniju 1979 je predsednik alpinistične sekcije dežele Basel H. Frischknecht organiziral odpravo v perujske Ande. Ker so doživeli številne neprijetnosti z nemškimi agencijskim predstavništvom, so se odločili, da bodo zaupali organizacijo vzpona na Huascarán perujskemu gorskemu vodniku Justu Lucianu Shuanu. Odprava je bila na poti 17 dni in je v tem času dosegla južni vrh Huascarana, pri čemer je že omenjeni gorski vodnik poleg drugega dokazal tudi svoje nesporne plezalske sposobnosti.

Shuan se je izkazal v vsakem pogledu in ga celotno moštvo odprave označuje za zelo zanesljivega. Vodja Švicarjev je z njim navezal zelo tesne stike in tako mu je Shuan proti koncu prejšnjega leta sporočil, da je ustanovil v Huarazu, ki je izhodišče za številne plezalske in pristopne smeri v Andih, skupaj s svojim prijateljem, novo vodniško agencijo. Ta je dosegljiva pod naslovom: Huaraz Guía Tours E. I. R. L., Justo Luciano Shuan, Avenida Luzuriaga 740, tel. 7402832 Huaraz, Huaraz/Ancash, Peru.

To priporočilo se zdi švicarski reviji »Die Alpen« zelo umestno, saj se je doslej vse prevečkrat dogajalo, da so posamezne odprave ali manjše skupine naletele na izrazito trgovsko sposobne posredovalce.

M. A.

V ITALIJI ZNOVA PRIPRAVLJAJO ODPRAVO NA MOUNT EVEREST

V Italiji so lani znova začeli pripravljati pravicato mamutsko odpravo na najvišjo goro sveta — Mount Everest. V načrtu imajo, da bi odprava štela 30 italijanskih plezalcev in 14 nepalskih šerp, vrh pa naj bi dosegli po jugovzhodnem grebenu. Za vodjo odprave je bil že določen Francesco Santon, ki bo izbral udeležence predvsem iz Benečije, med njimi pa naj bi bilo tudi pet žensk.

Anonimni avtor informativnega sestavka o tej odpravi, objavljen je bil v reviji Alpinismus 3/1980, pravi, da se strokovnjaki sprašujejo, kaj Italijani še sploh iščejo v običajni pristopni smeri na vrh Everesta, kajti na tej isti poti in gori so že dosegli popoln uspeh leta 1973. Uspešna je bila takrat mamutska odprava, ki je štela kar 64 udeležencev in 70 visokogorskih nosačev, vodil pa jo je Guido Monzino. Vrh je takrat doseglo deset mož v dveh skupinah, kar so v zgodovino Everesta zapisali kot 14. in 15. pristop. Kljub temu je v Italiji očitno še vedno veliko navdušenja za izvedbo takšnih »počitniških« podvigov.

M. A.

KARAKORUM SLOVITI STEBER ULI BIAHO

Ameriška revija »Off Belay« je objavila podrobnosti o prvenstvenem vzponu na znameniti skalnati steber Uli Biaho v skupini Paija v gorovju Karakorum. Štirje Američani — Bill Forrest, Ron Kauk, John Roskelley (vodja) in Kim Schmitz — so si postavili bazno taborišče na ledeniku Trango v višini 4100 metrov. Tri dni so potrebovali samo za prenos tovorov prek 800 metrov visokega in strmega ledenega žleba ob vznožju vzhodne stene. V boj z navpično skalno steno so se spustili 24. junija 1979 v pravem alpskem slogu. Vso potrebno opremo in hrano so namreč razdelili na sedem vreč, ki so tehtale vsaka po 25 kilogramov. Po steni navzgor so jih transportirali po zgledu Poljakov in Angležev med vzponom na Čangabang: izmenoma sta po dva moža plezala naprej, preostala dva pa sta za njima skrbela za transport. Bivakirali so v visečih mrežah. Delo v steni so začasno zaustavili štirje snežni viharji, eden med njimi je divjal ves dan. 3. julija so stali vsi štirje možje na vrhu stebra, ki pa so ga izmerili nekoliko previsoko z 22 000 čevlji, kar nanese 6700 metrov. John Roskelley je označil vzhodno steno Uli Biaha kot eno najtežavnejših plezarij na svetu — zanj osebno je zahtevala več moči in naporov kot vzpon na K-2, ki ga je bil opravljal v letu 1978.

M. A.

Kredarica, naša skrb

**MONTBLANŠKA SKUPINA
SEVERNO OSTENJE
V GRANDES JORASSES**

Približno dva kilometra široka in med 500 in 1200 metrov visoko severno ostenje šestvršnega Grandes Jorasses v Montblanškem pogorju, ki je hkrati mejni greben med Francijo in Italijo, je sodilo v 30 letih med tri zadnje probleme v Alpah. Potem ko je leta 1935 nemška naveza Rudolf Peters in Martin Meier premagala steber Croz, tri leta zatem pa so bili po številnih poskusih zmagoviti v stebru Walker italijanski plezalci Riccardo Cassin, Luigi Esposito in Ugo Tizzoni, je veljalo odkrivanje mogočnega severnega ostenja vsaj začasno za zaključeno.

Šele po končani drugi svetovni vojni so številne nepreplezane smeri v tem ostenju znova vzbudile zanimanje mednarodnega alpinizma. Do danes so najrazličnejše naveze potegnile v tem ostenju 21 različnih smeri oziroma variant, in to: osem francoskih, tri italijanske (ob sodelovanju enega Švicarja), po dve britanski, nemški, slovenski in poljski ter po eno slovaško in japonsko. Del teh smeri so v minulih letih preplezali v zimskih razmerah, nekatere pa celo posamezniki.

Avtor nemškega vodnika po Montblancu Pit Schubert je za četrto letošnje številko revije »Alpinismus« sestavil pregled vseh smeri v severnem ostenju Grandes Jo-

ressesa. Pregled je opremil s podrobnim opisom smeri, poimenskim seznamom prvopristopnikov, časom in datumom vzpona ter težavnostno stopnjo. Zaradi obširnosti tega pregleda bomo tokrat povzeli le opisa obeh slovenskih smeri.

Pod številko 16 je vpisana slovenska smer med stebrom Croz in Pointe Hélène. 7. in 8. julija 1977 so jo preplezali Franc Knez, Vanja Matijevc, Lado Vidmar in Jože Zupan, težavnostna stopnja je označena s VI — (ED = extremit difficile, inf., torej skrajno težavno).

Pod številko 19 pa je vpisana jugoslovanska smer na Pointe Hélène, ki sta jo od 4. do 6. avgusta 1976 preplezala Janez Gradišar in Igor Herzog. Težavnostna stopnja te smeri je označena prav tako s VI — in z enakimi pojasnili kot pri smeri št. 16.

M. A.

VK
47

RAZGLED PO SVETU

PLANINARJENJE SREDI ATLANTIKA

Po zelo uspešnih planinskih turah na Kreti in na Korziki si je innsbruški voditelj zasebne šole za planince izmislil za svoje tečajnike res nekaj posebnega. Povabil je svoje varovance na planinski izlet na Teneriffe in Madeiro. Povabilo je bilo nenaavadno: planinarjenje z delno visokogorskim značajem sredi Atlantskega oceana! Na Teneriffi bi bilo to možno, kajti najvišja gora na tem otoku, imenovana Teide, je 3718 m visoka. Kaj pa na Madeiri? Na otoku večne pomladi, izbranega vina, izdelovalcev pletenih košar, finih čipk? Toda, vabilo je bilo tako prepričljivo, da je kazalo ubogati.

Letalo je varno pristalo na ne predolgi pristajalni stezi letališča Funchal. Za izrazito južno in toplo podnebje so bili planinci z evropskega severa povsem napako opremljeni. Avtobus jih je odpeljal do hotela »Galomar« v Canicu, visoko nad morsko obalo.

Že naslednje jutro se je začela prva tura, ki je pomenila nekakšen aklimatizacijski uvod. Povzpeli so se do vulkanskega vzhodnega rta na otoku. Pot je bila prijetna, vila se je skozi prelepo kraško pokrajino, po policah in nad previsi, od koder je bil prelep pogled na številne zalive.

Napornejši je bil tretji dan. Hodili so pet ur in sicer po dobro zavarovani poti po planinskem svetu, precej podobnem Dolomitom. Prišli so do kočee »Delegacao de Turismo«. Nenaavadne na tej turi so poševne gorske stene, predor za planince in redka gorska flora. Lepa tura je tudi do Curral das Freiras, kraja, ki je tipičen za portugalski otok Madeiro.

Za zadnji dan so rezervirali turo na 1810 metrov visok vrh Pico Arieiro. Od tam naprej se začenja dokaj naporen vzpon na Pico Ruivo; ta je s svojimi 1862 m najvišji vrh na Madeiri. Pogled s tega vrha zajame ves otok, katerega obala se strmo spušča v temnomodro morje. Pot gre naprej po dobro zaznamovanih stezah prek slikovitega hribovja do Encumeade. Vso slikovito otoško planinsko pot pestré stare kmečke hiše, ob katere so prislonjeni moderni turistični bungalovi, po zidovih se pno modre plezalke, slika pa dopolnjujejo palme, kaktusi, figova drevesa, bananovci, sladkorni trs in vinska trta.

Povsem drugačna, toda nič manj zanimiva pot je speljana ob »levadas«, to je umetnih namakalnih prekopih — prav tem se mora otok zahvaliti za precejšen del svojih rodovitnih površin. Speljani so kilometre daleč po pokrajini. Ob teh prekopih so turistične steze, marsikje je izvrtan v

skale predor, da ljudje lahko nadzirajo pretok vode, obenem pa ti predori omogočajo turistom, da brez večjega napora prehodijo rodovitna polja, se zadržujejo v sadovnjakih ali pa opazujejo delo narave v prelepih vinogradih.

Alpinizem na Madeiri ne zahteva veliko alpinističnega znanja, vsekakor pa dobro obutev in ustrezno opremo.

F. L.

PROGRAMI OB »TRENTSKEM« FESTIVALU

V tednu med 27. aprilom in 3. majem se je v Trentu odvijal program v okviru 28. mednarodnega filmskega festivala planinskih in raziskovalnih filmov »Citta di Trento« z nizom tem, ki so vezane na ekološko dediščino in na človekovo odkrivanje narave, torej tudi na malo ali pa slabo poznane antropološke skupnosti ter na teme iz alpinističnega sveta.

Tokrat se je zvrstilo že 21 srečanj alpinistov, ki so se ga udeležili plezalci iz več evropskih držav; na tem srečanju so poskušali najti razlog za spremembe, ki nastajajo v miselnosti in vedenju plezalcev zavoljo novih tehničnih pripomočkov, ki jih v zadnjih letih s pridom uporabljajo. Če preučujemo razvoj alpinizma v tej smeri, so to zelo pomembne spremembe. Poznavanje tega problema pa vsekakor nudi možnosti za boljše medsebojno razumevanje in poznavanje etike, ki jo mora spoštovati vsaka alpinistična skupina, kadar sestavlja odpravo za osvajanje novega vrha.

Pomembnost tega srečanja je poudarilo tudi dejstvo, da se je med festivalom odvijala tudi skupščina evropskih predstavnikov UIAA — to je Mednarodnega združenja alpinističnih društev.

V festivalni dvorani »Teatro Sociale« so nadaljevali razpravo o gorah kot o bivališču človeških skupnosti, ki so še tesno vezane na okolje, kjer so se rodile, čeprav so življenjski pogoji skrajno neugodni in jih želje lahko vodijo v propad.

Imeli so tudi filatelistično razstavo tako kot vselej doslej, novost pa je bila, da so obiskovalci festivala lahko občudovali nepalsko arhitekturo, ki sta jo v sodelovanju z UNESCO pripravila profesorja Sestini in Somigli. Omembe vredna pa je tudi razstava, ki sicer na videz nima nič skupnega s filmskim festivalom — je pa z raziskovalnega gledišča izredno zanimiva. To je razstava kač-strupenjač z vseh koncev sveta in sicer v kletkah z njihovim naravnim okoljem. Festivalu je razstavo poklonila skupina bolonjskih ljubiteljev narave in »lovcev«.

Živa narava, bi lahko rekli, z znanstveno razlago.

In še o nagradi ITAS za literaturo v gorah. Za letos so predlagali temo »Minerali, fosili, flora in fauna gorskih območij«. O vsebini festivalskega dogajanja pa bomo poročali prihodnjic.

B. B.

SKRB ZA PLANINCE — FILMSKE AMATERJE V DAV

Prvi namig za to je lani dal Armin Erdenkäufer iz Nürnberga, dober planinec in izvrsten amaterski filmski snemalec. In ta namig je rodil tudi sadove. Na razpis so prijavi prek 80 filmov, od teh pa je bilo kar 63 uvrščenih v konkurenčno prikazovanje. Vsi filmi so bili formata super 8 mm, opremljeni pa so bili z govorom in glasbo.

To srečanje amaterskih planinskih filmov je imelo dvojni namen: vzpodbuditi amatersko filmsko dejavnost med planinci in jo usmerjati ter okrepiti raven filmskih del s področja planinstva.

In rezultat te zamisli: natečaj bodo ponovili vsako leto, za tokrat pa so podelili te nagrade:

Pet filmov je dobilo posebno nagrado DAV, to so: trekking film, Na prestolu bogov, Rolfa Streckerja; film o gorski divjadi, Kralj Alp (gamsi v Gran Paradiso), prav tako Rolfa Streckerja ekspedicijski film, Vihar na Dhaulagiriju III, Gerharda Habera; film o plezalnem vzponu, Sesto Dolomiti Ferrata, Manfreda Kugelmanna in film Eigertour, Wolfganga Ossenschafta. Pet filmov pa so ocenili za nadpovprečne dosežke. To so: Skalnate stene Sankt Bartholomä, Bernulfa von Crailsheima, V soboto popoldne, Heinza Kühnela, Moj prvi vzpon z očkom, Haralda Sossaua, Alaska 1977, Ewalda Willnerja in Rumene stene in modro nebo, Arthurja Zolla.

Naj dodamo, da so skoraj vsi ti filmi našli svoj prostor tudi v redni televiziji. Poleg te bogate bere je bilo tudi nekaj načelnih pripomb, ki so jih prispevali strokovnjaki.

Predvsem je bilo ugotovljeno tole:

Vsak film ima rdečo nit, te pa pri mnogih filmih na tem pregledu ni bilo. Film mora usmerjati neka tema, ki naj bi bila zaključena. Tedaj, kadar se več planincev zvrsti zaporedoma na filmskem platnu, še ne moremo govoriti o planinskem filmu.

Pripoved o planinah ne prenese preskokov v mislih, zato mora film posvetiti vso pozornost »časovnim preskokom«, ne sme biti preobremenjen z očitnimi nesmisli, slike morajo teči v logičnem zaporedju. Pogosto je mogoče prelive izpeljati samo z rezom in kombinacijo planov. Na to mora tudi amaterski snemalec misliti ves čas snemanja, da prinese domov dovolj potrebnega filmskega materiala. Časovni in slikovni preskoki so pri amaterjih (ven-

dar na splošno ne samo pri njih) najpogostejše napake.

In še nekaj tehničnih pripomb:

Avtomatično osvetljevanje sicer zelo olajša filmanje, toda avtomatika ne more odločati o tem, ali je najpomembnejši motiv, na katerega je treba nastavljati osvetlitev, tudi v resnici najbolj osvetljen?

Ton, glasba in besedilo: tonska izpeljava bi se morala prilagoditi tistemu, kar se dogaja na filmskem platnu. Plošče s planinskimi pesmimi še niso filmska glasba. Frank Presse pravi: »Film ne sme biti okrašen z glasbo tako, kakor je na primer torta prelita s sladkorjem. Popoln mir, če je le primerno vključen v dogajanje na filmu, je legalno sredstvo za povečanje napetosti pri gledanju filma.

Komentarju, besedilo, ni treba, da vselej temeljito pojasnjuje sliko. Slika mora govoriti, če je treba, tudi sama zase. In končno: Najvažnejše dogajanje pri filmu je — montaža. Temeljno pravilo je: še nikoli niso nobenega filma res dosledno razrezali, ločili dobro od slabega. Najprej je treba izrezati vse ne preveč uspele posnetke in posamezne slabo osvetljene kadre. Potem je treba marsikaj žrtvovati predpisani dolžini filma. Pri tem mora biti avtor do samega sebe zelo strog, tako strog, da včasih kar boli, ko sega po škarjah...

Tisti, ki hoče napredovati kot dober filmski amater — vemo pa, da jih je vsako leto več — naj ve, da se bo razvil v dobrega filmskega amaterja le v klubu filmskih amaterjev. Filmati je res lahko. Manj lahko je sprejeti spoznanje: posneti tak film, ki bo vsklajen z idejo, načrtom in name-nom, je verjetno težka naloga. Prav zavoljo tega pa je tudi toliko vabljiva.

Res je veliko vabljivosti v tem, da se znajdemo s filmsko kamero na gori, ki jo imamo radi in ko bi radi prav s to pripravo ohranili živost spominov... Res pa je tudi, da je še bolj lepo, če imajo ti naši »ujeti« spomini tudi rdečo nit, svojo temo, svoj filmski rez.

Toliko naj bo o tem s tujih logov s tiho željo, da bi se tudi pri nas v tem spet kaj premaknilo...

F. L. — M. K.

DRŽAVLJANSKE POBUDE PROTI ZIMSKI OLIMPIADI 1988

Nacionalna olimpijska komiteja Švice in ZR Nemčije sta že prejela kandidature za izvedbo zimske olimpiade 1988. Poleg St. Moritza in Davosa se potegujejo za to prireditve še naslednja švicarska zimska središča: Chur, Flims, Laax, Arosa in Lenzerheide. Na Bavarskem pa so se za isto prireditve spustila v konkurenčni boj tri področja:

pokrajina Berchtesgaden s krajem Chiemgau, pokrajina Werdenfels s smučarskim

središčem Garmisch-Partenkirchen in naposled pokrajina Allgau z Oberstdorfom. Še sredi najhujšega konkurenčnega boja in še preden je bila izrečena sploh kakšna odločitev, pa se je v St. Moritzu že zbrala skupina uglednih državljanov, da bi z najširšo državljansko pobudo preprečila kandidaturo svojega kraja za izvedbo tega velikega smučarskega cirkusa. Njihov najmočnejši argument se glasi: »Olimpijske igre ogrožajo okolje, hkrati pa pomenijo finančno pustolovščino.« Čeprav nasprotovalci pripadajo različnim političnim taborom in poklicem, soglasno ugotavljajo, da so olimpijske igre spolitizirana prireditve z več kot vprašljivim reklamnim učinkom. Z njimi bi namreč še okrepili enostranski gospodarski razvoj, pospešili nesorazmerne prometne investicije, ki bi pozneje nikomur ne koristile. Do podobnih državljanskih pobud je prišlo tudi na Bavarskem, četudi so posamezna smučarska središča, ki se na vse kriplje potegujejo za izvedbo zimskih olimpijskih iger 1988, podprli nekateri bolj vplivni kot ugledni politiki. Pobudniki zatrjujejo, da bodo za ta boj izkoristili vsa razpoložljiva in zakonita sredstva, da bi tako zavarovali omenjena področja in obenem ohranili naravno, še ne prehudo pokvarjeno podobo teh krajev. V tej akciji jih odločno podpira tudi nemško združenje za zaščito naravnega okolja, ki šteje nad tri milijone članov.

M. A.

TREKINŠKE TEŽAVE V NEPALU

»Kot najhujšo žalitev nepalskih običajev in nrvnosti« je obsodila nemška centrala svetovnih popotnikov početje nekaterih zahodnih turistov, ki so se brez vsakršnih oblačil razkazovali ob jezeru Pokhara. Proti takemu obnašanju nastopa v zadnjem času tudi nepalska policija. Med drugim je bilo v tej zvezi tudi opozorjeno, da je treba med izvedbo trekingov poskrbeti za pravičnejšo delitev plačila pri najemanju šerp in nosačev. Udeležencem trekingov celo priporočajo, naj se priložnostno pogovorijo z nosači brez navzočnosti najete- ga šerpe.

M. A.

NOVOZELANDSKI GORSKI VODNIKI

Vsakomur je jasno, da je v Novi Zelandiji glede na njene veličastne gore tudi več gorskih vodnikov. Vendar jih je spričo vse številnejših obiskov tujih gornikov še vedno veliko premalo, zato je tamkajšnje združenje gorskih vodnikov ob tesni naslonitvi na ustrežna mednarodna določila prav v zadnjem času pripravilo izobraževalni program, ki ga je vlada nedavno tega že tudi potrdila. Program med drugim predvideva, da morajo vsi tisti, ki se po-

tegujejo ali se nameravajo potegovati za poklic gorskega vodnika, izpolnjevati naslednje pogoje:

Za seboj morajo imeti najmanj triletno plezalske ali gorniške izkušnje v okviru določenih smeri v novozelandskih gorah; uspešno morajo najprej opraviti poletni tečaj I., ki traja 18 dni, in poletni tečaj II., ki traja deset dni, obvezna pa je tudi udeležba na dvotedenskem zimskem tečaju.

Po izpolnitvi gornjih pogojev morajo kandidati opraviti 20 tednov vodniške prakse kot pripravnik. Ta pripravniška praksa mora biti porazdeljena na najmanj tri leta, vključevati pa mora tako poletne kot zimске ture.

Hkrati se bo novozelandsko združenje gorskih vodnikov potegovalo za članstvo v UIAGM IVBV. V predsedstvo omenjenega združenja je bil pred kratkim med drugimi izvoljen tudi nemški plezalec Gottlieb Braun-Elwert, ki že dolgo vrsto let živi in deluje v tej deželi.

M. A.

NOVA POSEBNA NAGRADA NA MEDNARODNEM FESTIVALU ALPINISTIČNEGA IN RAZISKOVALNEGA FILMA »CITTA DI TRENTO«

(Festival je bil letos med 27. aprilom in 5. majem v Trentu)

ARGEALP — to je kratica delovne skupnosti alpskih področij — je letos razpisala v okviru mednarodnega festivala alpinističnega in raziskovalnega filma »Citta di Trento« posebno nagrado. Na temelju odločitve festivalske žirije so to nagrado letos prvič podelili najboljšemu filmu, v katerem je prikazana poljubna tema, ki zadeva alpska področja Bavarske, Graubündna, Lombardije, Salzburga, Južne Tirolske, Tirolske, Trentina in Vorarlberga. Za to nagrado so se lahko potegovali avtorji katerekoli narodnosti. Nagrado v višini treh milijonov lir avtomatično zavazuje avtorja, da bo moral prepustiti kopijo nagrajenega filma festivalskemu arhivu, le-ta pa jo bo smel uporabljati izključno za kulturne in informativne namene, ki ne bodo prinašali denarnega dobička. Kako se je odločila žirija, pa bomo poročali prihodnjič.

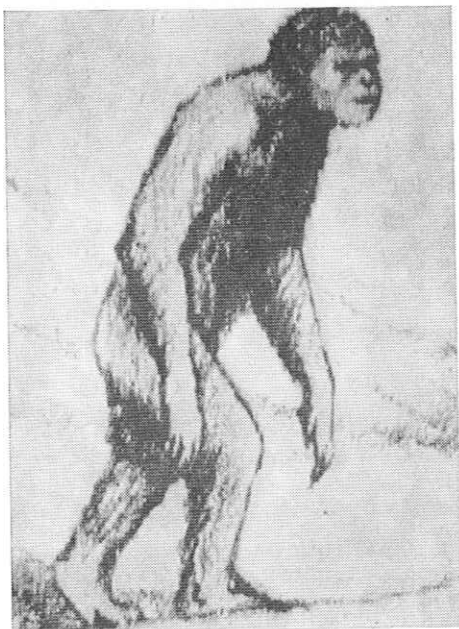
M. A.

ALI YETI RES ŽIVI?

Če bi hoteli verjeti novici, ki pravkar kroži po svetu, bi morali zapisati — jeti resnično živi. Ne bi želeli biti senzacionalni pa vendar: gre za kitajsko inačico skrivnostnega snežnega človeka, kot ugotavljajo znanstveniki iz Pekinga. Opis pa je takle: visok je meter in 98 centimetrov, obraščen z rdeče rjavo dlako, valovito lasišče sega do kolkov, drže je pokončne, ploskonoga hoja. Poročajo, da je že leta

1977 krenila močna odprava pod vodstvom antropologa Gou-ksinga na gorsko področje Shen-non-gjia. Našli so namreč sledove, »ki so bolj podobni človeškim kot medvedjim«. S sledovi so našli tudi nekaj ostankov značilne dlake, ki kažejo, da izhaja »iz višje razvitih bitij«. Kljub temu pa ne kaže jemati te ekspedicije vsaj ne tako resno, ko bi pričakovali, da bi se utegnila vrniti z izjemno pomembnimi odkritji.

Takole si pa predstavljajo kitajsko inačico snežnega človeka:

FESTIVAL GORNIŠKEGA FILMA V ŠPANIJI

Na področju gorniškega in naravoslovnega filma se kažejo v najnovejšem času v Španiji nove in zanimive pobude. Tako so v San Sebastianu že izvedli prvi mednarodni festival filmov o gorskem svetu. Žirija, ki so jo sestavljali izključno filmski izvedenci, je razdelila tele nagrade:

Veliko nagrado baskijskega planinskega združenja so prisodili Leu Dickinsonu za film Duh Kosi (hudourniška reka na področju Mt. Everesta). Nadaljnji dve nagradi sta dobila Poljak Bogdan Dziworski za film z naslovom »Olimpijada« in Nemeč Gerhard Baur za film z naslovom »Dežela, ki se nikoli ne odtaja«. Stransko nagrado je prejel Francoz Pierre Saloff-Coste za film »El gringo esquiador«.

V nasprotju z opisanim festivalom pomeni resnično novost za leto 1980 razpisani

festival »Villa de Madrid«. Na njem smejo namreč sodelovati le španski filmski amaterji, tujce pa bodo vabili k sodelovanju šele v naslednjih letih. Razpisane teme obsegajo: zaščito narave in okolja ter gorski svet. Denarno bosta prireditev podprla madridski mestni svet in neki časnik za ozkotračne filmarje. Organizacija festivala so zaupali alpinističnemu klubu Maliciosa, v žiriji pa bodo poleg filmskih režiserjev in kritikov zastopani tudi alpinisti in varuhi okolja.

VODNIK PO ŠVICARSKIH SMUČARSKIH PROGAH

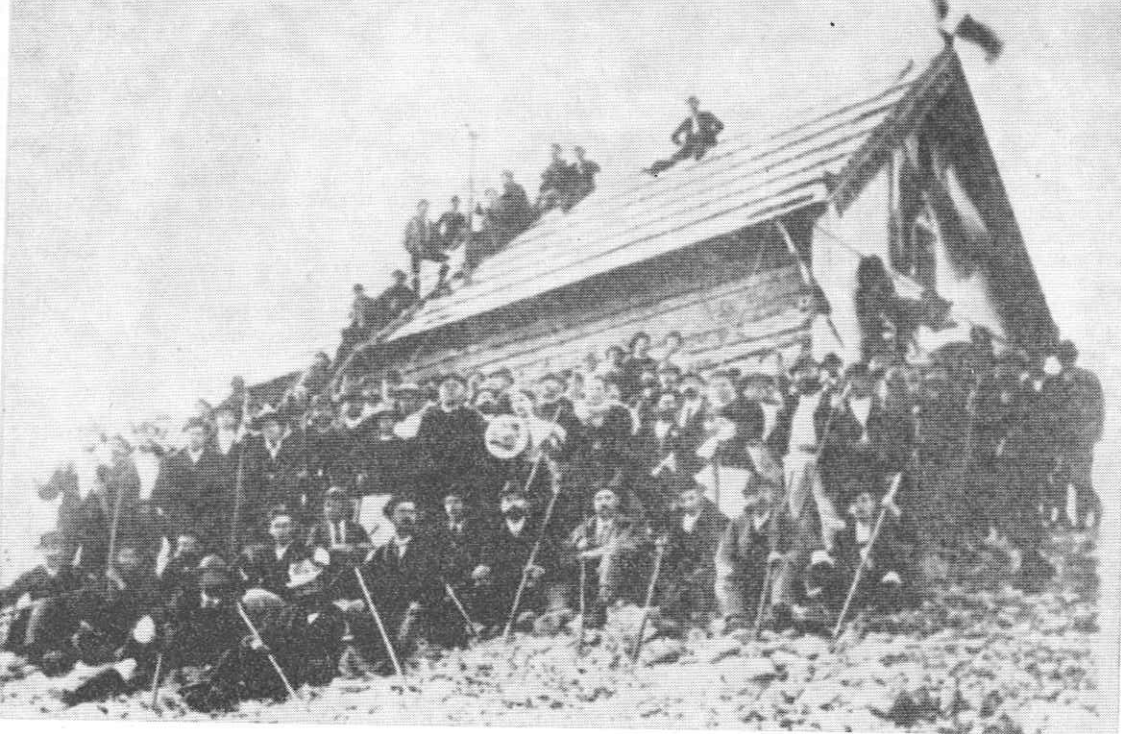
Švicarji so v zadnjih letih izdali že kar lepo zbirko smučarskih zemljevidov — specialk za skoraj vse smučarsko zanimive predele v Švici. To zbirko zemljevidov so zdaj zbrali v celotno informativno brošuro, ki jo je mogoče kupiti že od srede decembra sem v športnih trgovinah, knjigarnah in turističnih uradih. Brošura obsega dva snopiča, prvi zajema zemljevide s področja Jure, drugi pa predalpski svet in Alpe. Pregledno razporejeni podatki obveščajo med drugim tudi o infrastrukturi predela, ki je na zemljevidu (servisne delavnice za popravilo smučí, kopališča, natančno je označen začetek prog). V tem gradivu pa bi našli tudi možnosti za posamezne smučarske ture pa tudi, kje si lahko najamemo smučí in katera smučška tekmovanja si lahko ogledamo, skratka, vse natančno, uporabno, aktualno. Švicarska pedantnost, ki bi utegnila koristno rabiti za zgled tudi kakšnemu našemu podobnemu načrtu.

B. B

NOVO V UNTERENGADINU

Na Engadinskih smučiščih Bad Scuol/Ftan (1250—2800 m, 220 km od Münchna) z 12 žičnicami in 70 km smučišč velja vse od decembra 1979 geslo: »Pri nas ni treba čakati.« S to reklamo so nastopili že pred petimi leti, potem ko so leta 1971/72 odprli novo štirigondolsko žičnico od Scuola do Motta Nalunsa (2150 m).

Vse to se je naglo razvedelo, seveda ob dejstvu, da je »sanjsko smučišče« (11 km, 1550 m visoko) najvišja in najdaljša proga za smuk v vsem Engadinu in sploh ena najlepših v Alpah. »Smučarski eldorado« Scuol/Ftan, kakor mu pravijo, se je kmalu spremenil v eno najbolj priljubljenih smučišč v Švici. Čakanje pred žičnicami je bilo vsako zimo več, o geslu, ki ni več držalo, so začeli že zbijati šale. Zdaj so poleg prejšnje štirigondolske žičnice postavili še novo, povsem avtomatizirano žičnico, ki deluje kot v pravljici — brez strežnikov in v eni uri prepelje 1000 smučarjev, če pa »stvar vzamejo v roke oskrb-

Kredarica nekdanj ...

niki«, potem zmore celo 14 000 smučarjev na uro. S prvo trojno vlečnico v Švici in modernizirano Mot-da-ri vlečnico — vse so bile vključene v promet v letu 1978/79 — imajo smučišča Scuol/Ftan zmogljivost 10 800 smučarjev na uro, pri tem pa je na voljo samo 3000 turističnih postelj.

Karte za žičnico so v tej sezoni začeli posredovati s pomočjo računalnika. Karte so iz plastike in so odporne proti vremenskim spremembam, poleg tega pa jih je tudi komaj mogoče izgubiti. Vse gre neprimerno hitreje in brez gneče v primerjavi s prejšnjimi razmerami. Cena dnevnih in tedenskih kart ter kart za mladino je že sedem let nespremenjena. Kontrola je ena sama — v dolini, kar ve že vsak smučar. Smučarski avtobus je vračunan v ceni vozovnice za žičnice. Smučarji, ki so starejši kot 60 let, se vozijo za 20 % ceneje. Tudi zakonci z otroki (od 6 do 16 let) imajo popust.

Posebno presenečenje obeta smučarska šola Unterengadin. Vse do srede aprila ponujajo smučarske ture pod strokovnim vodstvom. V programu so Piz Clünas (2793 m), Piz Tasna (3179 m) in 30 km dolga »tura dveh dežel« od Bad Scuol preko Fuorcla na Davo Dieu (2800 m) ali Vadret de Tasna (2900 m) v Samnaun. V te ture so vključene žičnice v Bad Scuol oziroma pri turi dveh dežel v Ischglu, zato je potrebno le dve do tri ure, da pridemo do prelepih smučišč v celem snegu. Skratka — lepota gora, zimske gorske narave —

povezana na bivanje in na udobje, ki ga človek današnjega časa — terja od narave.

F. L.

ŠOLANJE GORSKIH VODNIKOV V NEPALU

Poročevalec v prvi letošnji številki Alpinismusa s potrebno pozornostjo poroča o nepalski šoli za gorske vodnike v Marsyanditalu (Annapurna in Manang Himal), ki jo urejajo jugoslovanski instruktorji pod vodstvom Aleša Kunaverja. Že pred leti, pravi poročevalec, se je neka nepalska interesna skupina obrnila na UIAA s prošnjo, da bi pomagala pri ureditvi takega šolskega centra v Nepal. UIAA pa ni pokazala prevelikega zanimanja za to prošnjo.

Dom nepalskih gorskih vodnikov stoji med naseljema Pisang in Braga na višini 3100 metrov (približno 20 minut od pristajalne steze za letala). Sprejme pa približno 40 tečajnikov, z ustrezno opremo pa je veljala — 70 000 dolarjev. Na prvem tečaju, (ki so ga vodili jugoslovanski instruktorji — op. prev.) je bilo okoli 20 udeležencev, ki so jih poslale razne trekking agencije, dva pa sta prišla iz nepalske vojske. 18 jih je izpit uspešno opravilo, dva pa sta padla.

V Nepal, pravi poročevalec, so z navdušenjem sprejeli to jugoslovansko ponudbo, zdaj pa je pričakovati, da se bo zganila tudi UIAA in vsaj občasno namenila nepalski šoli za gorske vodnike kakšno podporo. Kaj pa o tem menijo naši instruktorji?

F. L.

NA KRATKO...

PD Lenart v Slovenskih goricah:

SPOMENIKI SLOVENSkih GORIC — to je naslov brošure, ki so jo izdali planinci PD Lenart ob 5. obletnici. Brošuro je uredil Janko Ferlinc. Priloga: zemljevid Lenart z okolico. Skrbno sestavljena vsebina.

Planinci PTT na planinskih poteh:

Planinci PTT Ljubljana v »prehojenih« štetilkih:

32 članov ima značko Poti osvoboditve Planine Jugoslavije,

1 član že drugič za prehojeno Zasavsko pot,

13 planincev za prehojeno pot po Medvednici,

1 član že dve znački za Loško planinsko pot,

1 član za »Pohodno pot spominov občine Šiška«,

1 član značko za peti zimski vzpon na Stol,

1 član za Ljubljansko mladinsko pot,

3 člani za Transverzalo kurirjev in vezistov,

2 člana za tretji partizanski marš...

PD Ilirska Bistrica:

Že šesto leto izdajajo SNEŽNIŠKE VESTI, ki predstavljajo najpripravnejšo obliko za obveščanje svojih članov (pa tudi ostalih planincev po Sloveniji). Naslovni sestavek v 12. številki: (Pozdravljeni na VI. zimskem vzponu na Snežnik in pohodu »Tisoč žensk na Snežniku«!

Planinska zveza Bosne in Hercegovine:

Planinstvo v BiH je staro že 50 let. To obletnico so praznovali letos v marcu.

PD Cerkno:

Tudi letošnji tradicionalni spominski pohod na Porezen, dne 23. marca je izredno uspel. Posebej so organizatorji poskrbeli za varnost udeležencev.

PD Radeče:

PD Radeče izdaja glasilo PLANINSKI POROČEVALEC. Lepo oblikovano, vsebinsko zanimivo in razmeroma obsežno, saj v 3. številki na primer obdelajo tako rekoč vsa planinska vprašanja v svojem kraju. Iz uvodnika: ...Mladince in pionirje bomo vzgojili v zveste planince, zavedne in dobre državljane, ko bodo, če bo to potrebno, stali na braniku naših gora...

PD RTV Ljubljana:

1. junija bo PD RTV Ljubljana v Planici, ob svojem RTV domu praznovalo deset-

letnico. Razvili bodo društveni prapor. Pokrovitelj te prireditve je generalni direktor RTV Ljubljana dr. Tone Krašovec.

MO PD Cerkno:

PRVI KORAKI — glasilo MO PD Cerkno. Prva številka nosi letnico 1979. V glasilu sodeluje dvanajst mladincev oziroma mladink tega odseka. Le tako naprej mladi iz Cerknega.

PD Lisca, Sevnica-Krško:

Že četrto leto izdaja to PD svoje glasilo MLADI PLANINEC. Letošnja prva številka prinaša tele sestavke: Triglav, simbol Slovencev, Pregled izletov, pohodov in akcij, Delo planinske skupine na OŠ Ana Gale v Sevnici, Delo planinske skupine Jutrjanka, Celuloza, Poročilo smuškega kluba PD Lisca, Delo markacistov, Poročilo gospodarskega odseka... Domenili so se, da bo članarina letos 70 dinarjev na člana, 30 plačajo mladinci, pionirji pa 10.

Bihać—Žabljak:

Na tej relaciji je Planinska zveza BiH organizirala planinski partizanski pohod »Bratstvo-edinstvo 79«. Pohod je potekal prek desetih transverzal v skupni dolžini 1016 kilometrov.

AO Kranj:

Revija Alpinismus, številka 4, prinaša kratko poročilo o uspehu kranjskih alpinistov, ko so bili lani maja v perujskih Andih, na področju Cordillera blanca, v skupini Alpamayo.

PD Lenart v Slovenskih goricah:

Glasilo tega društva ima naslov PLANINEC in je po »odmoru« spet zagledal beli dan. Iz vsebine: Planinstvo kot sestavina SLO, 115-letnica rojstva Frana Kocbeka, Zapisi mladih planincev in poročila o delu društva.

Planinci na Brajkovem vrhu (1092 m):

Skupina 45. zagrebških planincev je v marcu obiskala Brajkov vrh v Čičariji, zraven pa še vasi Brgudac, Semič in Lupoglav. Ob tem se spominjajo pomoči, ki so jim jo nudili železničarji s postaj Lupoglav, Divača, Ljubljana in Zagreb, Glavni kolodvor ter prometna sekcija iz Postojne.

Blanca—Bohor—Brestanica:

12 članov PD »Željezničar« iz Zagreba je 9. marca prehodila del planinskega področja med Blanco in Brestanico. Obiskali so vas Dobrova, Bohor, Senovo, posebej

pa poudarjajo, da so kraji izredno lepi, železniške postaje pa čiste in lepo urejene.

PD Šmarna gora:

To društvo izdaja društveno glasilo z naslovom GLASILO ŠMARNOGORSKO. Vsebinsko bogato in likovno izvirno. Urejajo: Miha Marenče, Bogdan Sieberer, Nada Ramovž.

PD Železničar, Maribor:

29. marca so imeli občni zbor, na katerem so podelili priznanja Planinske zveze Slovenije.

PD Kozjak, Maribor:

Zadnjo nedeljo v marcu so zborovali tudi planinci tega društva. Navzočih je bilo prek sto planincev. Predsednik skupščine občine Maribor Rafael Razpet pa je ob tej priložnosti podelil v imenu tovariša

Tita dvema zaslužnima planincema državnih odlikovanj.

Planinska društva v Sloveniji:

Zdaj jih je že 163. Zadnje — 163. — so ustanovili konec marca, imenuje pa se Planinsko društvo Donačka gora-Stoperce. Članov je za zdaj okoli 50.

Planinska zveza Hrvatske:

PZH izdaja bilten z naslovom VJESTI. V tretji številki objavljajo: Memorial po sledih 26 pomrznjenih partizanov, Konferenca planinskega odbora Dalmacije, Vzpon 100 žensk na vrh Mosora, Zimski alpinistični tabor, Na vrh sveta (zapis o slovenski knjigi s tem naslovom), Nova društva (zdaj jih je na Hrvatskem že 93), Ogulinska Transverzala (od Modruša do Belih sten), Novi dom na Ivančici, Tekmovanje Mladi planinec.

Zbral M. K.

Hribar-Lovšin-Potočnik: Triglav gora in simbol:

V tej knjigi je na strani 38 izpuščena 31. vrstica: »malo pri volji, da bi lezel na to goro, kakor lovci, ki so bili«. Ta vrstica se nanaša na Willomitzerja, ki je bil na

slednje leto (1778) eden od srčnih mož, ki so prišli prvi na vrh Triglava. Napaka je nastala pri prepisovanju. V Triglavski bibliografiji na strani 428 pa manjkajo Mazijeve »Koledarske beležke iz našega planinstva 1958«. Opravičilo za to je na strani 420. — E. L.

Kredarica jutri ... Darujte za njeno obnovo in izgradnjo Triglavskih žičnic!

